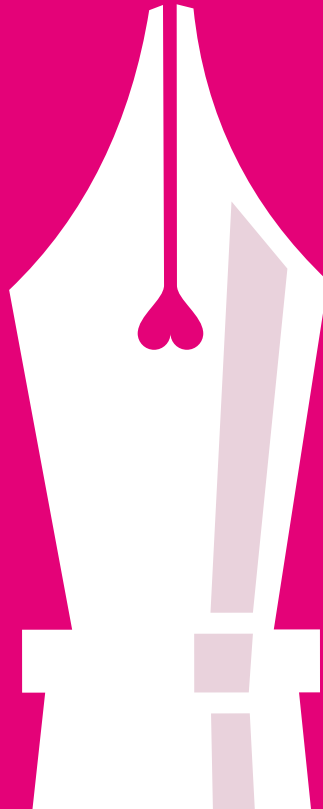

Knjižničarske novice

letnik 29; številka 3/4, 2019

NARODNA IN
UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

Kazalo

3	»Bistvo knjižnice je uporabnik.« Intervju z ravnateljem NUK-a Viljemom Lebanom
6	Pilotni projekt centralizirane nabave, obdelave in opreme knjižničnega gradiva v slovenskih splošnih knjižnicah
10	Z dejavnostjo Knjižničarka na obisku korak bližje lokalnemu okolju
13	Konferenca združenja EBLIDA
14	Konferenca Next Library
18	Vrednotenje virov: Evalvacija mednarodnega srečanja KNOTS v Španiji
23	Regionalno srečanje ISBN
26	Vračanje k osnovam odprtega dostopa
30	Dan specialnih knjižnic 2019
32	Obdelava zapuščin in rokopisov v slovenskih knjižnicah – kako daleč smo?
36	Vedenjski profili – Obvladovanje komunikacije z različnimi vedenskimi tipi: Intervju z Barbaro Podlogar
38	Odperti dostop v Nemčiji: primer Univerzitetne knjižnice Johannes Gutenberg v Mainzu
42	Noč in dan s Cankarjem: 24-urno branje Cankarjevih del v Slovanski knjižnici
46	Prizadevanja konzorcija COSEC za odprto znanost
48	Lepša Šturm: Pogovor ob podelitvi častnega članstva v društvu
50	Spar doniral 20.000 EUR šolskim knjižnicam

ISSN 0353-9237

Izdala in založila: Narodna in univerzitetna knjižnica, Turjaška 1, 1000 Ljubljana; Za knjižnico: Viljem Leban; Odgovorna urednica: Mojca Trtnik (e-pošta: mojca.trtnik@nuk.uni-lj.si); Uredniški odbor: Branka Kerec, Ines Grlj, Bojana Medle, David Ožura, Veronika Potočnik, Sabina Šolar, Magdalena Svetina Terčon, Damjana Vovk; Oblikoval in tehnično uredil: Matej Zorec; Tisk: COLLEGIUM GRAPHICUM d.o.o., Ljubljana; Ilustracija na naslovnici: Matej Zorec: Knjižničarske novice – Knjižničar knjižničarju; Naklada: 260 izvodov

Navodila za pripravo prispevkov so dostopna na spletnem portalu Knjižničarskih novic. <http://old.nuk.uni-lj.si/knjiznicarskenovice/vz/ObvestiloAvtorjem.aspx>

Za nenamerne tiskarske napake se vam že vnaprej iskreno opravičujemo.

Naročila in odpoved tiskane in elektronske oblike Knjižničarskih novic knjiznicarske.novice@nuk.uni-lj.si oz. tel. št. 01/2001-148 Naročnina za leto 2016: 50,00 EUR za tiskano obliko & 1 brezplačen dostop do elektronske oblike, 30,00 EUR za dostop do elektronske oblike.

**»Izkušnja ni nekaj, kar se vam
zgodí; je tisto, kar naredite s
tem, kar se vam zgodi.«**

(Aldous Huxley)

Spoštovane bralke, spoštovani bralci,

pred vami je dvojna številka Knjižničarskih novic. V tokratni številki se dotikamo mnogoterih tem, v ospredju pa so tako ali drugače uporabniki naših knjižnic. Le tem so v prvi vrsti namenjene knjižnične storitve in zato je toliko bolj pomembno, da jih dobro spoznamo. Einstein je nekoč dejal: »Informacije niso znanje. Edini vir znanja so izkušnje.« To seveda ne pomeni, da informacije niso pomembne. Kot smo lahko slišali na letošnjem kongresu ZBDS, je izjemno dragoceno, da jih knjižničarji znamo strokovno organizirati in ovrednotiti. Vendar pa ob tem ne smemo pozabiti, da je prav izkušnja tista, zaradi katere se naši uporabniki vračajo v knjižnice. Vsak dan in vsakič znova.

Potopite se v branje,

Mojca Trtnik
odgovorna urednica

»Bistvo knjižnice je uporabnik.«

Intervju z ravnateljem NUK-a Viljemom Lebanom

Mojca Trtnik

Narodna in univerzitetna knjižnica
mojca.trtnik@nuk.uni-lj.si

Veronika Potočnik

Veronika.Potocnik@nuk.uni-lj.si

Narodna in univerzitetna knjižnica s svojo arhitekturno simboliko obiskovalcev ne pusti ravnodušnih – lahko se zgodi ljubezen na prvi pogled ali pa zbliževanje traja dlje časa, postopoma in v svojem ritmu. Se še spomnite vašega prvega vstopa v NUK? So zdaj občutki podobni, ko ste postali ravnatelj, varuh slovenske pisne dediščine?

Iskreno povedano se prvih vtisov ne spomnim. Večino časa sem študiral v Slovanski knjižnici. V Veliki čitalnici sem z veseljem prebiral le gradivo, dostopno samo v NUK-u. V njej pa nikoli nisem uspel zbrano študirati. Kot uporabnika me je tudi motilo, da sem moral kar dolgo čakati na gradivo, zato sem se NUK-a izogibal. No, mogoče sem bil kot študent malo preveč neučakan. Ampak ta uporabniška izkušnja še vedno ostaja nekje v mojih mislih, ko tudi kot ravnatelj razmišljam, kako oblikovati uporabniške storitve. Moram pa dodati, da me je monumentalnost arhitekture že takrat prevzela in sem bil navdušen nad tem, da imamo tudi v Sloveniji tako mogočno knjižnico. To navdušenje me še kar drži.

Že v imenu Narodne in univerzitetne knjižnice lahko razberemo njeno dvojno vlogo. Na eni strani imamo zaprt sistem, ki nam omogoča dolgotrajno hranjenje slovenske pisne dediščine, na drugi strani pa že s svojo dinamiko kot univerzitetna knjižnica, kar kliče po odprtosti. To je zagotovo izziv tako za zaposlene

kot tudi uporabnike. Kakšno je vaše mnenje o tej zanimivi dvojni naravi NUK-a?

Ja, ti dve funkciji si marsikdaj nasprotujeta. Po eni strani želimo čim bolj ohraniti gradivo za prihodnje rodove, hkrati pa je naš interes, da ima čim več uporabnikov dostop do gradiva, da ga lahko čim lažje in čim več uporabljajo. Kako to doseči? Z NUK 2 bomo to rešili tako, da bomo gradivo, namenjeno za izposajo in frekventno uporabo, postavili v prosti pristop. Tako bo lažje zaživela tudi univerzitetna funkcija. V stari Plečnikov palači pa bodo ostale nacionalne funkcije, kjer je večji poudarek na zbiranju, hranjenju, ohranjanju in varovanju knjižničnega gradiva.

Ni nam treba pogledati daleč, da bi ugotovili, kako pomembna je nacionalna knjižnica za ohranjanje narodne zavesti. Bosna in Hercegovina je v času vojne gradila novo knjižnico, Hrvaška pa ima že nekaj let novo in sodobno nacionalno knjižnico. Kaj menite, kakšen je razlog, da v Sloveniji do tega premika še ni prišlo?

Ne znam vam odgovoriti. Tudi zame je to uganka. Vsi so za gradnjo NUK 2, pa vendar desetletja ta volja ni obrodila sadu. Prizadevanja za gradnjo so stara že 40 let. Spomnim se, da je Mladen Dolar, sin Jara Dolarja, nekdanjega ravnatelja NUK, pripovedoval o tem, kako so njegovemu očetu obljubljali, da bodo zagotovili sredstva in zgradili novi NUK. Kot vsi vemo, se to ni zgodilo. Vmes smo prišli

do arhitekturnega načrta, potem so se stvari resetirale z novim natečajem, nato se praktično sedem let spet ni zgodilo nič. Vesel sem, da je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport sedaj naredilo korak naprej in zagotovilo sredstva za izdelavo projektne dokumentacije, pri kateri NUK tudi aktivno sodeluje. V bližnji prihodnosti pričakujemo sprejetje odločitve o načinu financiranja gradnje NUK 2. Ni prav dober obet, da v proračunu za leto 2021 teh sredstev za gradnjo še ni. Prav zato je naš angažma še toliko bolj pomemben – da spomnimo odločevalce, strokovno in splošno javnost, kako je NUK 2 nujno potreben. Se pa kaže tudi zanimiv fenomen, in sicer, da se slovenski narod šele v krizah zave pomena kulture, jezika, knjig in s tem tudi knjižnic. Na primer, pobuda o novem zagonu projekta NUK 2 je bila dana prav v finančni krizi. Neposredno po osamosvojitvi je bilo dobre volje toliko, da smo dobili poseben zakon za izgradnjo Univerzitetne knjižnice Ljubljana (gre pa za NUK 2), ki še vedno velja.

Se knjižnice dovolj hitro odzivamo toku sodobnega časa?

Moj odgovor je zelo jasan: ne! Zakaj tako mislim? Ker nismo dovolj pozorni na to, kako uporabniki, tu mislim predvsem na mlajše generacije uporabnikov, danes dostopajo do informacij in na kakšen način iščejo informacije, kako jih vrednotijo in kako jih uporabljajo. S tem se absolutno premalo ukvarjamo. Ne pozabimo, bistvo knjižnice je uporabnik: kako se

Prva prioriteta je: Zgradimo NUK 2. Druga je vzpostaviti še boljše sodelovanje z Univerzo v Ljubljani z namenom krepite univerzitetne funkcije in vpetosti v knjižnični sistem univerze. Tretja je digitalizacija slovenike, četrta je okrepitev razvojne funkcije NUK-a v slovenskem knjižničarstvu in peta je razvoj kadrov, predvsem na področju socialnih kompetenc in vodenja.

uporabnik vede, kaj potrebuje in kako razmišlja, kako se orientira v svetu, kjer ponujajo informacije z vseh strani. Temu bomo morali v prihodnosti posvetiti več pozornosti in spoznati načine, kako novim generacijam uporabnikom prilagoditi naše storitve. To seveda ne pomeni, da bomo opustili strokovne standarde in postopke, s katerimi obdelujemo knjižnično gradivo, ampak jih bomo dopolnili in uskladili s spremenjenimi informacijskimi potrebami uporabnikov.

Digitalizacija je eden od načinov, kako uporabnikom približati knjižnično gradivo, kajne?

Da, zagotovo. Lahko vam zaupam, da intenzivno pripravljamo načrt digitalizacije slovenike. Moramo pa vedeti, da sama digitalizacija vsebin, pretvorba dokumentov iz analogne oblike v digitalno, še ni dovolj. Razmisliti moramo tudi o oblikah, najdljivosti, uporabnosti teh vsebin. Ena od nalog, ki nas čakajo, je, kako digitalne vsebine povezati z izobraževalnimi procesi in potrebami učiteljev, študentov in raziskovalcev. Pri tem bomo morali intenzivno sodelovati tudi z Univerzo v Ljubljani.

Kje vidite neizkoriščen potencial v knjižničarstvu in kako vidite vlogo knjižnic v letu 2030?

Neizkoriščen potencial je predvsem v zaposlenih in njihovem znanju in kompetencah nasploh. Z boljšo organizacijo dela, z jasnimi pristojnostmi in odgovornostmi pri vodenju, z dobrim načrtovanjem, nenazadnje pa tudi s primernim nagrajevanjem, lahko v knjižnicah naredimo bistveno več, predvsem pa lahko delamo bolje. In s tem mislim: boljše storitve za uporabnike. Noben postopek v knjižnicah ni upravičen, če ne znamo odgovoriti na vprašanje, kako bo pomagal uporabnikom pri dostopu in uporabi informacij. Uporabnik je bistvo knjižnice. Vloga knjižnic čez dobrih deset let je odvisna prav od tega razmerja: če bodo knjižnice znale prilagoditi storitve uporabnikom, bodo lahko v središču družbenega dogajanja in bodo pomemben generator razvoja družbe. Če se ne bodo znale prilagoditi uporabnikom, se bodo same postavile na rob tega dogajanja. Knjižnice bodo v prihodnje morale poiskati nove načine ponudbe in posredovanja gradiva ter informacij v povezavi s

sodobnimi tehnologijami. In prav tu ima NUK pomembno vlogo. To nalogo nam ne nazadnje predpisuje Zakon o knjižničarstvu in temu področju bomo v prihodnje posvetili še več pozornosti. Okrepitev razvojne funkcije NUK v slovenskem knjižničarstvu je tudi ena od točk mojega programa. NUK mora zopet postati glavni spodbujevalec razvoja slovenskega knjižničarstva. Na kakšen način? S tem, da bo prenašal najuspešnejše prakse iz knjižnično razvitega sveta v Slovenijo in da bo knjižničarje v Sloveniji seznanjal z vsem, kar se naprednega dogaja v svetu na tem področju. Bodisi tako, da bo povabil strokovnjake iz tujine v Slovenijo, bodisi, da bo za slovenske knjižničarje organiziral ogled te praks v tujini.

Kakšne so prioritete vašega mandatnega obdobja?

Teh je pet. Prva je: Zgradimo NUK 2. Druga prioriteta je vzpostaviti še boljše sodelovanje z Univerzo v Ljubljani z namenom krepite univerzitetne funkcije in vpetosti v knjižnični sistem univerze. Tretja je digitalizacija slovenike, četrta je okrepitev razvojne funkcije NUK-a v slovenskem knjižničarstvu in peta je razvoj

Nova je tudi zamisel o združenem prostoru čitalnice za revije in časopise splošnih vsebin s kavarno. Povečali smo število uporabniških mest z 850 na 1.500, kar bo zagotovo razveselilo študente tistih fakultet, ki se soočajo s prostorsko stisko. Prepričan sem, da je NUK 2 odličen projekt, predvsem zaradi teh konceptualnih sprememb, s katerimi se strinjajo tudi arhitekti, kar me posebej veseli.

■ **Viljem Leban**, ravnatelj Narodne in univerzitetne knjižnice

kadrov, predvsem na področju socialnih kompetenc in vodenja.

Kakšne nove storitve si lahko obetajo obiskovalci novega NUK 2?

Lahko povem, da smo nekoliko spremenili in dopolnili koncept NUK 2, ki je bil podlaga za projektno nalogo na zadnjem natečaju. Če na kratko opišem, so te spremembe predvsem: opustitev večine zaprtih skladišč, postavitev gradiva v prosti pristop, bistveno povečanje uporabniških mest, prilagoditev prostorov za delo z uporabniki, kot so na primer neposredna informacijska pomoč, svetovanje, usposabljanje uporabnikov za uporabo sodobnih tehnologij oz. medijev, informacijsko opismenjevanje in podobno.

Bo pa verjetno to sodobna in tehnološko podprta knjižnica?

Seveda. Uvajamo samopostrežni sistem za izposajo in vračilo gradiva. Ne smemo pozabiti rešitev, kot je nočna čitalnica ter možnost 24-urnega vračila gradiva na zunanjih knjigomatih. Tu bosta sodobni računalniški učilnici in multimedijška soba, kjer bo možno predvajanje in oblikovanje audio in video vsebin. Več je tihih čitalnic ter prostorov za individualni in skupinski študij, pa večnamenska učilnica in ustvarjalnica. Nova je tudi zamisel o združenem prostoru čitalnice za revije in časopise splošnih vsebin s kavarno. Povečali smo število uporabniških mest z 850 na 1.500, kar bo zagotovo razveselilo študente tistih fakultet, ki se soočajo s prostorsko stisko. Prepričan sem, da je to odličen projekt, predvsem zaradi teh konceptualnih sprememb, s katerimi se strinjajo tudi arhitekti, kar me posebej veseli.

Pa verjamete, da bo NUK 2 zgrajen?

Da, verjamem! Morda v času mojega mandata še ne bo zgrajen, zagotovo pa bomo že začeli z gradnjo. NUK bo kmalu slavil 250-letnico in lepo bi bilo, če bi nam do takrat uspelo.

Kaj je vaš največji uspeh in kaj vas motivira pri delu?

O največjem uspehu bodo sodili drugi. Oblikovati, ustvariti nekaj novega, zaradi česar je nam vsem boljše, lahko je to

prostor, nov način dela, drugačne storitve, karkoli, to prinaša zadovoljstvo. Naključje je nanese, da se ukvarjam ves čas tudi z gradnjo knjižnic. Kar je po svoje privilegij, ker lahko vidim zamisli materializirane v prostoru. Motivacija? Ne vem, ko tekač pride na cilj, je to motiv in nagrada.

Kdo je za vas uspešen, sodoben vodja?

Uspešen vodja je nekdo, ki s skupino, ki jo vodi, doseže cilj. Če ga doseže, je uspešen, če ga ne, ni. Različne skupine in različni cilji zahtevajo različne vodje. Takole, na splošno, pa bi rekel, da se dobri vodje rodijo, nekaj teh veččin se lahko priučiš, tisto najpomembnejše, intuitivno razumevanje okolja, predvsem ljudi, sposobnost komuniciranja z okoljem tudi na nezavednih ravneh, to pa, mislim, je prirojeno in morda delno oblikovano v zgodnjem otroštvu.

Na kakšen način spremljate novosti v stroki? Ostajate zvesti papirju ali so vam bližje sodobne tehnologije?

Novosti v stroki spremljam skoraj izključno na ekranu, sicer pa sem kar zvest papirju, še zmeraj preberem več na papirju tiskanih knjig, kot tistih, ki so e-. Pri čemer moram dodati, da se morda preveč ukvarjamo s samo formo, premalo pa z vsebino in idejami. Ne nazadnje sta tako tisk na papir kot digitalni prikaz na ekranu le tehnologiji, ki omogočata prenos informacij, znanja in domišljije. Z vsako novo tehnologijo tudi stare delno ohranijo svoj prostor. S prihodom radia ni zamrl časopis, s prihodom spleta ni zamrla knjiga ter s prihodom digitalne tehnologije ni zamrla televizija. Enemu se prostor skrči, drugemu razširi, naloga knjižnice je le, da sledi razvoju in tem spremembam in omogoča uporabnikom, da do vsebine pridejo čim lažje. ●

Pilotni projekt centralizirane nabave, obdelave in opreme knjižničnega gradiva v slovenskih splošnih knjižnicah

Danijela Stupan
Mariborska knjižnica
danijela.stupan@mb.sik.si

Izvedba testnega modela v živem okolju v okviru sodelovanja med Mariborsko knjižnico in Knjižnico Lenart z opredelitvijo ugotovljenih učinkov

Združenje splošnih knjižnic je v letih 2014 / 2015 naročilo izvedbo ankete, s katero so ugotavljali, kako slovenske splošne knjižnice izvajajo postopke nabave, strokovne obdelave in opreme knjižničnega gradiva. Namen zbiranja in obdelave pridobljenih podatkov je bil priprava predloga modela centralizirane nabave in obdelave, ki (naj) bi prinesel pomembno racionalizacijo pri izvedbi navedenih postopkov.

■ Osnovni podatki o opravljeni skupni nabavi

Izvajanje projekta za Knjižnico Lenart: od 15. 2. 2018 do 13. 4. 2018

Število založb	33
Število obravnavanih naslovov	83
Število zavrženih naslovov	1
Vrsta gradiva	monografske publikacije
Skupno število nabavnih komisij v testnem obdobju	6
Število nabavnih komisij z udeležbo kolege iz Lenarta	4
Število izbranih / nabavljenih naslovov	82
Število nabavljenih izvodov	101+2 enoti v kompletu= 103
Število izdelanih naročil	11
Število zaključenih dobavnic	11
Število faktur	11 (do 13. 4. 2018 plačanih 7, neplačane 4)
Število reklamacij	3
Število vrnjenih (makulturnih) naslovov in prejetih nadomestil	4 / 4

Na anketo so se knjižnice v veliki večini odzvale. V okviru Združenja je bila imenovana delovna skupina strokovnjakov s področja knjižničarstva in informacijskih znanosti, ki je v letu 2016 pripravila teoretične podlage in predlog modela skupne nabave, obdelave in opreme knjižničnega gradiva. Testiranje modela je potekalo v nekaterih osrednjih območnih knjižnicah, ki so za izbrane partnerske knjižnice v dogovorjenem obdobju izvajale centralizirano nabavo in obdelavo, in sicer v obliki t. i. pilotnega projekta. Med izvajalci je bila tudi Mariborska knjižnica, ki se je za sodelovanje dogovorila s Knjižnico Lenart.

Testiranje v živem okolju segmentov COBISS3/Nabava, COBISS3/Katalogizacija in COBISS3/Zaloga je potekalo pomladi leta 2018. Povzemam ugotovitve, ki smo jih pri izvajanju pilotnega projekta prepoznali v Mariborski knjižnici in v Knjižnici Lenart.

NABAVA GRADIVA

Način izvajanja pilotnega projekta ni bil eksplicitno določen in je bil prepuščen izbiri posameznih knjižnic. V Mariborski knjižnici smo se s partnersko Knjižnico Lenart dogovorili, da nabavne postopke

izvajamo neposredno v njihovi bazi v segmentu COBISS3/Nabava, in sicer do faze zaključitve dobavnice in s tem potrditve prejema naročenega oz. nabavljenega gradiva. Na ta način je ostala baza Mariborske knjižnice intaktna in se izvodi, naročeni za partnersko knjižnico, niso zabeležili v bazi SIKMB. Na IZUM-u so za obdobje izvajanja pilotnega projekta začasno odprli dostop v bazi SIKLNT za uporabniška imena sodelujočih bibliotekark iz Mariborske knjižnice.

Opredelevanje učinkov – ugotovljene koristi, ugotovljene pomanjkljivosti

Glede na siceršnje prakso Knjižnice Lenart, ko v primeru iskanega gradiva od ogleda do dejanske uvrstitve gradiva v izposojajo preteče le nekaj ur, je skupna nabava neučinkovita v smislu prevelikega časovnega razpona od ogleda do distribucije obdelanega gradiva v partnersko knjižnico, za katero se izvaja nabava na drugi lokaciji. Zastoji nastajajo zaradi nepopolnih dobav, makulturnih izvodov, vračil, zamenjav in drugih situacij, ki so običajne in pogoste pri vsakodnevem delu v nabavni službi.

Za obdobje trajanja pilotnega projekta je izbrani dobavitelj tudi za Knjižnico Lenart priznal enako višino popusta, kot je sicer dogovorjena za Mariborsko knjižnico. Pri preračunu smo ugotovili, da doseženi prihranek bistveno ne izboljša nakupnih pogojev, ker je v povprečju le za 1,5 EUR višji od njihovega dogovorjenega popusta na nabavljeni izvod. In še to pri partnerju, ki za Mariborsko knjižnico v primerjavi s Knjižnico Lenart odstopa navzgor za najmanj 7% v smislu dogovorjene višine popustov. Pri večini drugih dobaviteljev se s Knjižnico Lenart v povprečju razhajamo le za 2–5%. Če bi nabavne postopke izpeljali brez tedenskih nabavnih komisij in brez prihoda strokovne delavke iz Lenarta v Maribor, bi bil čas nabave posameznega naslova lahko sicer krajši. Vendar bi tak način odločanja glede izbora naslovov in izvodov resno posegel v samostojnost in suverenost odločitev strokovnih delavcev Knjižnice Lenart glede oblikovanja zbirke v lastni, samostojni knjižnici. Prav tako bi v prihodnosti lahko sprožil zahteve financierjev po integraciji manjših, doslej

primer (22 delovnih dni) – najdaljši časovni razpon ID= 293149696	
prevzem zapisa	14. 2.
nabavna komisija	15. 2.
dobava/prevzem gradiva	16.2.(nepopolna), 21. 2. (manjkajoči izvodi)
redakcija in izdelava knjižnih nalepk	22. 2.
oprema gradiva in izdelava predajno prevzemnih listin	2. 3.
odvoz gradiva v Knjižnico Lenart	15. 3.
primer (15 delovnih dni) – najkrajši časovni razpon ID= 290417408	
prevzem zapisa	23. 3.
nabavna komisija	29. 3.
dobava/prevzem gradiva	30. 3.
redakcija in izdelava knjižnih nalepk	3. 4.
oprema gradiva in izdelava predajno prevzemnih listin	9. 4.
odvoz gradiva v Knjižnico Lenart	13. 4.

■ Opredelevanje učinkov – ugotovljene koristi, ugotovljene pomanjkljivosti

V navedenih primerih sta prikazana dva skrajna časovna razpona – najdaljši in najkrajši čas izvedbe postopka – od prevzema zapisa do oddaje gradiva.

.....
samostojnih knjižnic, v mreže velikih. Zato smo tak pristop že v izhodišču in s strinjanjem obeh sodelujočih strani zavrnil kot neprimeren.

Za ugotavljanje povečanega obsega dela pri izvedbi nabave za partnersko knjižnico smo za merjenje uporabili enotno predlogo za vse sodelujoče knjižnice. Vendar je v segmentu nabave navajala le standardne, avtomatizirane in rutinske postopke, ki jih programsko že rešuje segment COBISS3/Nabava (odpiranje skladov, dodajanje postavk na naročilo, vpis računa v bazo...), ne pa tudi drugih delovnih procesov, ki sodijo k vsakodnevemu delu v nabavi in bistveno vplivajo na hitrost ter obseg opravljenega dela, in sicer: prevzemanje oglednih izvodov, prevzem in kontrola ustreznosti ter skladnosti dobavljenih izvodov, razreševanje napačnih dostav, vračanje defektnih izvodov, reklamacije v zvezi z napačnimi navedbami pri posameznih postavkah, napake na izstavljenih fakturah in druge relativno pogoste in običajne vsakodnevne situacije. Pri ugotavljanju povečane obremenitve je

pomembno trajanje celotnega delovnega procesa, od ogleda do dokončne predaje gradiva v partnersko knjižnico, ne le izvedba programske urejenih, parcialnih postopkov, ki lahko trajajo le nekaj sekund. Zato po enotni predlogi ugotovljeni rezultati po našem mnenju niso bili dovolj relevantni za sprejemanje splošnih ugotovitev.

Okoliščine, ki so se izkazale kot problematične pri izvajanju pilotnega projekta

● Pomanjkanje sredstev (zlasti v prvi četrtini leta) za plačevanje naročenega in prejetega gradiva, kar je predstavljalo problem pri obeh v projekt vključenih knjižnicah. Problem nerednega in prenizkega financiranja bi resno vplival ali onemogočil proces izvajanja integrirane nabave predvsem v primeru, ko bi sredstva za plačilo naročenega gradiva nekatere knjižnice imele, druge ne. Odpira se vrsta operativnih vprašanj, na primer kako slediti, kje se je nabava za določeno knjižnico ustavila, kako in kdaj nadomestiti manjkajoče naslove ... Pilotni projekt

Zakon o enotni ceni knjige je namesto poenostavljenega in uravnoveženega knjižnega trga prinesel veliko stranskih učinkov, saj je na eni strani neprijazen do posameznih kupcev knjig, na drugi strani pa založniki zaradi knjižničnih popustov v ceno knjige vračunajo popust, ki ga priznajo knjižnicam, in je zato izhodiščna cena višja.

prav tako ni odprl vrste strokovnih in delovnopравnih dilem, ki bi se pojavile pri dejanskem izvajanju na tak način zastavljenega procesa integrirane nabave in obdelave za več knjižnic hkrati.

● Kako zagotoviti preglednost, če se nabava razširi iz enega ali največ dveh dobaviteljev na dejansko več kot sto letno aktivnih partnerjev, kako se odločati, kadar ima posamezna knjižnica za dobavo istega naslova izbranega drugega dobavitelja, s katerim ima dolgoletno obdobje korektnega poslovanja?

● Zakon o enotni ceni knjige je namesto poenostavljenega in uravnoveženega knjižnega trga prinesel veliko stranskih učinkov, saj je na eni strani neprijazen do posameznih kupcev knjig, na drugi strani pa založniki zaradi knjižničnih popustov v ceno knjige vračunajo popust, ki ga priznajo knjižnicam, in je zato izhodiščna cena višja.

● Pred uvajanjem tako velikih sprememb, kot je centralizacija knjižnične nabave in obdelave, je potrebno temeljito in na novo premisliti vse morebitne posledice. To je potrdila tudi evalvacija procesa testnega izvajanja pilotnega projekta na relaciji Mariborska knjižnica – Knjižnica Lenart.

KREIRANJE / REDAKCIJA ZAPISOV

Osnovni podatki o opravljeni skupni obdelavi

Obdobje katalogizacije in inventarizacije gradiva: 22. 2. 2018 do 4. 4. 2018

● Število zapisov (naslovov): 82

(monografske publikacije)

● Porabljen čas: 440 minut (malo več kot 5 minut na zapis)

● Redakcija podatkov v bloku 6XX in 9XX (600-675, 960-969)

● Vnos interne oznake v polje 992

● Kontrola vnosa podatkov v zapis,

predvsem podpolj 675b in s.

● Porabljen čas je bil odvisen od števila predmetnih oznak in polj 675, ki jih je bilo potrebno kopirati iz zapisa v bazi SIKMB v zapis SIKLNT.

Opredelevitev učinkov – ugotovljene koristi, ugotovljene pomanjkljivosti

● Zapis je bil najprej redaktiran v bazi SIKMB, takoj zatem pa še v bazi SIKLNT. Na ta način je bil prihranjen čas za redakcijo zapisa v sodelujoči knjižnici, saj zapis na vzajemni bazi še ni bil spremenjen.

● Redakcija zapisov, ki so bili iz baze SIKMB shranjeni tudi v vzajemno bazo, je potekala hitreje, ker smo polja bloka 6XX in 9XX enostavno kopirali iz zapisa v vzajemni bazi v zapis sodelujoče knjižnice.

● Redakcija zapisov, ki v bazi SIKMB niso bili shranjeni v vzajemno bazo, je potekala počasneje, ker smo morali vsebino polj bloka 6XX in 9XX posamezno vnašati v zapis sodelujoče knjižnice. Tudi kontrola vnosa je v teh zapisih potekala počasneje (primerjava zapisa v bazi SIKMB in SIKLNT).

● Kot pomanjkljivost navajamo podvajanje dela (najprej redakcija v bazi SIKMB, potem pa še ročni prenos podatkov v zapis sodelujoče knjižnice).

● V procesu izvajanja pilotnega projekta smo ugotovili, da predstavlja takšen način obdelave za sodelujočo knjižnico daljši časovni razpon od nabave do oddaje gradiva na polico. Pozitivni učinek pa je v tem, da so nekateri zapisi dopolnjeni z dodatnimi predmetnimi oznakami.

INVENTARIZACIJA GRADIVA

Osnovni podatki o inventarizaciji za partnersko knjižnico

● Število izvodov: 103

● Porabljen čas: 82 minut (približno 1 minuta na naslov)

Opredelevitev učinkov – ugotovljene koristi, ugotovljene pomanjkljivosti

● Kolegica iz sodelujoče knjižnice je bila na nabavni komisiji 4-krat; takrat smo za vsak naslov določili postavitev; 2-krat pa smo v Mariborski knjižnici sami določili postavitev v skladu s šifrantom Knjižnice Lenart.

● Ugotavljamo, da je bila odločitev glede postavitve v sodelujoči knjižnici lažja, če je prej opravljen postopek klasifikacije v bazi SIKMB (do dneva nabavne komisije).

● Pred samim postopkom inventarizacije gradiva smo preverili ustreznost vnosa lokacijskih podatkov, ki so nastali v procesu nabave. Potem smo vpisali oznake v 996d\i,u,a,5,x in določili inventarno številko. Pri večvrstnem gradivu je pomemben še vpis oznak v 996g, ki mu sledi postopek za oblikovanje kompleta.

● Za uspešno sodelovanje je potrebno dobro poznavanje postavitvene sheme sodelujoče knjižnice in morebitnih drugih načinov označevanja gradiva. Pri večjem številu sodelujočih knjižnic, ki uporabljajo različne oznake, je čas inventarizacije občutno daljši.

● S Knjižnico Lenart smo se dogovorili, da bodo za čas trajanja pilotnega projekta nalepke natisnili pri njih. Za ta namen smo kreirali dodatno izpisno vrsto. Nalepke smo dobili po pošti ali pa jih je prinesla kolegica na nabavno komisijo. Tudi to je delno vplivalo na trajanje postopkov.

● Kontrole prenosa nabavnih podatkov v polja o zalogi nismo mogli izvesti, ker za gradivo še niso bili izstavljeni računi. Račune so namreč vpisovali v Knjižnici Lenart na dobavnice, ki smo jih

Načeloma podpiramo možnost samodejnega ažuriranja zapisov, vendar s predpostavko, da ima knjižnica vedno možnost izbire. Sistem bi moral omogočati tako avtomatsko ažuriranje (brez poseganja katalogizatorja) kot ažuriranje »po želji«.

v Mariborski knjižnici zaključili in s tem dokončno potrdili prejem izvodov.

OPREMA GRADIVA

V opremi gradiva smo opremili 103 enote knjižnega gradiva, za kar smo potrebovali 4 ure. Evidentirali smo tudi porabo folije za partnersko knjižnico.

DOPOLNITEV SISTEMA COBISS3

Aplikacija COBISS3/Nabava je v osnovi namenjena izvajanju postopkov nabave knjižničnega gradiva za samostojne pravne entitete in zaenkrat nima rešitev za hkratno ustrezno vodenje nabavnih in računovodskih listin za druge samostojne knjižnice. Primerna in nadvse uporabna je za izvajanje nabave za vse vrste gradiv in knjižnice jo uporabljajo v različnem obsegu, pač glede na njihove potrebe. V večini ne le za nabavo knjig, ki so bile izbrane za testno obdobje izvajanja pilotnega projekta. Če bodo manjše knjižnice še naprej samostojno vodile druge načine prirasta (darove, nadomestila, zamene...) in nabavo serijskih publikacij, e-virov in drugih vrst gradiv, knjige pa bo zanje nabavljala neka druga knjižnica, je potrebno razmisliti tudi o smiselnosti podvajanja in racionalizaciji nabave teh gradiv. Isto velja za postopke obdelave (domoznanstvo ipd.) Pri prirejanju obstoječega programa COBISS3/Nabava za potrebe centralizirane nabave je potrebno razjasniti tudi kompetence poseganja v finančne transakcije druge samostojne pravne entitete, program pa v celoti zastaviti tako, da bo ustrezal vsem veljavnim predpisom. Siljeno prirejanje postopkov, ki so jih pri izvajanju pilotnega projekta uporabljale nekatere knjižnice (ko

se naročeno gradivo za drugo knjižnico na naročilu knjižnice, ki nabavlja zanj, v evidencah prve vodi kot dar) ni ustrezno niti kot časna rešitev. O spremembah sistema COBISS3 (COBISS3/Nabava), ki bi podpiral centralizirano nabavo za več knjižnic z enega mesta, bi morali premisliti na spremenjenih izhodiščih. Dopolnjevanje obstoječega programa in sprejemanje zasilnih rešitev ne bo zadostna in ustrezna rešitev, kar se je pokazalo tudi pri izvajanju pilotnega projekta.

Glede obdelave gradiva je bilo zaslediti tudi predloge o samodejnem ažuriranju bibliografskih zapisov. V Mariborski knjižnici dajemo kakovostnemu delu v obdelavi gradiva velik pomen. Zavedamo se, da so uporabniki kataloga ne samo obiskovalci naše knjižnice in storitev, ki jih nudimo preko oddaljenega dostopa, ampak tudi raziskovalci, ki za svoje potrebe uporabljajo knjižnični katalog ter avtorji, ki se potegujejo za knjižnično nadomestilo. Ob tem ne moremo mimo dejstva, da so zapisi vključeni tudi v mednarodno izmenjavo podatkov.

Prehod na COBISS3/Katalogizacijo je predpostavljala racionalizacijo dela katalogizatorjev, saj naj bi vsak bibliografski vir obdelal samo enkrat, zapis pa bi bil dostopen vsem knjižnicam, ki sodelujejo v sistemu COBISS. V praksi smo pričali večkratnemu ažuriranju istega zapisa, kar je posledica različnega poznavanja katalogizacijskih pravil oz. dodatnih lokalnih potreb knjižnic. Zapisi v vzajemni bazi se pogosto spreminjajo, žal tudi od dobrega na slabše.

Podatke v zapisih uporabljamo za različne namene (sezname gradiva, statistični

podatki itd.), zato se nam zdi pomembno, da se bibliografski opis sklada s podatki o zalogi. Kot primer naj navedemo skladnost oznak v poljih »105b/f« in »675« s postavitveno signaturo (polje 99Xd). Izhajamo iz načela, da mora biti postavitev gradiva čimbolj enotna z oznakami v zapisu (pri tem mislimo tudi na predmetne oznake). Izpisi v COBISS3 so tako v zalogi kot tudi v izposoji vezani na omenjena polja (npr. izpis statistike Z-STA-30 vključuje podpolje 675s). Nekontrirano ažuriranje lokalnih baz podatkov bi v praksi pomenilo brisanje vnesenih podatkov v novejših zapisih, v primeru ponaročil pa tudi v »starih« zapisih. Kaj bi to pomenilo za polja 100e, 105b/f, 675 in 830? Kako bi potem lahko zagotavljali ujemanje podatkov v zapisu s podatki v zalogi? V Mariborski knjižnici pridobivamo statistične podatke iz različnih vidikov in pričakujemo njihovo skladnost.

Načeloma podpiramo možnost samodejnega ažuriranja zapisov, vendar s predpostavko, da ima knjižnica vedno možnost izbire. Sistem bi moral omogočati tako avtomatsko ažuriranje (brez poseganja katalogizatorja) kot ažuriranje »po želji« (katalogizator sam izbere možnost prenosa zapisa). Če se postavimo v vlogo knjižnice, ki bo sodelovala z drugo knjižnico, potem bi moral imeti katalogizator možnost, da sam potrdi prenos zapisa v bazo sodelujoče knjižnice. Če pa bo mnenja, da je »stari« zapis sodelujoče knjižnice bolj popoln (npr. domoznansko in drugo gradivo), potem pa pri dokupih ne bi smeli »nekontrolirano« spreminjati zapisov. Poseganje v lokalno bazo druge knjižnice bi moralo potekati kontrolirano. ●

Z dejavnostjo Knjižničarka na obisku korak bližje lokalnemu okolju

Vera Muha

Knjižnica Brežice

vera.muha@knjiznica-brezice.si

Knjižničarji na mladinskih oddelkih splošnih knjižnic iščemo vedno nove in aktualne načine, da bi z njimi nagovorili otroke in jih spodbudili k branju. Z vzgojo mladih bralcev moramo pričeti že v njihovem predbralnem obdobju. V sklopu različnih seminarjev, simpozijev in drugih oblik izobraževanj ter srečanj knjižničarji izmenjujemo svoje izkušnje pri delu z otroki in mladimi. Na takšnih srečanjih se rodi marsikatera ideja za nove programe, včasih pa ti nastanejo iz potreb okolice.

V Knjižnici Brežice imajo pravljčne urice za skupine iz vrtcev in šol že dolgo tradicijo. Z učitelji in vzgojitelji se tako dogovorimo za obisk njihove skupine ali razreda otrok v naših knjižničnih prostorih. Ob srečanju zanje pripravimo pravljico na zeleno temo, uganke, predstavimo jim bonton v knjižnici in pri rokovanju s knjigami.

Skrb za gradivo in uporabnike knjižničnih storitev vseh starosti nam nalaga tudi Zakon o knjižničarstvu (2017), ki v 16. členu določa:

»Splošne knjižnice v okviru javne službe iz 2. člena tega zakona tudi: sodelujejo v vseživljenjskem izobraževanju, zbirajo, obdelujejo, varujejo in posredujejo domoznansko gradivo, zagotavljajo dostopnost in uporabo gradiv javnih oblasti, ki so splošno dostopna na elektronskih medijih, organizirajo posebne oblike dejavnosti za otroke, mladino in odrasle, ki so namenjene spodbujanju bralne kulture, organizirajo posebne oblike dejavnosti za otroke, mladino in odrasle s posebnimi potrebami, organizirajo kulturne prireditve, ki so povezane z njihovo dejavnostjo.«

Zgornja določila veljajo za vse uporabnike, tudi osebe s posebnimi potrebami. V uresničevanju slednjega pa zaposleni v Knjižnici Brežice iščemo nove in primerne načine, kako priti naproti vsem, ki zaradi razdalje ali drugih ovir težje pridejo v knjižnične prostore. Obisk otrok iz vrtcev in šol iz bolj oddaljenih krajev v brežiški občini je za starše pomenil dodaten finančni strošek, saj so morali plačati prevoz, vrtci in šole pa so morale zagotoviti ustrezno število spremljevalcev. Knjižničarki na mladinskem oddelku sta v želji, da bi jim srečanje s knjigo in knjižnico olajšali, oblikovali poseben program, kjer gresta sami na pot in jih skupaj z našim knjižničnim gradivom obiščeta v njihovih prostorih.

Način izvajanja dejavnosti

V Knjižnici Brežice izbrano dejavnost izvajata dve knjižničarki. Vera obiskuje večino vrtcev in osnovne šole (Artiče, Bizeljsko, Dobova, Globoko, Kapele, Pišce in Velika Dolina), Andreja pa Cerklje ob Krki, kjer ima knjižnica v neposredni bližini šole v prostorih Vojašnice Jerneja Molana tudi svojo kolekcijo premične zbirke. Knjižničarki oblikujeta program dejavnosti za

Namen V članku želimo predstaviti dejavnost Knjižničarka na obisku, kakor jo izvajamo v Knjižnici Brežice.

Zasnova V članku pojasnujemo, kaj je dejavnost Knjižničarka na obisku, način izbora dejavnosti in vsebin ter izpeljavo teh.

Metodologija in pristop V članku je uporabljena kavzalna-neeksperimentalna metoda pedagoškega raziskovanja, saj smo dejavnost izvajali v šolskih letih 2016/2017, 2017/2018 in 2018/2019 ter opazovali odzive udeležencev na dogajanje. Z metodo analize smo predstavili odziv vrtcev in šol na ponujeno dejavnost ter vključeno vsebino. Polje delovanja je bilo interdisciplinarno, saj smo v raziskavi upoštevali delovanje splošne knjižnice, opazovali odzive otrok določene starostne stopnje ter sodelujočih vrtcev in šol. Metoda sinteze nam je služila za povezovanje celotnega dogajanja in raziskovanja.

Analiza rezultatov Dejavnost Knjižničarka na obisku je bila lepo sprejeta, prijave nanjo pa smo omogočili le okoliškim vrtcem in šolam v brežiški občini, katerim obisk knjižnice predstavlja dodatno finančno breme.

Omejitve raziskave V članku smo se omejili na teoretična izhodišča, ki so bila uporabljena v brežiški knjižnici; opisane so metode dela z otroki, predstavljeni so rezultati dela s konkretno populacijo v Knjižnici Brežice v šolskih letih od 2016/2017 do vključno 2018/2019.

Uporabnost študije v praksi Članek predstavlja primer bibliopedagoške dejavnosti, s pomočjo katere želimo v splošni knjižnici mlade navdušiti za branje ter jim predstaviti knjižnico in knjige na drugačen način.

Ključne besede: splošne knjižnice, proaktivna knjižnica, Knjižničarka na obisku, promocija branja, vrtci, šole

Z dejavnostjo želimo v lokalnem okolju ozaveščati »o pomenu razvoja predbralne pismenosti vse zainteresirane deležnike (starše in druge, ki skrbijo za razvoj otrok, vrtce, osnovne šole in druge organizacije)«

prihajajoče šolsko leto in ga v juniju tekočega leta posredujejo šolskim knjižničarjem, da ti z njim seznanijo vzgojiteljice in učiteljice. Namen pošiljanja programov bibliopedagoških dejavnosti ob zaključku šolskega leta za prihodnje leto je, da naše sodelovanje lažje vključijo v svoje letne delovne načrte. Knjižničarji, učitelji in/ali vzgojitelji nas navadno že v začetku novega šolskega leta obvestijo o želji našega obiska, pozneje pa se dogovorimo še o času in temi srečanja. Preden gremo na pot, si v knjižnici pripravimo gradivo na zeleno temo, izberemo pravljico (včasih več kot eno, saj ne vemo, katero otroci že poznajo) v želji, da bi bila za poslušalce primerna in zanimiva. Vedno se pozanimamo o starosti poslušalcev in o temi, ki jo obravnavajo v sklopu vzgojno-izobraževalnega procesa. Navadno naše srečanje popestrimo z ugankami, pri tem pa smo pozorni, da ima vsak možnost odgovoriti na vsaj eno.

Ob obisku knjižničarke otroke seznanimo z bontonom v (splošni) knjižnici. Skupaj ponovimo pravila, ki jih moramo upoštevati vsi, kadar v knjižnici iščemo gradivo. Seznanimo jih z uporabo knjižne kazalke, s katero označimo mesto, kjer na polici ali v zabojčku stoji knjiga, ki smo jo vzeli in jo bomo vrnili nazaj. Otrokom povemo, na kaj morajo paziti, kadar imajo knjigo v rokah. Povemo, da ob listanju knjig ne jemo ali pijemo, da je treba imeti čiste roke in knjige varovati pred stikom z živalmi. V pogovoru navedemo različne vzroke za poškodbe knjig. Opozorimo jih tudi na čas izposoje, tj. da je treba knjige v knjižnico vrniti pravočasno. Dolžina obiska je odvisna od starosti otrok in programa, za katerega se dogovorimo.

Pravljčne urice, katere izvajamo tako v knjižnici kot izven nje v sklopu dejavnosti Knjižničarka na obisku, so bibliopedagoška oblika, s katero otroke uvajamo v svet pravlji in spodbujamo bralne navade. Namenjene so otrokom iz vrtcev in otrokom prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja osnovnih šol.

Otrokom razložimo osnovne pojme, kot so knjižnica, knjigarna, razložimo jim, kaj pomeni knjigo kupiti in kaj knjigo izposoditi. Predstavimo jim različne oblike leposlovja, ki se nahajajo v knjigah (pravljica, ljudska pripovedka, pesmica, uganka). Pokažemo jim tudi različne poučne knjige in neknjižno gradivo, primerno njihovi starosti. Pogovorimo se o ravnanju s knjigami in o obnašanju v knjižnici. Obisk zaključimo s pravljico, ki jo otroci nadgradijo z risbicami. Srečanje pogosto prilagodimo različnim temam. Vsak razred in skupina naj bi vsaj enkrat letno organizirano obiskal splošno knjižnico ali pa knjižničarka njih, saj želimo tako otroke usposobiti za samostojne uporabnike knjižnice.

Dejavnost v luči novih strokovnih priporočil in standardov

Nacionalni svet za knjižnično dejavnost je preteklo leto oblikoval nova Strokovna

priporočila in standarde za splošne knjižnice (za obdobje 2018-2028), ki v poglavju knjižnične vloge opredeljuje razvoj predbralne pismenosti, tej pa sledita še bralna kultura in bralna pismenost otrok. Ob pregledu namena prve knjižnične vloge opazimo, da naša dejavnost, ki jo v knjižnici izvajamo že od leta 2016, sledi danim namenom. Namen dejavnosti Knjižničarka na obisku je že od vsega začetka »razvoj predbralne pismenosti otrok«; pozitiven vliv na »intelektualni, čustveni, socialni, jezikovni in gibalni razvoj otroka; gradnja pozitivnega odnosa otroka do branja, besede, jezika, zgodbe, ilustracije; odkrivanja sveta in knjižnice; ozaveščanje staršev, skrbnikov, organizacij o pomenu razvoja predbralne pismenosti za razvoj otroka v dobrega bralca in za pozitivno oblikovan odnos do branja ter usposabljanje v ta namen; spodbujanje medkulturnega dialoga in sodelovalne kulture.« (2018, 32)

Z dejavnostjo želimo v lokalnem okolju ozaveščati »o pomenu razvoja predbralne pismenosti vse zainteresirane deležnike (starše in druge, ki skrbijo za razvoj otrok, vrtce, osnovne šole in druge organizacije)« (Nacionalni svet ..., 2018, 33), jim svetovati in nuditi potrebno gradivo ter dejavnosti. Prva knjižnična vloga je zelo

■ Kazalci uspešnosti

Leto statistike	Število izvedb	Število vključenih oseb
2016	24	477
2017	9	377
2018	22	494
2019	3	82

povezana z naslednjo, tj. bralna kultura in bralna pismenost otrok. Sklenemo lahko, da v predbralnem obdobju naredimo temelj za poznejša bralna obdobja. Namen bibliopedagoških in drugih dejavnosti v knjižnici je otrokom prikazati branje kot kakovosten način preživljanja prostega časa, zato jim želimo pomagati pri oblikovanju bralnih navad za samostojno branje. V ta namen »/knjižnica izvaja promocijske in motivacijske dogodke za predstavitev branja in sveta literature kot možnosti kakovostnega preživljanja prostega časa, razvoja bralnih interesov, za krepitev statusa branja.« (Nacionalni svet ..., 2018, 35)

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice navajajo tudi možne kazalce uspešnosti, splošne knjižnice pa že nekaj let izdelujemo statistike naših dejavnosti. V nadaljevanju so predstavljeni podatki za dejavnost Knjižničarka na obisku, kot so zabeleženi v letni statistiki delovanja Knjižnice Brežice, čeprav se posamezna bibliopedagoška dejavnost veže na obdobje enega šolskega leta. Upoštevali smo podatke od začetka izvajanja v šolskem letu 2016/2017 do vključno (v tem trenutku zadnjega) 2018/2019. Letna statistika našega delovanja pravi, da smo program Knjižničarka na obisku izvajali kot kažejo podatki v tabeli.

Proaktivna knjižnica je tista, ki išče rešitve in ne čaka le na spodbude iz okolja. Dejavnost Knjižničarka na obisku kaže, da je Knjižnica Brežice na poti k takšni knjižnici. O tem, kako je splošna knjižnica lahko proaktivna knjižnica, piše Polona Vilar. Pridobivanje neuporabnikov vidi kot pozitiven vpliv načrtovanih dejavnosti knjižnice. (Vilar, 2017, 67) V knjižnici opazujemo, da z našimi obiski pri otrocih in starših spodbudimo željo po obisku knjižnice in vključitev vanjo. Dejavnost Knjižničarka na obisku tega načrtno sicer ne vključuje, a je opazen njen posreden vpliv na včlanitev in nadaljnje obiske otrok in/ali celotnih družin.

Posebni načini izvajanja dejavnosti

Nekateri naši obiski v vrtcih in šolah so bili v teh letih tudi drugačni, oblikovani po željah vzgojiteljev in učiteljev. Tako je

V knjižnici opazujemo, da z našimi obiski pri otrocih in starših spodbudimo željo po obisku knjižnice in vključitev vanjo.

knjižničarka bila gostja na roditeljskem sestanku v popoldanskem času, kjer so se srečanja udeležili otroci in njihovi starši. Na takšnem srečanju pripravimo del za otroke, ki vključuje pravljico, del s knjižno in knjižnično vzgojo pa je namenjen vsem prisotnim. Starše ob tem seznanimo tudi z ostalimi dejavnostmi, ki jih v knjižnici izvajamo in bi bile za njih in njihove otroke primerne, jim predstavimo odpiralni čas osrednje knjižnice in kolekcij premičnih zbirk ter druge storitve.

Dejavnost Knjižničarka na obisku se je lepo povezala tudi z ostalimi našimi dejavnostmi, ki jih oblikujemo za osnovnošolce. V sklopu našega obiska tako izvajamo tudi kvize, jih seznanjamo z gradivom in podatki o življenju in delu posameznih literarnih ustvarjalcev. Tudi tu vsebino prilagodimo željam. V preteklih letih smo tako oblikovali šolsko uro o Ivanu Cankarju za učence od 1. do 3. razreda, ki je bila lepo sprejeta. Naš prvi namen je vsekakor premagovanje razdalje pri stiku s knjižnico in knjigami.

Aprila letos smo dejavnost prijavi v sklop dogodkov Noč s knjigo. Knjižničarka je za eno noč in en šolski dan obiskala osnovno šolo Montessori v Mariboru in jim predstavila del stalne razstave Mini

Bologna, ki vsebuje gradivo v tujih jezikih in pisavah, postavljena pa je na mladinskem oddelku Knjižnice Brežice. V ta namen se je na pot podala z več kot sto knjigami in o tej bogati raznolikosti seznanila tamkajšnje osnovnošolce. Gre za primer dobre prakse sodelovanja in povezovanja tudi izven lokalnega okolja.

Sklep

Dejavnost Knjižničarka na obisku je nastala spontano, kot odziv na potrebe šol in vrtcev iz lokalnega okolja ter bila med njimi dobro sprejeta. Knjižničarki mladinskega oddelka brežiške splošne knjižnice želita v sklopu obiskov skupin otrok le-te spodbuditi k branju, v njih prižgati iskro radovednosti za vse tisto, kar se skriva v knjigah, in jih napotiti v knjižni hram. Z dejavnostjo bomo v Knjižnici Brežice nadaljevali tudi v prihajajočem šolskem letu. Želimo si, da s knjigo, zgodbo in našim delom pri otrocih, starših, vzgojiteljih in učiteljih vzpostavimo vez prijateljstva – prijateljstva do branja. ●

Navedeni viri

- Nacionalni svet za knjižnično dejavnost. (2018). Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018-2028). Pridobljeno 9. januarja 2019 s spletne strani http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Direktorat_za_kulturno_dediscino/Knjiznica_dejavnost/2018/NSKD_PRIPOROCILA_splosne_knjiznice_2018-2028_objava.pdf
- Vilar, P. (2017). Proaktivna splošna knjižnica za bralno pismenost in bralno kulturo. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije
- Zakon o knjižničarstvu. (2017). Pridobljeno 28. maja 2019 s spletne strani <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2442>

Konferenca združenja EBLIDA

dr. Gorazd Vodeb
Narodna in univerzitetna knjižnica
Gorazd.Vodeb@nuk.uni-lj.si

Letošnja konferenca evropskega združenja EBLIDA z naslovom »Knjižnice odprte za vse« je bila 25. junija 2019 v Dublinu. Uvodni referat je imela direktorica splošne knjižnice v Aarhusu Marie Østergaard. Predstavila je programski način dela znane knjižnice Dokk1. Program dela temelji na intenzivnem sodelovanju s partnerji, pri čemer je knjižnica odprta za pobude iz lokalnega okolja in različnim partnerjem zagotavlja javni prostor in druge vire za njihovo delovanje. Knjižnica ni več edini pobudnik programa, ampak lahko pobudo prepusti uporabnikom, ki tako niso le pasivno občinstvo, ampak tudi aktivni ustvarjalci programa. Omenila je še, da so v mreži aarhuske splošne knjižnice vse enote tudi t. i. samopostrežne knjižnice, saj so del obratovalnega časa odprte brez knjižničnih delavcev.

V naslednjem referatu je poslanka evropskega parlamenta Marian Harkin med drugim izpostavila pomen knjižnic kot varnih prostorov napram drugim komercialnim ponudnikom informacij. Ti obravnavajo ljudi kot pasivne potrošnike, medtem ko knjižnice zagotavljajo verodostojne informacije za aktivne državljane oziroma državljanom zagotavljajo pravico vedeti ter podpirajo vključevanje državljanov v enotno evropsko digitalno tržišče.

Tema panelnih predstavitev je bila »Knjižnice odprte za vse«. Deidre Maloney iz oddelka za knjižnice na irskem ministrstvu za razvoj je predstavila irsko strategijo za splošne knjižnice. Eden od namenov strategije je bil splošne knjižnice odpreti prebivalcem. Že v postopku oblikovanja strategije so organizirali javno razpravo, v kateri je lahko sodeloval vsakdo. Strategija med drugim predvideva odpravo članarin in zamudnin.

Cathal McCauley je v svojem referatu predstavil pregled različnih inovativnih storitev irskih knjižnic. Elisabet Rundqvist iz švedske nacionalne knjižnice je predstavila projekt »Digital

first with user focus«. Projekt je namenjen izgradnji digitalnih kompetenc delavcev v splošnih knjižnicah, na ta način bodo izboljšali digitalno pismenost prebivalcev. Projekt bo trajal 3 leta, zanj je namenjenih 2,35 milijona evrov.

Marit Vestlie iz norveške nacionalne knjižnice je predstavila novost norveškega zakona o obveznem izvodu, ki zdaj dopušča dostop do t. i. digitalne kopije tiskanih knjig tudi iz splošnih in visokošolskih knjižnic, vendar le za raziskovalne namene. Predstavila je tudi sodelovanje norveške, švedske in danske nacionalne knjižnice pri projektu večkulturne knjižnice, ki je namenjena beguncem v teh državah. Nacionalne knjižnice so vzpostavile platformo z elektronskimi knjigami v petih jezikih, ki so brezplačno dostopne znotraj sodelujočih držav. Gre za prevode literarnih del iz švedščine, norveščine in danščine.

Pomembna tema konference je bila obravnava strateškega načrta EBLIDE za obdobje 2019–2022. Načrt sestoji iz štirih ravni: politične ravni, zakonodajnega okvira, knjižničnih politik in družbeno-izobraževalnega vpliva knjižnic. EBLIDA

je za namen obravnave načrta pripravila delovno gradivo. Na delavnici za področje knjižnične zakonodaje se je izpostavila potreba po reviziji eblidinih smernic za knjižnično zakonodajo in politiko v Evropi iz leta 2000 ter zapisu pravice do izposoje elektronskega gradiva v zakonodajo. Na delavnici o kazalcih delovanja knjižnic se je pokazala potreba po kazalcih, ki bi lahko prikazali izobraževalni, kulturni in družbeni vpliv knjižnic. Predstavljen je bil konkretni primer vrednotenja dela splošne knjižnice v Franciji ter tudi metodologija ugotavljanja izobraževalnega, kulturnega in družbenega vpliva knjižnic, ki jo je pripravilo francosko ministrstvo za kulturo. V delovnem gradivu so bili omenjeni tudi kazalci ciljev Agende trajnostnega razvoja OZN kot možni kazalci prispevka knjižnic k trajnostnemu razvoju. Podrobnejše poročilo o delavnicah je objavljeno v informativnem biltenu EBLIDE (<http://www.eblida.org>). ●

Konferenca Next Library

Barbara Cesar
Mestna knjižnica Ljubljana
barbara.cesar@mlklj.si

Aarhus, 2.-5. junij 2019

Next Library' je konferenca, ki na enem mestu poveže in združi različne vrste knjižničnih delavcev iz različnih tipov knjižnic ter tudi vse, ki so s knjižnicami povezani; računalničarji in razvijalci IT opreme, oblikovalci, arhitekti, kreativci, univerzitetni profesorji in druga zainteresirana javnost. Konferenca je zanimiva prav zato, ker odpira širše poglede na kulturološke pojave v družbi, se ukvarja z aktualnimi družbenimi vprašanji, potrebami ljudi in na ta način vodi k razmisleku kaj si v prihodnje želimo, kakšne storitve, kakšno knjižnico, kakšen prostor in kakšne vsebine.

Konferenco so prvič organizirali leta 2009 v Aarhusu na Danskem, zadnjih nekaj let si prizadevajo, da bi konferenca, vsako drugo leto, gostovala po različnih mestih in državah sveta. Tako je že bila npr. v Reykjaviku, Oslu, Stockholmu, Chicagu, lani v Berlinu, naslednje leto bo konferenco gostilo avstralsko mesto Brisbane. V Aarhusu se je letos zbralo 400 udeležencev iz 43 držav, konferenca je potekala v knjižnici DOKK1 (2015), ki ni le knjižnica, ampak kulturno središče, upravna enota in dnevno zbirališče meščank in meščanov Aarhusa.

Aarhus je drugo največje mesto in ima najmočnejše univerzitetno središče na

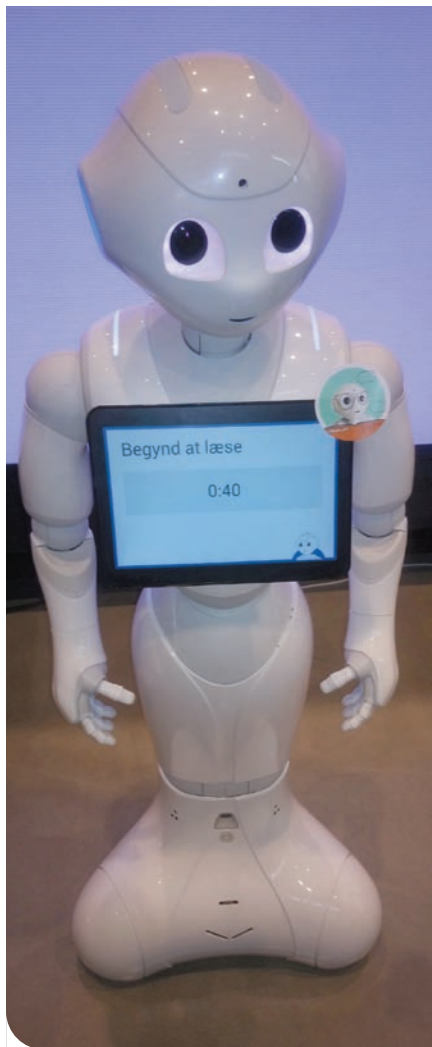
Danskem. Prav zaradi številčne študentske populacije in modernega ter udobnega načina življenja, je po zadnjih podatkih (1.1.2019) od skupno 277,086 prebivalcev Aarhusa, kar 48.506 mlajših od 18 let.² Zato ni presenetljivo, da so se letos organizatorji konference povezali z eno od fakultet³, ki je pomagala pri pripravi vsebin, predvsem pri vsebinah *pogovorov, ki zanetijo* (Ignite talks)⁴.

Za konferenco Next Library je značilno, da ni neke osrednje teme, ampak cela vrsta aktualnih tem, ki so na različne načine povezane s knjižnico in knjižničnimi praksami. Ključne besede in koncepti, ki so zaznamovali letošnjo konferenco in

■ Konferenčni dnevi so potekali tako, da sta bili vsak dan dve ključni predavanji (Keynote speakers), vmes pa različne predstavitve v obliki »pogovorov, ki zanetijo«⁴ (Ignite talks) ali udeležba na delavnicah, interakcijskih skupinah, laboratorijih itd.

bi jih lahko izpostavili so: novi prostori (fizični in mentalni), tehnologija, igre za ustvarjalno in inovativno življenje, trajnost.

Konferenca je bila zasnovana tako, da je bil prvi dan namenjen medsebojnemu spoznavanju udeležencev, in sicer v obliki organiziranih tematskih pohodov druženja (mingling tours) v manjših skupinah. Udeleženci smo se morali, že ob registraciji na konferenco, prijaviti in odločiti kateri tematski skupini se bomo priključili. Preostali konferenčni dnevi so potekali tako, da sta bili vsak dan dve ključni predavanji (Keynote speakers), vmes pa različne predstavitve v obliki *pogovorov, ki zanetijo* ali udeležba

■ Predavanja in predavatelji na konferenci so bili zelo različni, od klasičnih primerov dobre prakse do »odštekanih« in navdihujočih. Zanimive so bile delavnice in IT laboratoriji, kjer so v veliki meri sodelovali tudi knjižničarji iz nove knjižnice Oodi v Helsinkih. Predstavili so robota na katerem otroci preizkusijo svoje veščine programiranja, uporabljajo ga tudi za to, da mu otroci berejo in na podlagi umetne inteligence se z njim lahko pogovarjajo o prebrani knjigi. Klasična oprema knjižničnih kreativnic so 3D tiskalniki, natisnjene izdelke dopolnjujejo z znanjem robotike. Vse delavnice za IT opismenjevanje izvajajo za to področje usposobljeni knjižničarji. Tudi v ZDA so knjižnice pravi poligon za testiranje novih robotov in aplikacij. Na ta način se ustvarjajo javno-zasebna partnerstva, knjižnicam omogočajo nove storitve, uporabnikom knjižnice pa seznanjanje z novimi tehnologijami, učenjem in uporabo le-teh.⁶

na delavnicah, interakcijskih skupinah, laboratorijih itd. Prvi dan so na skupnem večernem druženju razglasili tudi zmagovalca nagrade *Veselse do branja* (Joy of Reading Award)⁵. Izmed 28 projektov so za najboljšega razglasili projekt Nal'ibali iz Južne Afrike.

Spoznavanje udeležencev prvi dan na pohodu/turi druženja, je bil izredno pomemben, saj smo se med seboj spoznali, si izmenjali izkušnje, informacije in kontakte. Prav zato je bilo vzdušje ostale dni konference sproščeno in prijateljsko. Pohod, ki sem se ga udeležila jaz, je imel naslov: *Raziskovanje danskega dobrega počutja/Hygge: pohod za inspiracijo* (Exploring Danish Wellbeing/Hygge: An Inspiration tour). Vsaka točka, kjer smo se ustavili in pogovori ob tem, so bili izredno zanimivi, in sicer smo obiskali DOKK1, nato studio za oblikovanje in IT rešitve GEJST, botanični vrt, šli na streho trgovine Salling, na pokopališče in v pristanišče ter se vrnili nazaj na izhodišče v DOKK1. Skupno vsem tem postajam je bilo, da so to točke, ki jih prebivalci Aarhusa dnevno obiskujejo in uporabljajo. So prostori za druženje, inspiracijo in vsakdanje preživljanje časa, bodisi službeno ali zasebno.

Predavanja in predavatelji na konferenci so bili zelo različni, od klasičnih primerov dobre prakse do »odštekanih« in navdihujočih. Zanimive so bile delavnice in IT laboratoriji, kjer so v veliki meri sodelovali tudi knjižničarji iz nove knjižnice Oodi v Helsinkih. Predstavili so robota na katerem otroci preizkusijo svoje veščine programiranja, uporabljajo ga tudi za to, da mu otroci berejo in na podlagi umetne inteligence se z njim lahko pogovarjajo o prebrani knjigi. Klasična oprema knjižničnih kreativnic so 3D tiskalniki, natisnjene izdelke dopolnjujejo z znanjem robotike.

Vse delavnice za IT opismenjevanje izvajajo za to področje usposobljeni knjižničarji. Tudi v ZDA so knjižnice pravi poligon za testiranje novih robotov in aplikacij. Na ta način se ustvarjajo javno-zasebna partnerstva, knjižnicam omogočajo nove storitve, uporabnikom knjižnice pa seznanjanje z novimi tehnologijami, učenjem in uporabo le-teh.⁶

Pogovore, ki zanetijo (Ignite talks) bi v grobem lahko razdelila v dva sklopa.

Prvi sklop so predstavile inovativnih rešitev za knjižnice in knjižničarsko delo. Na primer: popolna avtomatizacija opravil, kot so vračilo/ izposoja gradiva, selekcija gradiva po UDK, robotsko iskanje napačno vloženi knjig preko RFID sistema⁷, navigacijski robotski sistem, ki te na podlagi gradiva, ki ga vpišeš ali poveš odpelje do police, kjer se to gradivo nahaja. Različne mobilne aplikacije za samostojno uporabo knjižnice, npr: za izmenjavo gradiva med uporabniki (floating collections), za rezervacije gradiva, prostorov v knjižnici, udeležbe na delavnicah, prireditvah ...

Drugi sklop so bili primeri dela z uporabniki in projekti za uporabnike. Zanimiva je bila predstavitev primera dobre prakse v New York Public Library (Building libraries that empower and welcome youth from all backgrounds). Tam se načrtno ukvarjajo s specifično skupino otrok in mladostnikov. Le-ti izhajajo iz deprivilirane okolja (običajno črnega ali latino-ameriškega). Imajo skupino knjižničark, ki se namensko ukvarjajo z njimi v smislu priprave dnevnega programa aktivnosti, ki jih izvajajo. Npr. vsak od otrok ima določeno zadolžitev- nekdo je zadolžen za redno zalivanje rož in čistočo, drugi za pomoč vrstnikom pri iskanju ali svetovanju za

¹<http://www.nextlibrary.net>

²[³<https://www.pzpu.org/en/>](https://www.citypopulation.de/php/denmark-midtylland.php?cityid=11045, 2019).</p>
</div>
<div data-bbox=)

⁴Ignite talks (žgoči govori) je koncept, kjer predavatelj v 5 minutah na 20 straneh (ppt, video, ...) predstavi svojo temo na čim bolj zanimiv in zabaven način.

⁵<https://systematic.com/library-learning/awards/systematic-joy-of-reading/>

⁶<https://shohanasite.wordpress.com/2016/12/04/ai-robot-and-library-a-new-dimension-in-lis/>

⁷<https://newatlas.com/robotic-librarians-hit-books/43666/>

■ **DOKK1** – kulturni center, knjižnica in upravna enota za prebivalce. Odprta l. 2015, Obsega okoli 60.000 m², ima pritličje in dve nadstropji, v tretjem nadstropju so zasebne pisarne. Knjižnica ima še vedno precej veliko zbirko, vse v prostem pristopu, obsega okoli 350.000 enot gradiva, tudi elektronskih in zvočnih knjig. Delovni čas knjižnice je od pon- pet od 8.00–22.00, sob-ned 10.00–16.00, knjižničarji so uporabnikom na voljo od 10.00–20.00, sicer pa je knjižnica povsem avtomatizirana in samopostrežna. Na voljo je več kot 1.100 sedežev za uporabnike, okoli 1000 parkirnih mest, veliko parkirišče za kolesa in neposredna bližina postaje za vlak (light rail). Knjižnica ima kavarno, zunanji pokriti del z mizami in klopmi, na vseh štirih straneh neba po eno otroško igrišče, ki simbolizira določene države v tistih smereh. Ima več manjših dvoran za dogodke in prireditve ter eno veliko koncertno dvorano, kjer so bila osrednja plenarna zasedanja. Knjižnica je zgrajena iz trpežnih in trajnostnih materialov, za hlajenje in ogrevanje uporabljajo vodo iz morja, na strehi so solarni paneli za elektriko, ki jo uporabljajo za razsvetljavo. Članstvo v knjižnici je brezplačno, v knjižnici lahko ješ, piješ, se pogovarjaš, družiš. V celi knjižnici je samo ena soba za tiho učenje. Foto: Villy Fink Isaksen

branje. Skupaj izvajajo delavnice, se učijo in delajo domače naloge ... V knjižnici se čutijo sprejete in to jim daje dober občutek, da so v družbi koristni in sprejeti.

Ključni govorci (Keynotespeakers) in osrednja predavanja so bila raznovrstna in boj ali manj zanimiva na enak način kot vse druge aktivnosti.

Prvo predavanje je imel dr. Herman Wasserman (University of Cape Town, Južna Afrika)⁸, govoril je o poglobljanju podatkovne demokracije, o potencialih in pasteh osebnih podatkov, ki jih uporabniki prostovoljno dajemo o sebi s tem, ko brskamo po spletu, uporabljamo aplikacije ipd. Poudaril je kako velika je vrzel (v prihodnosti pa bo še večja) med tistimi, ki znajo dobro uporabljati tehnologijo, da si z njo pomagajo ali se zavarujejo pred krajo podatkov, imajo prave informacije ter med tistimi, ki so skoraj digitalno nepismeni. Ne gre le za enostavno uporabo računalnikov in aplikacij, ampak tudi za to, kakšne sledi

puščamo za sabo z uporabo le-teh. Kaj o nas lahko izvejo tisti, ki na podlagi teh podatkov ustvarjajo dobiček. Omenil je tudi, da je varovanje zasebnosti danes vedno bolj prestižna dobrina, ki si jo lahko privoščijo le najbolj vplivni in bogati posamezniki.

Drugo ključno predavanje je imela Louise Bernard (Obama Foundation, Chicago)⁹. Predstavila je projekt izgradnje nove javne površine oz. parka (Obama Presidential Center), kjer bodo v prostor umeščene tri javne zgradbe: splošna knjižnica Baracka Obame, Muzej znanosti industrije ter predsedniški forum. V Chicagu imajo trenutno 81 lokacij manjših splošnih knjižnic, s tem načrtom pa bi manjše enote ukinili in jih združili v eno, multifunkcijsko splošno knjižnico po vzoru DOKK1 ali drugih skandinavskih knjižnic.

Tretje ključno predavanje je bilo predstavitev projekta Burning Man¹⁰, ki ga je predstavil Christopher Breedlove. Gre za festival, ki se vsako leto odvija v puščavi Black Rock v Nevadi, je ključni poudarek v gradnji skupnosti in mest (čeprav le začasnih), prostor ustvarjalnosti in iger za odrasle, neskončne možnosti za kreativnost in druženje. Nekateri projekt primerjajo s sodobnimi hipijevskimi zabavami za belopolte in premožne. V povezavi s sodobnimi splošnimi knjižnicami bi potegnili vzporednice z zbirališčem za druženje, kreativnost, zabavo in igre. To je bil tudi osnovni motiv predavanja na konferenci Next Library.

Ključna predavanja je zaključila predsednica IFLA organizacije, Gloria Perez Salmeron, ki je v govoru podarila

⁸Herman Wasserman je profesor medijskih študij in direktor centra za film in medijske študije na univerzi Cape Town v Južni Afriki (več: <http://www.cfms.uct.ac.za/fam/staff/wasserman>)

⁹<https://www.obama.org/the-center/>

¹⁰<https://burningman.org/>

■ **GEJST studio za oblikovanje in IT rešitve** – sprejel nas je direktor Jesper Broberg Bang, ki nam je predstavil njihovo delo. Ukvarjajo se z digitalnimi rešitvami, komuniciranjem, oblikovanjem. Njihovo prvo vodilo je, da se inovacije začnejo s pogledom v vsakdanje življenje resničnih ljudi. Zato sodelujejo tudi s knjižnico, saj so potrebe in navade uporabnikov lahko koristen poligon za rast novih idej. Predstavil je pomen prostora, delovnega okolja in pogojev, ki so pomembni stimulativni dejavniki za njegove zaposlene. Prav tako pa tudi dobra kava, sprostitve med delovnim časom ter učinkovitost znotraj 30–35 urnega delovnika na teden.

pomembnost knjižnic in profesionalnih knjižničarjev ter njihov vpliv na družbo. S spodbudnim in sproščenim pristopom je nagovorila udeležence, konferenca pa se je s tem zaključila na najlepši način, z idejami in energijo za delo naprej.

Sama sem konferenco, ki sem se je udeležila ob podpori ZBDS in Mestne knjižnice Ljubljana, doživela kot enkratno izkušnjo. Vzdušje je izredno sproščeno, hkrati pa mnoge teme izrisujejo pogled

■ **SALLING** – običajna trgovina z neobičajno streho in »odskočno desko«, ki sega čez streho stavbe in odpira pogled na mesto s ptičje perspektive. Streha, ki je odprta in brezplačno dostopna vsem je ob odprtju trgovine postala prava turistična atrakcija.

naprej, nove trende in pristope, ki jih vedno bolj skušamo uveljavljati tudi v slovenskih knjižnicah. V splošnih knjižnicah imamo veliko skupnih tem, podobnih projektov in idej ter pogledov na to, kaj si želimo. Seveda ne moremo mimo prostorskih in finančnih omejitev, vendar

tudi brez tega skušamo uporabnikom ponuditi sodobne storitve, ki jih kreiramo po njihovih potrebah in željah. Všeč mi je bila izredna samostojnost in ozaveščenost uporabnikov o tem, da je knjižnica javno dobro in prostor, s katerim lepo in skrbno ravnamo in spoštujemo drug drugega. ●

Pohod/tura druženja (mingling tour) na temo odkrivanja danskega dobrega počutja/hygge je potekal po sledeči poti: DOKK1, studio za oblikovanje in IT rešitve GEJST, botanični vrt, streha trgovine Salling, pokopališče, пристanišče, DOKK1.

Botanični vrt (Greengarden, Aarhus) – umeščen v park in vsakdanje sprehajališče za prebivalce in je del Muzeja znanosti. Ima rastline razdeljene v štiri različne podnebne pasove oz. klimatske razmere. Najbolj atraktiven je tropski del, kjer se lahko povzpneš na vrh bananovca, kjer je majhna hišica na drevesu.

Pokopališče – videti je kot park, kjer ljudje posedajo na klopih, na travi, se družijo, pridejo na oddih. Na prvi pogled težko ugotoviš, da gre za pokopališče. Ogled pokopališča je bil ena od točk, ki prav tako lahko nudi prostor za inspiracijo ali premislek o stvareh ki jih počnemo in postavljanje prioritete, kaj je v življenju zares pomembno.

Pristanišče – voda, morje, veter, tovarne ladje ... so sestavni del Aarhusa (in nasploh Danske) in njenih prebivalcev. Morje je tako čisto, da se lahko kopajo, zato so ob obali uredili prijetna kopališča, manjši center za vodne aktivnosti, vzdolž obale pa klopi za posedanje, enostavne montažne hišice s sladoledom in kavo, pijačo, prigrizki. Kljub mrzli vodi in, za nas, nizkim temperaturam in vetru, je ob obali vedno zelo živahno. Pristanišče za ogromne ladje tako ni nek ločen del mesta, kamor redko zaideš, ampak sestavni del zabave in družabnega življenja.

Vrednotenje virov: Evalvacija mednarodnega srečanja KNOTS v Spaniji

Ksenija Medved
Mestna knjižnica Grosuplje
enota Ivančna Gorica
ksenija.medved@gmail.com

V času, od 27. junija do 1. julija 2019, je v španskem mestu Herrero del Duque potekalo IV. mednarodno srečanje KNOTS s pomočjo evropskih sredstev (Knowledge, not skepticism) z naslovom »Debunking propaganda: media literacy and correct use of information«. (Ustavimo dezinformacije: medijska vzgoja in pravilna raba informacij.)

Kaj je mednarodno srečanje KNOTS

Srečanja sem se udeležila kot občinska (in hkrati slovenska) delegatka, saj naša občina (Ivančna Gorica) sodeluje v projektu KNOTS, ki naj bi krepil demokratične procese in evropsko zavest v EU, vključno z nenasedanjem dezinformacij, izkazalo pa se je, da je bilo srečanje oz. projekt predvsem za knjižničarja lahko resnično koristen, saj z izmenjavo dobrih praks lahko oplemeniti ali okrepi to, kar sicer že izvaja - medijsko vzgojo.

Za srečanje sem morala pripraviti prezentacijo (ppt in predavanje) naših praks medijske vzgoje in nekaj primerov

»fake news«, ki smo jih kasneje tudi analizirali. (Predstavila bom delček tudi knjižničarski javnosti v Mariboru na srečanju ZBDS.) V Španijo je prispelo štirinajst mednarodnih delegacij (Ciper, Malta, Nemčija, Madžarska, Italija, Črna Gora, Portugalska, Španija, nekatere še naštevam med tekstom), udeleženci smo se predstavljali po dnevih, sodelovali smo tudi v pogovorih in delavnicah vrednotenja virov. Iz vsega so se izluščili skupni poudarki, pa tudi potrditev, da se v Sloveniji že dogajajo hitrejši premiki medijske vzgoje v pravo smer, da pa lahko na tem področju še ogromno storimo, predvsem vsak na svojih lokalnih ravneh.

GLOBALNO: ko je vrednotenje virov tudi politično vprašanje

Knjižničarji se že od nekdaj zavedamo, kako pomembno je vrednotenje virov, medijska vzgoja. Ker pa dezinformacije negativno vplivajo tudi na demokratične procese, družbene razprave, premike (primer Brexit) in evropsko samo-zavest, seveda pa tudi na razmerja moči v politiki, ker postaja s pojavom digitalnih medijev komu in kaj verjeti vse bolj tudi politično zapleteno, se je ustanovila Evropska komisija proti dezinformacijam. Žiga Turk je po samokandidaturi naš član. Evropska komisija ga je izbrala izmed 349 prijavljenih. Skupina ima 39 članov in predsednika iz 19 držav članic EU ter Švice in ZDA.

Decembra 2018 je v Bruslju Evropska komisija že predstavila Akcijski načrt (link v navedbah) proti dezinformacijam.

KAKO PREPOZNATI LAŽNE NOVICE?

PREVERI VIR

Razišči spletni portal, preveri njegovo poslanstvo in poišči kontaktne podatke.

PREBERI CELO NOVICO

Naslovi so lahko zavajajoči. O čem novica sploh govori?

PREVERI AVTORJA

Preveri, kdo je avtor novice. Mu lahko zaupaš? Je to resnična oseba?

DODATNI VIRI

Klikni na povezave v novici in preveri, ali potrjujejo informacije v novici.

PREVERI DATUM

Ponatisnjene novice niso nujno aktualne.

JE TO ŠALA?

Če je novica preveč nenavadna, gre morda za šalo. Prouči portal in preveri avtorja.

OZAVESTI PREDSDODKE

Razmisli, ali tvoja prepričanja vplivajo na presojo.

VPRAŠAJ STROKOVNJAKE

Vprašaj knjižničarja ali novico preveri na portalih za preverjanje informacij.

sklenile spletne platforme in oglaševalski sektor ter povečali sredstva v ta namen.

18. januarja 2019 je bil Akcijski načrt prvič predstavljen na skupni seji DZ v Sloveniji. Seja DZ odbora za notranjo politiko in odbora za zunanjo politiko je imela o načrtu različna mnenja, tudi, da gre le za to, kako regulirati novice, da bi se krepila moč »Bruslja«. Letos smo gotovo bolj opazili in večkrat slišali slogan »Tokrat grem volit. eu«.

Te dni lahko prebiramo (Delo, 17. 8., str. 14), kako so pred volitvami na isti točki v ZDA. Internet je namreč neusmiljen, nenehno proizvaja nove modele zavajanja, zadnji je deepfakes, videoposnetki, ki so prirejeni z uporabo umetne inteligence. A vse kar se sprejema, predloge zakonov ipd. strokovnjaki označujejo kot ihtavost ali nemoč.

Naj sklenem z ugotovitvijo Lenarta J. Kučiča: »Resnični motivi za množično nameščanje in uporabo nadzornih tehnologij so nadzor populacije, dobiček in moč. Obljuba večje varnosti je samo politični izgovor, ki je postal enako sprejemljiv za levi in desni del političnega prostora. Tudi v najbolj demokratičnih družbah.« In še druga nevarnost, na katero opozarjajo strokovnjaki: da ljudje ne bodo verjeli ničemu več, tudi ko bo res.

Poglejmo raje ta hip na nekaj pozitivnih učinkov političnih prizadevanj, to pa je dotekanje nezanemarljivih evropskih sredstev »za našo varnost« tudi v naše sredine. Tako medije, sredstva kot modele izobraževanja lahko uporabimo za dobro.

Sredi marca letos (2019) je evropska komisija že podala prva dognanja in izvajala nekatere ukrepe. Ugotovili so, da je izraz lažne novice (fake news) neustrezen, uporablja se izraz dezinformacije. V javnost so prišla priporočila za vrednotenje virov v obliki letaka. Imamo tudi že prevod. Nekateri ga že uporabljajo pri medijski vzgoji. Skupina se je zavzela za kodeks pri delovanju spletnih platform, družbenih omrežij, npr. da bi okrepili vidnost zaupanja vrednih informacij konvencionalnih medijev in dostop do

■ Sredi marca letos (2019) je evropska komisija že podala prva dognanja in izvajala nekatere ukrepe. Ugotovili so, da je izraz lažne novice (fake news) neustrezen, uporablja se izraz dezinformacije. V javnost so prišla priporočila za vrednotenje virov v obliki letaka.

Vzpostavili naj bi »sistem za hitro obveščanje« med državami, za podporo medijem in raziskovalcem, okrepili evropsko diplo-

matsko službo (EEAS), pa tudi skupine za analizo podatkov in vsebin, nadzorovali in dopolnjevali naj bi etični kodeks, ki so ga

teh informacij, ter da naj bolje pojasnijo, kako algoritmi izbirajo novice na njihovih platformah. Na drugi strani pa so opozorili, da se je treba za vsako ceno izogniti cenzuri. Bomo videli, kam jih pelje, z enakimi etičnimi dilemami smo se in se še vedno srečujemo tudi knjižničarji. Isto si prizadevajo »Novinarji brez meja« v svojih novih standardih. Prizadevajo si za ustavitev trenda. Želijo dati prednost vsem, ki proizvajajo zanesljive novice in informacije, ne glede na njihov status.

Kako prepoznavamo dezinformacije »fake news«

Naj izpostavim in predstavim letak, ki ga je polovica udeležencev mednarodnega srečanja KNOTS-a že poznala in ga že imajo v svojem jeziku oz. ga uporabljajo pri medijski vzgoji, objavah (povezava v navedbah).

Preveri vir: Razišči spletni portal, preveri njegovo poslanstvo in poišči kontaktne podatke.

Preberi celo novico: Naslovi so lahko zavajajoči. O čem novica sploh govori?

Preveri avtorja: Preveri, kdo je avtor novice. Mu lahko zaupaš? Je resnična oseba?

Preveri datum: Ponatisnjene novice niso nujno aktualne.

Ozavesti predsodke: Razmisli, ali tvoja prepričanja vplivajo na presojo.

Preberi celo novico: Naslovi so lahko zavajajoči. O čem novica sploh govori?

Dodatni viri: Klikni na povezave v novici in preveri, ali potrjujejo informacije v novici.

Je to šala?: Če je novica preveč nenavadna, gre morda za šalo. Preuči portal in preveri avtorja.

Vprašaj strokovnjake: Vprašaj knjižničarja ali novico preveri na portalih za preverjanje informacij.

Sploh razmišljamo kritično o kritičnem mišljenju

Nekaj delegatov je oz. smo naslovili tudi nujno osnovno vprašanje, da kritično mišljenje samo po sebi ne more biti cilj vzgojno-izobraževalnih prizadevanj ali medijske vzgoje. Mnogokrat slišimo frazo: »Naučiti jih moramo kritičnega

mišljenja.« Kot da imamo v rokah čudežno paličico. Ukvarjanje s kritičnim mišljenjem je postalo skorajda modno, samo na Amazonu je na temo 10.000 knjig.

Naj naredim evalvacijo naših pogovorov, iztočnica za sintezo in osvetlitev mi je naš zbornik »Kritično mišljenje v digitalni dobi«. Lani je izšel ob mednarodni konferenci v Zavodu sv. Stanislava, v katerem dr. Jernej Pisk obravnava temo na široko in najde za problematiko izbrane besede. Sama sem jih strnila v nekaj ugotovitev.

Kritično mišljenje ni cilj vzgoje, ampak sredstvo: Cilj medijske vzgoje in šolske vzgoje nasploh je iskanje resnice in vzgoja značaja. Ko iščemo resnico, so potrebna še druga sredstva, denimo učenje logike, izkušnje, znanje. Zgolj prošnja: »Postani kritični mislec,« ni dovolj.

Kritično mišljenje ni črno-belo Digitalni svet je binaren kot »enka ali ničla«, »belo ali črno«, »za ali proti«, zato resnice ali neresnice v digitalnem okolju ne moreš najti na ta način. Moralna vprašanja, politika, religija se lahko vrednotijo le znotraj človeka z vprašanji: Kako jaz to gledam, razumem, slišim, interpretiram, kdo vpliva name, jaz sem »problem«, ki ga rešujem.

»Kontriranje« ni kritično mišljenje: Če sile uperimo v nasprotovanje, potem to ni ljubezen do resnice. Ljubezen do resnice mora biti pomembnejša kot ljubezen do dvoma. Primer iz filozofije: Sofistični mladeniči so uživali v takih besednih in miselnih igrah, vlekli so misel sem in tja, ter resnico in bližnjega raztrgali kot psi. Primer iz našega vsakdanjika: Prav »modno« je trganje po forumih, nič ni sveto, ne zdravniki, ne učitelji, niti dobitniki zlatih medalj, vse se da »raztrgati«.

Le kreativno mišljenje nas vodi do znanja: Samo kreativno mišljenje nas vodi v novi svet. Če bi bili veliki umi samo kritični, ne pa kreativni, bi bili še vedno v kameni dobi in »tolkli kamne«. Kreativno mišljenje ustvarja, kritika sama na sebi ni proaktivna.

Kritično mišljenje ni povezano z našimi prepričanji, ampak ločeno: Dober primer (Pisk J., 2018). Zamislite si, da bi študenti zaključili: da je Platon naredil napako v mišljenju, ker je uporabil žaljiv jezik, ko je govoril o sofistih. Poslušalec ne sme biti vezan na svoja prepričanja. Priti mora v »glavo, čevlje pripovedovalca« in poskušati razumeti. Kritično mišljenje nas mora pripeljati daleč onkraj racionalističnega preračunavanja osebnih koristi - do morale in znanja. (Zato lahko boli.) Pozor: Ločeno spoznanje (Prepričanje »Imam svojo glavo.«) ima v tradiciji vlogo »hudičevega advokata, zvite kače«.

Kritično mišljenje ni individualistično, ampak je oblika dialoga: Čeprav je mišljenje dialog s svojo dušo, pa se tega lahko naučimo le v družbi.

Kritično mišljenje ni ideologija (s skokom v kritično mišljenje se moramo soočiti s fizično realnostjo): Fizična realnost ni tako idealistična kot virtualni svet ali ideologije, ampak se navadno čuti, tudi boli.

Kritično mišljenje ni enako inteligenčnemu kvocientu: Ni res, da samo visoko inteligentni lahko razmišljajo kritično. Mogoče pa ti nimajo empatije, sposobnosti branja (tudi med vrsticami), govorjenja, znanja in uporabe znanstvenih metod, razumevanja zgodovine, literature, pomembnih idej in konceptov, ustrezne delovna etike itd. Vse to namreč potrebuješ za kritično mišljenje.

Model vrednotenja vira »analiza spletne strani«

Obstajajo še druge »finte«, modeli vzgoje ipd, naj omenim dandanes najpriročnejšo za mentorje, to pa je »Analiza spletne strani«. Tudi na konferenci so nas razdelili v skupine in dodelili spletne strani, ob njih pa nekaj vprašanj, za katere smo morali priti do odgovora. Težko jih vse predstavim tukaj, spletna stran se poišče, sprinta ali projecira, poleg so vprašanja v smislu: Ali je to reklama ali novica? Odgovori so v smislu: Če je novica na spletni strani zgoraj, v bannerju oz. oglasni pasici, je

to zagotovo reklamno sporočilo. Gre za »nativno oglaševanje«, nevsiljivo, »eko« oglaševanje, ki ne moti uporabniške izkušnje, vpeto pa je ponavadi v obliki zgodbe v vsebino strani. To je sicer v redu, težje pa je, da se je ne loči od ostalih vsebin. Ostali znaki so še napis »Limited time only« (omejen čas ponudbe). Znak X v desnem kotu zgoraj pomeni, da ponudbo po izbiri lahko zapreš. Cene v tekstu nakazujejo, da gre za oglas. Po navadi oglas nekaj prodaja in cena to sporoča. V primeru, da vsega tega ni, gre za pravi članek, poleg je načeloma tudi podpisan. V primeru, ko je vse videti, da gre za članek, a je nekje napis, da gre za sponzorirano objavo, torej ga je plačalo neko podjetje, gre za reklamno sporočilo kljub podpisu. Dobili smo tudi fotografijo z mutiranimi marjeticami in trditvijo, da gre za marjetice na področju jedrske nesreče. Naša naloga je bila, da ugotovljamo zanesljivost informacije. Pri delu s slušatelji seveda komentiramo, da je lahko fotografija od koderkoli, objavljena pa je bilo na množičnem portalu, ki je bolj podvržen manipulacijam.

Pri tretji spletni strani smo preverjali vire. Na spletni strani Moveon.org so namreč objavili raziskavo, ki kaže rezultat ankete, da bi dva od treh lastnikov orožja v ZDA volila kandidata, ki zagovarja preverjanje kriminalne preteklosti. Iz tega so izpeljali trditve, da organizacija NRA (večinoma republikanci) ni v stiku s svojimi člani. Ob preverbi ugotovimo na Wikipediji, da organizacija MoveOn velikokrat prireja rezultate, celo »google rezultate«, sodeluje pri kampanjah, čeprav se proglašajo za neodvisno itd. Ugotovimo tudi, da je anketo opravila ugledna agencija PPP. Ko preverimo še na njihovi strani, vidimo, da je objava realna. Bi pa lažje verjeli članku kot objavi na tweetu.

Velik del našega srečanja je bil namenjen predstavitvam večjih primerov dezinformacij po posameznih državah. »Fake novice« so seveda dostopne dnevno in priročne, da jih analiziramo med poukom, v družbi prijateljev ali sami pri sebi in opazujemo, kako so »zmontirane«. Po naravi so zabavne ali šokantne, takega poročanja je naša mladina navajena, zato

Nevarnost, na katero opozarjajo strokovnjaki: da ljudje ne bodo verjeli ničemu več, tudi ko bo res.

bodo radi sodelovali pri razmišljanju. Sama sem vzela primer o domnevnem Rodetovem očetovstvu (zapis na podlagi popolne laži), zapis o tem, kako požar v Kemisu lahko povzroči porast gejevstva (avtorica članka je pomešala nepreverjeno teorijo in resnico in to »prodajala« kot resnico), predstavila pa sem tudi poskus širjenja lažne novice na Gimnaziji Vič o prepovedi uživanja svinjskega mesa zaradi spoštovanja do muslimanskih sošolcev, ki se mi zdi zanimiva iz razloga, da lahko tvorci opazujejo delovanje laži od začetka do konca. Seveda je dobro tudi take poskuse sicer delati »pod kontrolo«. Zgodba je »povsod ista«, madžarska kolegica je navedla skrajni primer, sicer zamlčanje črnobilske nesreče in kako hude so bile posledice. (Zelo priporočam ogled HBO serije »Černobil«, ki se prične s tavkom: »Kolikšna je cena laži?«). Od črnogorske kolegice je bil nekoliko bolj zabaven članek o aligatorju v naravnem parku na višku turistične sezone. Novička se je na podlagi fotografije plastične igračke širila tako dolgo dokler ni aligator postal prava zver. A tistemu, ki je to utegnil verjeti, verjetno ni bilo tako smešno. Spomnili smo se, kako rade nasedejo tudi starejše generacije (ni potrebno le delo z mladimi), ki so bile vzgajane v duhu, da se medijem verjame.

Predlagam v branje tudi naslednji članek o konkretnih modelih s Standfordske univerze <https://purl.stanford.edu/fv751yt5934>, po katerih smo delali v skupinah.

Še nekatere dobre prakse na temo vrednotenja virov

Na srečanju KNOTS-a sem predstavila podobne dobre prakse, verjetno Slovenci kje celo prednjačimo, naj jih nekaj naštejemo. To so:

- tradicionalno delovanje knjižnic na področju medijske vzgoje in različni modeli, ki jih razvijamo (npr. srečanje mladih novinarjev, ribja lestvica akademčnosti, bralni klubi, obiski v knjižnici, primerjava iste vsebine na različnih medijih, medijska vzgoja za starše...),
- predstavitev naše lokalne skupine za medijsko vzgojo in preprečevanje neke-mičnih odvisnosti, sestavljene iz zdravnikov, učiteljev, knjižničarjev, pedagogov ipd. V naši občini deluje taka skupina pod okriljem »Centra za krepitev zdravja«.
- (Jeseni bomo izdali zloženko s priporočili na temo medijske vzgoje za starše.),
- mednarodna konferenca »Kritično mišljenje v digitalni dobi« v Zavodu svetega Stanislava od 10 do 12. maja 2018 (Zbornik je krožil med udeleženci vse tri dni, gradivo je tudi v angleškem jeziku, priporočam nakup.),
- mednarodna delavnica medijske pismenosti za študente v Kopru od 18. do 22. marca 2019,
- portal safe.si in njemu podobni portali, strani, oglasne kampanje, ki nas svarijo pred zlorabami,
- novinarske okrogle mize (večeri Jurija Gustinčiča o fake news ipd.),
- primeri knjig o lažnih novicah in knjige z razkrinkanimi lažnimi novicami (npr. Jančič, P.: »Fake News«),
- poskus širjenja lažnega sporočila na Gimnaziji Vič. Poskus in analizo je izvajal Urban Lečnik Spaič (povezava v navedbah).

Vizualne metafore kot metoda za vrednotenje virov: Ribja lestvica akademčnosti

Še enkrat sem kolegom na mednarodnem srečanju podrobneje predstavila metodo »Ribja lestvica akademčnosti«. Primarno sem jo spoznala pri angleških kolegi v New Castlu, uporabljajo jo na univerzah. Tudi tokrat je poželja nemalo pozornosti in dobila sem veliko vprašanj. To je ena boljših metod za vrednotenje virov.

Cilj medijske vzgoje je iskanje resnice in vzgoja značaja in ta pot ni enoznačna. Kaj bomo naučili drug drugega? Se slišimo ali ima vsak svoj interes? Bolj kot kdajkoli prej, moramo v skladu z novimi »priporočili za knjižničarske standarde« delovati proaktivno.

Osnovna ideja je, da študenti, dijaki ali osnovnošolci dobijo vir, ki ga analizirajo v skupinah ali posamično. Najbolje je, da vsi analizirajo hkrati isto temo, a v **različnih** virih, denimo »mladost Josipa Jurčiča«. Najprej ob ilustracijah morskih bitij razpravljajo o virih na splošno. Nato dobijo posamezen vir v analizo za vajo, nekateri samo podatke iz Wikipedije, drugi knjigo o pisateljevi mladosti, tretji enciklopedijo, različno dolge članke na različnih medijih ...

Viru nato določijo izgled tako, da ga narišejo v obliki morskega bitja. Vir je denimo velika ali mala riba, hobotnica, morski pes, ježek itd. Razmišljajo o svojem **ulov**, lastnostih in vrednosti. Določijo mu tudi globino/poglobljenost, saj ga narišejo v morski prerez ali le razmišljajo če je ta vir bolj pri vrhu ali nižje. Pred sošolci nato svojo idejo tudi zagovarjajo. Izkazalo se je, da je metoda zabavna, uporaba dobrih virov po takih vajah pa je poskočila na bistveno višji nivo. Več o tem sem pisala v: Knjižničarske novice, Letn. 26, št. 5/6 (2016), str. 26-27, ppt pa dobite tukaj: <http://www.gro.sik.si/Portals/GrospuljeKnjiznica/Ribja%20lestvica.pdf> Na voljo sem tudi za dodatne informacije o praktični uporabi in predstavitve.

Resnica: LOKALNO

Prepričana sem, da smo knjižničarji bolj kot kdajkoli odgovorni za to, da knjižnice niso samo hramba gradiva ali prostor, kjer bi omogočali dostop do vsega in hkrati česar koli, ampak tudi prostor kjer, med drugim, učimo vrednotenja virov. Medijsko vzgojo izvajamo s skupinami, lahko za to usposabljam ali debatiramo s šolskimi knjižničarji, ti pa prenesejo zavedanje kolegom v šole, lahko objavljamo v lokalnih časopisih, lahko organiziramo okrogle mize, konference, lahko delamo akcije, pri katerih damo večji poudarek

na kupovanje dobrih časopisov, delamo novinarske delavnice, kamor povabimo novinarja, ki ne bo predaval le o iskanju »šokantnih« novic, opozarjamo na delo urednikov, na domačo produkcijo (saj vemo, kaj vse in v kakšni kakovosti vse izhaja), govorimo o kakovosti uredništev, da, vrednotenju virov v vseh oblikah. V našem lokalnem okolju bomo ob obletnici začetka urednikovanja pri Slovenskem narodu povzdignili Jurčičevo novinarsko, uredniško, buditeljsko, raziskovalno delo in pisanje, datum je občinski praznik, hkrati bo ob tem vseslovensko Jurčičevo leto.

Cilj medijske vzgoje je iskanje resnice in vzgoja značaja in ta pot ni enoznačna. Kaj bomo naučili drug drugega? Se slišimo ali ima vsak svoj interes? Bolj kot kdajkoli prej moramo v skladu z novimi »priporočili za knjižničarske standarde« delovati proaktivno. Vstopati moramo v prostor in izhajati iz prostora, predvsem lokalnega, poskrbeti za sodelovanje in sodelovanje pomeni, da vsak naredi svoje, zato, da je vsem lažje. Najti moramo načine, kako skupaj vzgajati za medije. Gre za potrebe, ki še niso zaznane kot potrebe (tako hitro kot je zaznana potreba »zabavaj

me«), a vsi ugotavljamo, da bi ta družba potrebovala več »tega in tega«. Včasih so dejali, da je za vzgojo enega potrebna vsa vas. Naj si, kot Tone Partljič nekoč v naši knjižnici, dovolim primerjavo knjižnice s cerkvijo: čakanje na vernike za oltarjem ni dovolj. Le počasi zopet spoznavamo nov, v osnovi stari način delovanja.

Skratka, naj bo v skupnostih veliko pogo- vora, iskanja metod, modelov, sodelovanja, mentorjev (formalnih in neformalnih) in njihove pomoči pri vrednotenju virov, pa še vsega, kar smo ugotovili, da potrebujemo poleg kritičnega mišljenja. Tudi poguma za prevzemanje odgovornosti. Za ideale, medijsko vzgojo, vrednotenje virov je vedno pravi čas ali že prepozno. Pol leta pred volitvami ni dovolj za vgrajevanje algoritmov na splet, niti potem, ko se laž že razraste, nazaj jemati, čeravno vaške govorice. »Govori« se vedno, zato je potrebno vzgajati in samovzgajati; se v človeka resnicoljuba, večnega iskalca, presojevalca, saj smo spoznali, da smo mi problem, ki ga rešujemo. In še tolažilna misel poljske delegacije s konference KNOTS: »Resnica je vedno resnica, tudi, ko je predstavljena kot laž.« ●

Viri:

- EVALUATING online information: Exercises of media literacy: Herrera del Duque: KNOTS, 2019
- GALIMBERTI, U.: Besedo imajo mladi: Dialog z generacijo dejavnega nihilizma.-Ljubljana: Modrijan, 2019
- GOLD, J.: Vzgoja v digitalni dobi.-Radovljica: Didakta, 2015
- HRIBERŠEK, D.: Kaj je res? In kaj morda ni?. Delo, 60(188), str.14
- KRITIČNO mišljenje v digitalni dobi: zbornik mednarodne konference ob petindvajsetletnici ponovnega delovanja Škofijske gimnazije in Jegličevega dijaškega doma ter desetletnici ustanovitve Osnovne šole Alojzija Šuštarja v Zavodu sv. Stanislava.-Ljubljana: Zavod sv. Stanislava, 2018
- ORLOFF, J.: Vse, kar morate vedeti, če ste empat.-Celje: Zavod Gaia planet, 2019
- Stanford University publication: <https://purl.stanford.edu/fv751yt5934>
- <https://www.delo.si/sobotna/obraza-ne-morete-pustiti-doma.html>
- <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=VIII&type=pmagdt&uid=0CFEAE44F10691B5C1258389004D1A74>
- <https://siol.net/novice/slovenija/nic-vec-svinjine-na-gimnaziji-vic-kot-fake-news-465505>
- https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/disinformation_factsheet_sl.pdf
- <https://casoris.si/kako-prepoznati-lazne-novice/>

Regionalno srečanje ISBN

Majda Kotnik-Verčko
Narodna in univerzitetna knjižnica
Majda.Kotnik-Vercko@nuk.uni-lj.si

Ljubljana, 11. in 12. junij 2019

Regionalna srečanja nacionalnih agencij z območja Balkana uspešno potekajo že deset let in tako je Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani 11. in 12. junija 2019 v svojih prostorih po osmih letih ponovno gostila predstavnice nacionalnih agencij za ISBN z območja nekdanje Jugoslavije in sosednjih držav. Našemu povabilu za srečanje v Ljubljani so se odzvale kolegice iz Hrvaške, Srbije, Črne Gore, Bosne in Hercegovine, Republike Srbske, Bolgarije, Albanije in Romunije.

Za vsebino srečanja je v sodelovanju z Mednarodno agencijo ISBN (IIA) in njeno izvršno direktorico Stello Griffiths poskrbela Alenka Kanič, ki je tudi najbolj zaslužna, da je bilo strokovno srečanje uspešno. Letos je sodelovalo več predavateljev z zanimivimi temami, povezanimi s področjem sistema ISBN. Predstavitve bodo na kratko povzete v nadaljevanju poročila.

Kot na vseh dosedanjih srečanjih se je tudi tokrat najprej izčrpno predstavila gostujoča agencija. O težavnih začetkih in razvoju slovenske ISBN agencije ter njenih dosežkih je poročala **Alenka Kanič**.

V prispevku je opisala, kako je od leta 1988 do razpada Jugoslavije vlogo nacionalne agencije za ISBN opravljal Jugoslovanski bibliografski inštitut, potem je na pobudo slovenskih založnikov Narodna in

univerzitetna knjižnica v Ljubljani pri Mednarodni agenciji za ISBN in Centru ISSN sprožila postopek za ustanovitev slovenske nacionalne agencije za ISBN in slovenskega centra za ISSN. Stiki z Beogradom so bili prekinjeni in od tam nismo dobili nobenih podatkov o založnikih, zato je bilo treba vse začeti znova in uporabiti podatke iz Slovenske bibliografije. Lastni identifikator smo dobili maja 1992. Za ustanovitev nacionalne agencije za ISBN je moralo Ministrstvo za kulturo kot naš glavni financer dati soglasje in zagotoviti finančna sredstva za enega zaposlenega sodelavca, medtem ko je morala ustanovitev centra za ISSN podpreti vlada. Slovensko agencijo za ISBN smo dobili z majem 1992, nekaj kasneje pa še Center za ISSN. Obema se je v letu 1999 pridružila še agencija za ISMN. Vse od leta 1998 do 2017 je bila Alenka Kanič tudi članica sveta direktorjev IIA.

Ob ustanovitvi je agencija pripravila zloženko o prednostih uporabe sistema ISBN, za potrebe nacionalne agencije je bila prevedena tretja izdaja angleške verzije Priročnika za uporabnike sistema ISBN. Leta 2001 je sledila četrta mednarodna izdaja, ki je v slovenskem prevodu izšla le v elektronski obliki, sledil je prevod pete mednarodne izdaje Priročnika za uporabnike sistema ISBN, izdan v tiskani in elektronski obliki. Leta 2014 je izšel slovenski prevod šeste mednarodne izdaje Priročnika za uporabnike sistema ISBN, tokrat le v elektronski obliki.

Na začetku uvedbe sistema ISBN je bilo registriranih manj kot 300 založnikov, danes zajema podatkovna zbirka slovenskih založnikov 4335 založnikov, njihova struktura je zelo raznolika, a le nekaj več kot 10% je takih, za katere je to osnovna gospodarska dejavnost. Kategorije, v katere se razvrščajo drugi založniki, so: osnovne šole in srednje šole, višje in visoke šole, inštituti in raziskovalne organizacije, knjižnice, muzeji in galerije, društva, vladne institucije druge gospodarske organizacije ter samozaložniki. Podatke o novih založnikih zbiramo na osnovi e-vprašalnika.

Letno dodelimo cca. 7300 ISBN oznak, za katerimi stojijo metapodatki v obliki bibliografskih zapisov v podatkovni zbirki COBIB (letno cca. 7200 CIP zapisov). Sodelovanje z založniki je vzorno, agencija organizira zanje več vrst izobraževanja. Poleg seminarjev za neformalne založnike je vedno več svetovanja po elektronski pošti in telefonu ali osebno oziroma pripravimo seminar na sedežu založnika. Slednje se je izkazalo kot izredno učinkovito. Podrobne informacije za založnike in avtorje so objavljene na domači strani NUK. Jeseni 2016 smo dali v uporabo portal Cat.Si za pripravo CIP zapisov za e-knjige.

O svojem delu v preteklem obdobju, novostih in načrtih so na kratko poročale še ostale agencije. S pomočjo prevajalk je ob vsakem sklopu ter posebej po predstavitvah lahko potekala debata, izmenjava stališč ali primerjava naših delovnih praks.

Stella Griffiths je poročala o delu Mednarodne ISBN agencije v obdobju 2017-2019, ki je bilo zelo dinamično in polno sprememb. Agencija se je preselila na drugo lokacijo. Nova, peta izdaja standarda ISO 2108 je zahtevala novo pogodbo med IIA in ISO agencijo (podpisana oktobra 2017), zato so morale tudi vse nacionalne agencije skleniti novo pogodbo z IIA. Januarja 2018 je izšel novi Priročnik za uporabnike ISBN, preveden je že v osem jezikov.

Članarine za leto 2019-2020 se ne bodo povišale. Letos so potekale nove volitve v svet direktorjev in več regionalnih srečanj. Maja so se srečale v Talinu agencije nordijsko-baltske skupine, v Čilu bo sočasno z generalno skupščino srečanje agencij z območja Latinske Amerike, v Ljubljani pa smo se sestale agencije z območja Balkana. Lansko leto je bila generalna skupščina ISBN in ISMN v Sliemi (Malta), letos bo v Čilu.

Mednarodna agencija skrbi za redno obveščanje svojih članic, bilten ISBN Newsletter četrtletno posreduje na njihove e-naslove. Bilten predstavlja odlično možnost za razširjanje informacij o delu posameznih agencij, novostih in dogodkih. Vsaka nacionalna agencija je dolžna

zbirati in vzdrževati statistične podatke o svojih dejavnostih v zvezi z ISBN in o tem v dogovorjenih intervalih poročati Mednarodni agenciji za ISBN, kar pomeni, da prejme ogromno podatkov. Leta 2018 je 109 agencij posredovalo poročila za 2 milijona prefiksov oz. ISBN oznak. Najpomembnejša aktivnost pri vzdrževanju registra založnikov (Global register of publishers – GRP) je reševanje manjkajočih podatkov oz. zmanjševanje vrzeli v dodeljenih skupinah /razponih.

Izvajanje in izboljšanje storitev za založnike bo za agencije naporno, predvsem zaradi pomanjkanja kadra.

Kolegica **Danijela Getliher** iz hrvaške agencije za ISBN nas je v svojem prispevku seznanila z uvedbo identifikatorja DOI. Sistem digitalnega identifikatorja objekta (DOI, Digital Object Identifier) je namenjen identifikaciji vsebine objektov v digitalnem okolju.

Leta 2017 so v Nacionalni i sveučilišni knjižnici v Zagrebu (NSK) ustanovili agencijo DOI.

Pri Mednarodni fundaciji DOI je aktivnih več agencij za registracijo, med njimi Crossref. Hrvaška agencija je Crossref-ov zastopnik oz. posrednik, z njim je sklenila sporazum, ki ga obnovi vsako leto in pripravi letna poročila o edukaciji uporabnikov in promociji sistema.

Agencija registrira DOI-je za spletne znanstvene in znanstveno strokovne časopise, njihove članke, letnike in zvezke, ne pa za zbornike in knjige. Vsak založnik izbere, ali bo sklenil sporazum s Crossref-om samostojno ali s posredništvom agencije in vsak založnik ima lastni DOI prefiks. Na Hrvaškem narašča število spletnih časopisov, ki dodeljujejo DOI (leta 2013 jih je bilo 21, leta 2019 že 254). Prednosti za založnike, ki uporabljajo sistem DOI s posredništvom agencije, so: NSK zagotavlja trajno hranjenje metapodatkov, objektov in trajnost DOI-ja (NSK je pooblaščen arhiv) in omogoča izvršanje zapisov za članke v nacionalno bibliografijo ter objavljanje na portalu Digitalna.nsk.hr.

Sistem DOI-HR je sestavljen iz več uporabniških aplikacij in modulov. Aplikacija za izračun DOI pripona, Modul za registracijo DOI-ja, Metapodatki, Objekti). V NSK obstaja skupni oddelek za vse identifikatorje, kar poenostavi delovni proces in poveča učinkovitost dela.

Damijana Kisovec je pripravila prispevek o slovenski založniški produkciji v luči obveznega izvoda publikacij. Prikazala je statične podatke za obdobje 2009-2018.

Podatke o založniški proizvodnji je do leta 2016 objavljala Statistični urad RS, leta 2015 pa NUK prvič objavil podatke o založniški produkciji, in sicer za štiri kategorije:

- založniki (število založnikov, število monografij, povprečna cena knjige)
- knjige in brošure (število izvodov, prva izdaja, UDK, žanr, število prevodov)
- serijske publikacije
- glasbeni tiski.

Podatke o slovenski založniški produkciji objavlja NUK vsako leto spomladi (začasni podatki) in jeseni (končni podatki) za predhodno leto. Dostopni so na spletni strani: http://cezar.nuk.uni-lj.si/slo_knjiga/index.php.

Udeležencem je posredovala tudi začasne podatke o založniški produkciji za leto 2018, ki potrjujejo vztrajen trend postopnega upadanja na področju založništva knjižnih del.

Polona Stepišnik je na kratko predstavila slovensko založništvo in Društvo slovenskih založnikov (DSZ), ustanovljeno leta 1993 z namenom spodbujanja ustvarjalnosti na področju založništva in knjigotštva.

Glavne aktivnosti društva so spodbujanje medsebojnega sodelovanja, poleg predavanj in srečanj enkrat letno organizira tudi kongres slovenskih založnikov. V društvu si prizadevajo, da se založništvo strokovno razvija, uspeva in v družbi ohranja pomembnost knjige in branja.

Z namenom spodbujanja zanimanja za branje in kupovanje knjig ter kakovostno druženje s kulturnimi ustvarjalci in založniki društvo organizira dogodke, kot

sta Zlato okno in Noč knjigarn. Za izjemne dosežke na področju trženja knjig in na področju založništva podeljujejo nagrado Naj knjigotržec in Naj založnik leta. Čas krize je založniško panogo močno oslabil. Bralne navade so se radikalno spremenile, trend padanja naklad pa je v Sloveniji veliko izrazitejši kot v drugih evropskih državah.

Statistični podatki kažejo, da so se v panogi zmanjšali prihodki in število zaposlenih.

Katja Rapuš je pripravila prispevek o tem, kako poteka pri nas oddaja obveznega izvoda spletnih publikacij. Z zbiranjem obveznega izvoda e-publikacije smo pričeli leta 2006 na osnovi novega Zakona o obveznem izvodu. Predmet oddaje so samostojne spletne publikacije (e-knjige in elektronski časopisi in časniki), spletna mesta (spletna mesta organizacij, oseb in dogodkov, portali, spletno dostopne storitve, podatkovne zbirke, spletne novice, spletne konference (forumi), spletni bilteni, mrežni dnevniki (blogi) ipd.) in druge elektronske vsebine, kot so: video in zvočni zapisi, interaktivni zemljevidi in mestni načrti, računalniški programi. Katalogizacija e-publikacij in dodeljevanje ISBN oznak poteka preko portala Cat.si, dodatna evidenca dostavljenih obveznih izvodov se na osnovi CIP zapisa vodi v sistemu COBISS.

Rok za oddajo publikacije je najkasneje 15 dni po objavi ali začetku prodaje publikacije.

Oddaja obveznih izvodov spletnih publikacij je mogoča prek spletnega sistema za varno arhiviranje oddanega gradiva – SVAROG. Arhiviranje in dostop do e-publikacij zagotavlja Digitalna knjižnica Slovenije - dlbi.si (e-čitalnica).

Zajem spletnih vsebin izvajamo v NUK od leta 2008 dalje. Trenutno se v arhivu nahaja okoli 1318 slovenskih spletnih mest, ki jih zajemamo z različnimi frekvencami (od enkrat mesečno do enkrat letno), velikost arhiva je 15 TB.

Dr. Andrej Blatnik se je pridružil srečanju z razmišljanjem o tem, kaj je knjiga.

Primerjal je različne definicije knjige (npr. Unesco, wikipedia ...), ki vse temeljijo na kriterijih za obliko, kar je lažje meriti. Kaj pa vsebina? Obstajajo možnosti preverjanja doseganja založniških standardov? Pri tem se je oprl na britanskega teoretika založništva Michaela Bhaskarja, ki v delu *Knjiga – naprava za vsebino* trdi, da založnika vzpostavita zlasti precejanje - izbiranje med različnimi, za objavo predloženimi knjižnimi vsebinami in objavljane nekaterih med njimi na urejen način, in ojačevanje, tj. iskanje bralčeve in javne pozornosti za tisto, kar je objavljeno. Pri prvem je pomembno, ali je bilo besedilo ustrezno pripravljeno za izid in ali so bili morebitni prevod, lektura, korektura, oblikovanje in oprema dovolj kakovostni, pri drugem, ali je knjiga dovolj dostopna potencialnim bralcem, ali je stopila v dialog z javnostjo in kakšne odmeve je prejela (nagrade za vsebino, oblikovanje, za knjigo kot celoto).

Leta 2017 smo v Sloveniji dobili priročnik Založniški standardi, ki prinaša vse, kar mora o izdajanju knjig na slovenskem trgu vedeti obstoječi ali pa novi založnik. Potreba po preverjanju založniških standardov se kaže kot upravičena, še zlasti, kadar se za dejavnike v komunikacijskem krogu posamezne knjižne izdaje namenja javna sredstva.

Knjige so vselej vplivale na družbo, jo spreminjale, in jo še, zgodovina branja je zgodovina družbenega učinkovanja. Izpolnjevanje založniških standardov lahko k temu učinkovanju odločilno prispeva in pomaga pri soočenju z inflacijo knjige.

Majda Kotnik-Verčko je predstavila pregled glavnih nalog in odgovornosti registracijske agencije za ISBN, kot jih določa nova pogodba z Mednarodno ISBN agencijo (IIA), in na primeru slovenske agencije aktivnosti, ki jih te naloge prinašajo.

Nova pogodba med IIA in ISBN-RA vsebuje precej sprememb in natančnejših opredelitev nalog ter odgovornosti, vključila je tudi storitve, ki so jih agencije v preteklih letih že izvajale in prinaša nove, ki naj bi jih zagotavljale.

Slovenski knjižni trg je majhen, nestabilen in ranljiv, knjiga pa je dobrina posebnega kulturnega pomena za družbo in državo in ne le tržno blago. Naša agencija se mora zelo hitro odzivati na vse spremembe v panogi. Posebnost slovenskega knjižnega trga je množica t. i. malih založnikov in samozaložnikov, kar povzroča pri dodeljevanju ISBN več težav:

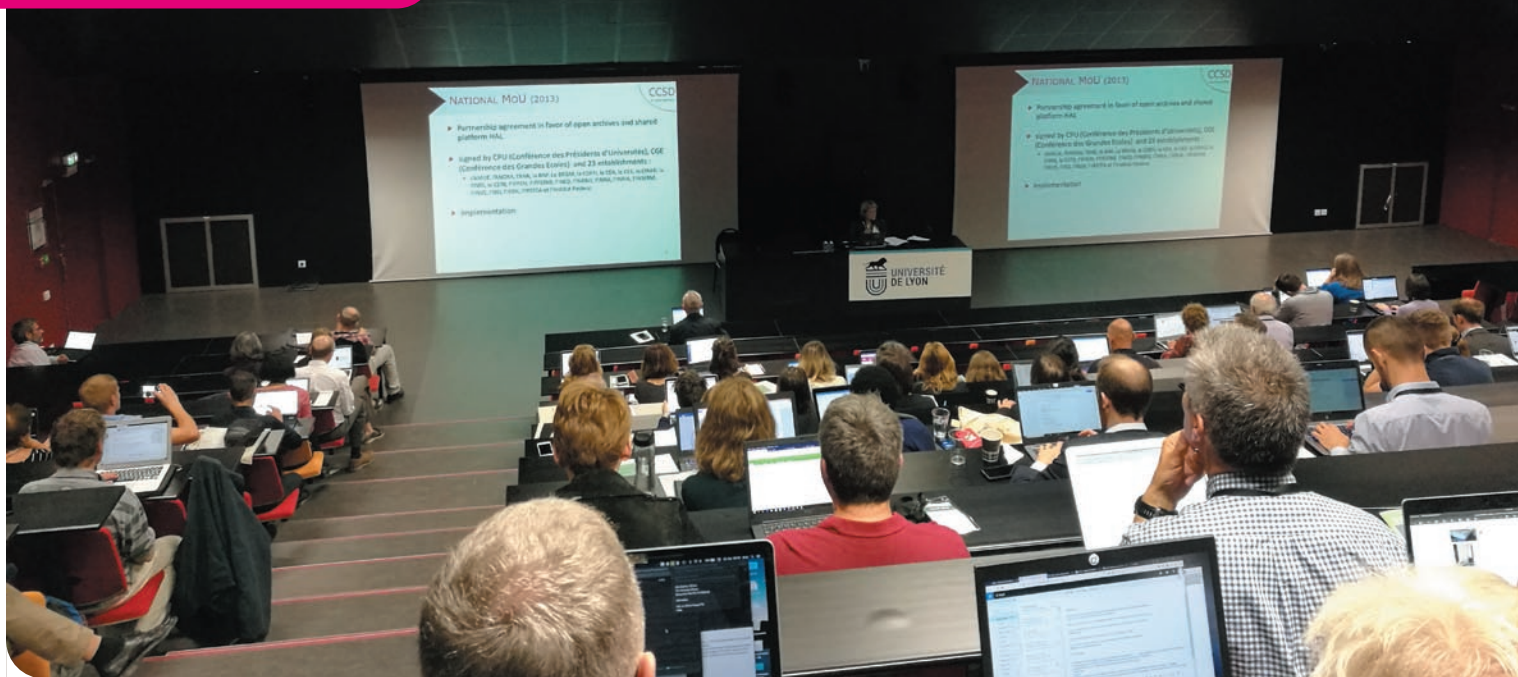
- dnevno posredovanje informacij novim založnikom, ki zaprosijo za CIP,
- kolofon je obvezen, a pošiljajo nepopolne podatke,
- edukacija neformalnih - novih enkratnih založnikov in samozaložnikov,
- težje vzdrževanje podatkovne zbirke založnikov (veliko pomanjkljivih podatkov v vprašalniku),
- sočasno dodeljevanje ISBN oznake in priprave CIP zapisa ter povezovanje z normativno bazo avtorjev zahteva več časa (3 delovne dni).

Pri nadaljnjih načrtih agencije smo izpostavili prizadevanja za izboljšanje storitev, intenzivnejše sodelovanje z založniki in izobraževanje novih založnikov, promocijo sistema, prenovu informacij na domači strani NUK, prevod novega priročnika ISBN za uporabnike. Ob tem se pojavlja skrb glede kadrovskih zmogljivosti.

Srečanje smo izvedli v prijetnem delovnem vzdušju. Strinjali smo se, da so takšna srečanja nujna, saj vsem ni omogočena udeležba na generalni skupščini. Bližina kraja dogodka in podobno delovno okolje ter manjša delovna skupina zagotavljajo, da so ta srečanja uspešna.

Za zaključek nas je **Žiga Cerkenik** na kratko vodil po Narodni in univerzitetni knjižnici kot eni najlepših stavb arhitekta Jožeta Plečnika in nam razkazal staro mestno jedro.

Naslednje regionalno srečanje bo spet čez dve leti, agencija gostiteljica še ni znana, a zaradi živahnega dogajanja na področju mednarodnih identifikatorjev novih tem za razpravo ne bo manjkalo. ●

Vračanje k osnovam odprtega dostopa

Alenka Kavčič Čolić
Narodna in univerzitetna knjižnica
alenka.kavcic@nuk-uni-lj.si

Poročilo s srečanja COAR leta 2019

Konfederacija odprtodostopnih repozitorijev (COAR) je letos obeležila desetletnico svojega delovanja. Letnega srečanja s skupščino, ki je potekalo od 21. do 23. maja v Lyonu (Francija), se je udeležilo 110 udeležencev iz 40. držav; prisotni smo se seznanili s potekom izvajanja strateških ciljev COAR, predvsem na področju razvoja mreže repozitorijev, nove generacije repozitorijev, izmenjave metapodatkov med repozitoriji ter založniškimi storitvami, ki jih razvijajo partnerske organizacije. Po podatkih, predstavljenih na skupščini COAR, se je konfederaciji v letu 2019 pridružilo 13 novih članov, tako ima trenutno 149 članov iz 50. držav, iz vseh celin. V Južni Ameriki je najpomembnejša mreža repozitorijev La Referencia; večina njenih članov je izrazila veliko zanimanje za sodelovanje v COAR.

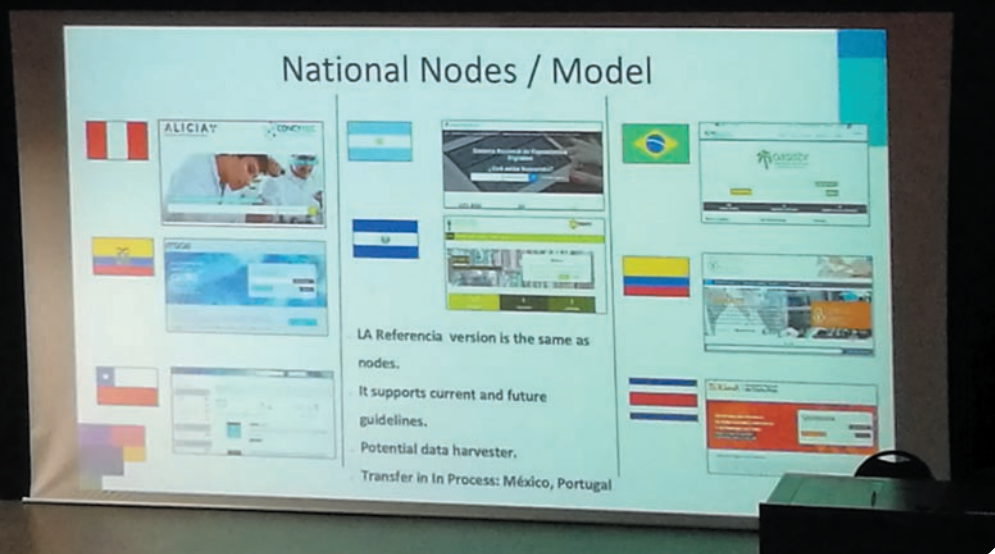
Vsebina delavnic

Prvi dan srečanja, 21. maja 2019, so potekale tri delavnice: celodnevna je bila tehnična, namenjena informatikom in razvijalcem v mreži COAR. Vzporedno je potekala tudi delavnica o storitvah, ki jih razvijajo na projektu OpenAIRE-Connect, ki raziskovalni skupnosti omogočajo izvajanje načel odprtega znanstvenega publiciranja. Popoldne je bila istočasno kot prva organizirana še tretja delavnica, namenjena univerzalni izmenjavi metapodatkov v mreži digitalnih repozitorijev.

Osnovni cilj vseh treh delavnic, vključno s prizadevanji projektov OpenAIRE – med partnerji projektov jih je večina tudi članov COAR –, je nadaljnji razvoj mreže digitalnih repozitorijev v smislu omogočanja univerzalne izmenjave storitev in metapodatkov. V COAR sodelujejo predstavniki iz vsega sveta. Vsaka regionalna mreža podpira, oziroma razvija agregatorje, ki temeljijo na različnih tehnologijah in ponujajo raznolike storitve. Ker je osnova kvalitete teh storitev odvisna od metapodatkov, je zelo pomembno zagotavljanje kakovostnih metapodatkov. Po mnenju udeležencev za izmenjavo

metapodatkov ni potreben nov globalni metapodtkovni format, ampak le skupni imenovalci. Tako naj bi vsak repozitorij usklajeval različne nabore metapodatkov s sorodnimi repozitoriji (morda celo s pomočjo strojnega učenja). COAR želi postati avtoriteta za usklajevanje in izmenjavo metapodatkov. V začetku leta 2019 je NUK sodeloval pri prevajanju nabora metapodatkov v slovenščino, da bi omogočil dostop do znanstvene produkcije slovenskih raziskovalcev, hranjene v različnih slovenskih repozitorijih. COAR želi nuditi podporo tudi pri razširjanju orodij, tehnik in praks na področju izmenjave metapodatkov. Udeleženci delavnic so obravnavali tudi potrebe različnih vrst uporabnikov ter strategije za večjo uporabo lokalnih storitev s strani raziskovalcev.

Raziskovalci projekta OpenAIRE-Connect si prizadevajo izoblikovati optimalne metode semantičnega povezovanja med podatki iz raziskav, znanstvenimi publikacijami in raziskovalnimi metodami ter preko mreže repozitorijev omogočiti odprti dostop do le-teh. Ker je zelo pomembno zagotoviti kakovostne podatke raziskav, bodo izoblikovane posebne smernice; izmenjava podatkov raziskav

■ Predstavitev južnoameriške mreže repozitorijev La Referencia

je bila tudi tema posebnega sklopa predavanj. Razprava je potekala v zvezi z možnostjo implementacije načel FAIR¹ v novi generaciji digitalnih repozitorijev pri upravljanju z metapodatki, pridobljenimi z raziskavami.

Med pisanjem pričujočega prispevka sem bila obveščena, da je COAR podpisal pogodbo o sodelovanju z RDA (Research Data Alliance); združenje so leta 2013 ustanovili ameriška National Science Foundation (Nacionalna fundacija za znanost), Evropska komisija in Vlada Avstralije. RDA ima približno 8.400 članov

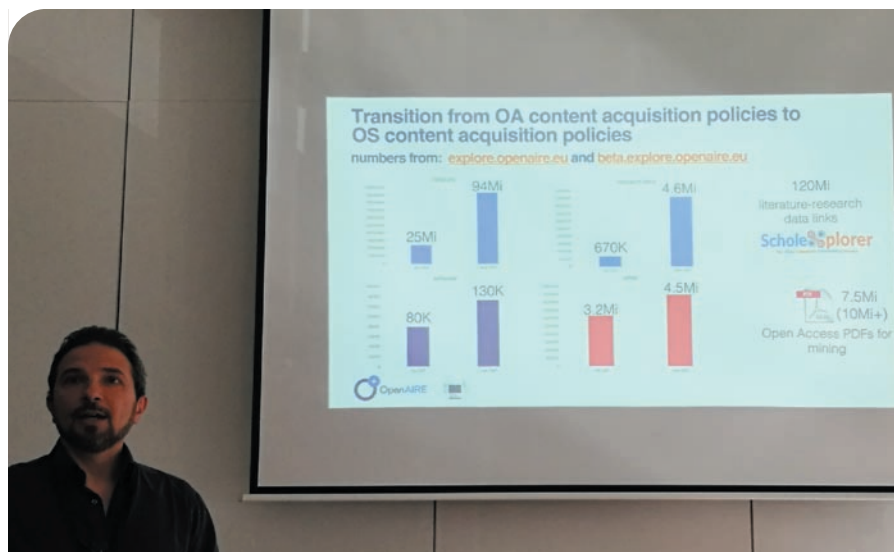
iz 137 držav, njihovo poslanstvo je razvoj kadrov in tehnične infrastrukture, ki je nujna za izmenjavo metapodatkov in razširjanje podatkov, pridobljenimi z raziskavami.

Publiciranje v odprtem dostopu

Uvodno predavanje prvega dne srečanja je imel John Willinsky iz Univerze v Stanford, ki je sodeloval tudi pri razvoju odprtokodnih založniških sistemov OJS (Open Journal System), OMP (Open Monograph Press), OHS (Open Harvester Systems) in tudi pri drugih sistemih. Predaval je o pomenu odprtih

infrastruktur. Odprte infrastrukture so, po njegovem mnenju, interoperabilne, temeljijo na skupnosti, so vzdržne in pametne. Odprtost je povezana z uporabo odprtokodnega računalniškega programja (GPL – General Public Licence, različica 2), PHP (Hypertext Preprocessor language), MySQL (My Structured Query Language) itd. Interoperabilnost naj bi pomenila izmenjavo metapodatkov med repozitoriji in agregatorji s pomočjo protokolov OAI-PMH (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting), SWORD (Simple Web-service Offering Repository Deposit) in MECA (Manuscript Exchange Common Approach). Primer infrastrukture, ki temelji na skupnostih je OJS (Open Journal System), ki ga po svetu uporablja 9364 uporabnikov. Infrastrukture naj bi vzdržnost dosegale z minimalnimi naročinami, ki omogočajo njihovo gostovanje. V načrtu je tudi razvoj novih modelov objavljanja v odprtem dostopu, ki ne bi temeljili na APC (Author Processing Charges), in reforma avtorske zaščite, s katero naj bi bil poseben status namenjen znanstvenim publikacijam. Pametne infrastrukture naj bi temeljile na trajnem učenju in na storitvah pred objavo (pre-publication services), npr. XML-JATS, bibliografsko in statistično sugeriranje, in na odprtih podatkih iz raziskav, ki bi omogočili ponovitev raziskav (primer Jupiter Notebook oziroma programski jeziki Julia, Python in R).

■ Delavnica o storitvah, ki jih razvijajo na projektu OpenAIRE-Connect.

Člani COAR se zavzemamo si prizadevamo za uresničitev Plana S. Naj spomnim: Plan S določa takojšnji in popoln odprti dostop do recenziranih publikacij, ki so rezultat javno sofinancirane raziskovalne dejavnosti, odprte licence (CC by) in ne predvideva nobenih embargov. Dodatne zahteve so: registracija repozitorija v bazi OpenDoar, uporaba stalnih identifikatorjev (DOI, URN ali Handle), licenca CC0 za metapodatke, strojno čitljive informacije z vgrajeno oznako CC licence, permanentna dostopnost do vsebin skladnih repozitorijev.

¹FAIR je kratica za Findable, Accessible, Interoperable, Reusable – predvideva sposobnost računalniških sistemov, da najdejo podatke/metapodatke, omogočijo dostop do le-teh, njihovo izmenjavo in ponovno uporabo.

jev in e-naslov vzdrževalcev repozitorijev. COAR je tudi uspel v prizadevanjih, da se bo Plan S pričel uresničevati 1. januarja 2021, ker je treba z zahtevami za izmenjavo metapodatkov OpenAIRE predhodno uskladiti repozitorije in odprtodostopne revije. Lahko sklepamo, da se Plan S zavzema za ponovno uveljavitev prvotnega koncepta odprtega dostopa, ki je bil v začetku tega tisočletja oblikovan v različnih iniciativah za odprti dostop: Budapest Open Access Initiative – BOAI (februar 2002), Bethesda Statement on Open Access Publishing (junij 2003) in Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities (oktober 2003). V okviru omenjenih iniciativ so se raziskovalci zavzemali za takojšnji dostop do njihovega znanstvenega dela brez komercialnih posrednikov – kot paradoks tem zahtevam, so komercialni založniki zelo dobro prilagodili svoje poslovne modele odprtemu dostopu in v zadnjih dveh desetletjih drastično povečali svoj zaslužek, celo na račun odprtega dostopa. Elsevier, na primer, je v zadnjem letu dosegel 37 odstotkov večji zaslužek kot informacijsko-tehnološko podjetje Apple ali celo večja naftna podjetja. Cene naročnin se vsako leto višajo za 5 odstotkov in tako njihove publikacije predstavljajo glavni delež proračunov knjižnic univerz in raziskovalnih organizacij.² Znanstveno delo, ki ga založniki objavijo v odprtem dostopu, je večkrat plačano: prvič, raziskava je sofinancirana iz javnih sredstev, drugič, recenzija je brezplačna, tretjič, za objavo članka v odprtem dostopu je treba plačati strošek APC (približno od 500 do 5.000 EUR), in četrtič, organizacije plačujejo naročnine na revije, v katerih lastni raziskovalci objavljajo svoje članke. Ker v Elsevieru krepko povečujejo stroške naročnin in APC, so raziskovalne organizacije in univerze v Nemčiji in na Nizozemskem že odpovedale naročnine.

Problem, pogosto naveden v različnih razpravah, opozarja, da se celotna znanost trenutno osredotoča na revije, saj kulturološko še vedno razmišljamo o revijah in ne o člankih. Sistem vrednotenja znanstvenega dela je napačno zasnovan,

Expense	CAD	USD	Euro
Scholastica subscription	\$1597.42	\$1188.00	€1060.19
Scholastica author submission fees	\$336.18	\$250.00	€223.13
Domain name	\$11.00	\$8.18	€7.30
In-kind staff	\$1073.8	\$798.8	€712.8
Total	\$3018.4	\$2244.98	€2003.42

■ Ocena stroškov odprtega publiciranja urednikov revije Advances in Combinatorics na platformi Scholastica

saj so ocenjevane revije in ne posamezni članki. Za ilustracijo naj navedem katero od revij v bazi Web of Science, ki ima zelo visok dejavnik vpliva, ker je objavlja nekatere odmevne članke. Drugi prispevki v isti reviji, ki so slabše kvalitete oziroma so manj odmevni, so enako ocenjeni. Znanost bi morala postaviti v središče avtorja oziroma članek in ne revije. Omenjeno je bilo tudi, da komercialne revije predstavljajo samoorganizirane skupnosti z enakimi interesi in cilji, ki prevladujejo nad posamezniki in ne želijo nobenih sprememb.

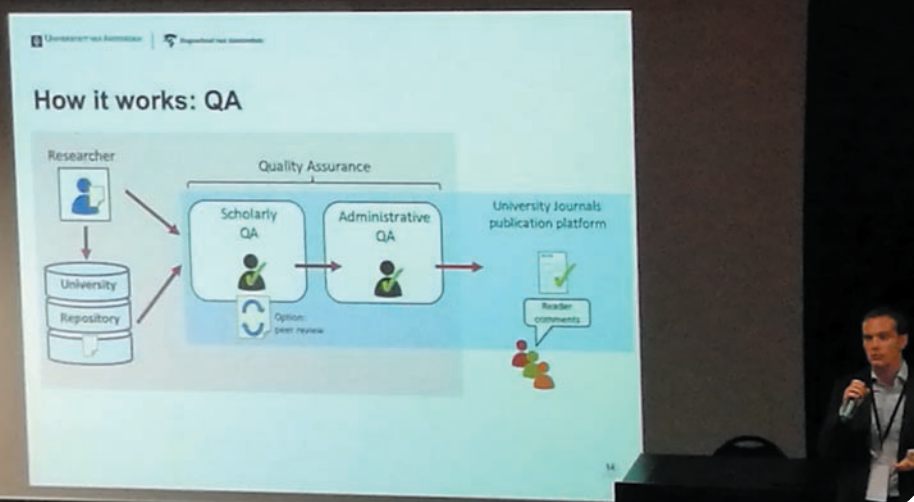
Novi modeli odprtodostopnih znanstvenih revij

Kot odgovor na naraščajoči pritisk in monopole komercialnih revij se pojavljajo nove zamisli za odprto publiciranje. V digitalnih repozitorijih organizacij so vedno bolj pogosto objavljeni preprinti znanstvenih del. Vendar te objave nimajo »uradne« znanstvene vrednosti in zato niso citirane. Po drugi strani pa so objave v uveljavljenih revijah časovno zamudne in so, ob upoštevanju naraščanja cen naročnin in APC, tudi drage. Zato se vse več iniciativ zavzema za razvoj tako imenovanih »overlay journals«. Overlay journal« lahko opredelimo kot revijo, v kateri je objavljeno izbrano gradivo iz odprtodostopnih repozitorijev oziroma javno dostopnih virov. Vsebine so lahko tudi večkrat recenzirali neformalni uredniki oziroma omogočajo odprte recenzije. Takšna revija je popolnoma »etična«, saj nimajo nikakršnih stroškov niti avtorji in tudi ne bralci, uredniki ne izposojajo svojih imen, ampak so v ozadju, in avtorji sami objavljajo svoje članke (glej Gower's Weblog [https://gowers.](https://gowers.wordpress.com/2018/06/04/a-new-journal-in-combinatorics/)

[wordpress.com/2018/06/04/a-new-journal-in-combinatorics/](https://gowers.wordpress.com/2018/06/04/a-new-journal-in-combinatorics/)).

Primer »overlay journal« je »Advances in Combinatorics«, ki so ga na platformi Scholastica, akademskem sistemu za publiciranje revij, ustvarili na Univerzi Queen v Združenih državah Amerike. Scholastica ima podobne funkcionalnosti kot OJS: omogoča recenzije, avtomatsko obveščanje, statistiko, integriran je z DOAJ, PubMed in drugimi pomembnimi odprtodostopnimi bibliografskimi bazami, lahko uvaža članke iz arXiva, njihovega repozitorija preprintov. Uredniki revije so ocenili stroške celotnega postopka publiciranja v letu 2018 na približno 2.000 EUR, kar je znesek APC za en članek. Revijo so vpisali v register ISSN, ji dodelili predpono DOI in bo letos dosegljiva na URL. <https://www.advancesincombinatorics.com/>.

Raphaël Tournoy iz Centre pour la Communication Scientifique Directe (CCSD³), Francija, je predstavil razvoj znanstvene revije na platformi Épisciences, ki izhaja že od leta 2013. Virtualne revije bi lahko pokrivalo različna področja znanosti in raziskovalci bi imeli takojšen dostop do znanstvenih dosežkov na svojem področju, ker gre za tako imenovani diamantni odprti dostop (brezplačna objava in brezplačni dostop, brez APC ali drugih plačil). Podpore bi nudile javne nacionalne organizacije, kot je CCSD, ki platformo Épisciences (<https://www.episciences.org/>) razvija v sodelovanju z Univerzo v Lyonu ter z nekaterimi drugimi francoskimi raziskovalnimi organizacijami: CNRS⁴, INRA⁵ in INRIA⁶. V tem modelu je pomembno, da so podatki v lasti

■ Predstavitev University Journals in Max Haring iz Univerze v Amsterdamu

znanstvene skupnosti. Poleg tega digitalni repozitoriji pridobijo večjo veljavo, saj so vir recenziranih člankov. Avtorji obdržijo materialne pravice in znanstvena skupnost dejansko ostane v središču celotnega sistema publiciranja.

Podobno iniciativo je predstavil Max Haring z Univerze v Amsterdamu. Za razliko od prejšnjega predloga, na univerzi, v sodelovanju z drugimi evropskimi univerzami, razvijajo platformo University Journals (<https://universityjournals.eu/index.php/about-university-journals/>), ki podpira različne vrste člankov in podatke raziskav. Vsebine naj bi se prenašale na platformo iz obstoječih repozitorijev, predvidene so enostavne recenzije, indeksiranje vseh vsebin ter različne statistične analize. Sistem bo v lasti sodelujočih univerz, v celoti v odprtem dostopu in bo popolnoma združljiv s Planom S, DORA (San Francisco Declaration on Research Assessment) in evropsko strategijo OA2020. Platforma University Journals bo javnosti predvidoma dostopna jeseni 2020.

Nove generacije digitalnih repozitorijev

V posebnem sklopu predavanj je bila predstavljena uporaba protokolov in tehnologij nove generacije repozitorijev pri razvoju digitalnih repozitorijev (Smernice posebne delovne skupine COAR so objavljene na spletni strani: <https://www.coar-repositories.org/activities/advocacy-leadership/working-group-next-generation-repositories/>). Nove generacije repozitorijev zajemajo sodobne tehnologije, ki bodo omogočile boljše

izmenjavo vsebin, njihovo semantično ter formalno povezovanje. Ti repozitoriji naj bi podpirali tudi izmenjavo oziroma povezovanje različnih vrst vsebin in podatkov, objavljenih v raziskavah v znanstvenih publikacijah, publiciranje v odprtem dostopu (vključno z odprtimi recenzijami) in različne oblike statistik ter meritve vsebin.

Kristi Holmes je predstavila repozitorij za področje biomedicine, ki ga gradijo različne univerze in inštituti v Združenih državah Amerike. Pri tem so uporabili platformo invenio (različica 3 - <https://invenio-software.org/>), ki so jo razvili v MIT (Massachusetts Institute of Technology) v ZDA. Invenio je 100% odprtokodni sistem za trajno ohranjanje, omogoča modularnost, semantično povezovanje vsebin in lahko hitro predela več petabajtov podatkov.

Andrea Bollini je predstavil razvoj v okviru 4Science (<https://www.4science.it/en/we-are/>), svetovalno podjetje na področju digitalnih repozitorijev in odprte znanosti. Pridobili so certifikat ISO 9001:2015. Predvsem podpirajo skupnosti DSpace, DSpace-CRIS/GLAM, OJS, Dataverse in DuraCloud. Za omenjene skupnosti so prilagodili nekaj tehnoloških rešitev nove generacije repozitorijev, in sicer: »signposting«, ResourceSync

in IIIF. Tehnologija za »signposting« (usmerjanje vsebin) omogoča povezovanje del z izvirnimi metapodatki oziroma z izvirnim repozitorijem. Obenem obvešča uporabnika o licencah del ter omogoča dostop do podatkov o avtorjih v bazi ORCID. ResourceSync (sinhronizacija virov) povezuje vsebino z metapodatki in obvešča o spremembah. IIIF (International Image Interoperability Framework) omogoča enostavno interakcijo s slikovnimi datotekami, njihovo izmenjavo med repozitoriji ter ponovno uporabo.

V sklopu predavanj o novi generaciji digitalnih repozitorijev je sodelovala tudi Titia van der Werf, bivša sodelavka Kraljeve knjižnice na Nizozemskem, zdaj zaposlena v raziskovalnem oddelku OCLC. Predstavila je analizo odprtodostopnih repozitorijev v svetu. Na podlagi 705 odgovorov iz 82 držav je ugotovila, da so knjižnice največ vlagale v odprti dostop pri razvoju digitalnih knjižnic in pri podpori raziskovalcem, najmanj pa v prilagajanje sistemov za iskanje vsebin v odprtem dostopu.

Za konec

Na srečanju COAR je bil poseben sklop namenjen sodelovanju med različnimi regionalnimi mrežami repozitorijev (Afrika, Evropa, Japonska, Koreja in Latinska Amerika). Predstavniki mrež so pokazali, kako – kljub jezikovnim razlikam in različnim kulturam – poteka izmenjava znanj, podatkov in tehnologij.

V prispevku sem predstavila najpomembnejše teme srečanja. Več informacij je dostopnih v na spletni strani: <https://coar2019.sciencesconf.org/resource/page/id/1>, kjer so v okviru programa objavljene predstavitve sodelujočih. Naslednje srečanje COAR bo potekalo od 22. do 24. aprila 2020 v Limi, Peru. ●

²Tennant, Jon (29. 6. 2018): Elsevier are corrupting open science in Europe. Prevzeto 25. 7. 2019 s spletne strani: <https://www.theguardian.com/science/political-science/2018/jun/29/elsevier-are-corrupting-open-science-in-europe>

³Le Centre pour la Communication Scientifique Directe (<https://www.ccsd.cnrs.fr/>)

⁴Centre national de la recherche scientifique (<http://www.cnrs.fr/fr/le-cnrs>)

⁵L'Institut national de la recherche agronomique (<http://institut.inra.fr/>)

⁶Institut national de recherche en informatique et en automatique (<https://www.inria.fr/>)

Dan specialnih knjižnic 2019

Doroteja Praznik Bračič

Univerzitetni rehabilitacijski inštitut – Soča, knjižnica
doroteja.praznik@ir-rs.si

Profesionalna kultura in poslanstvo stroke v specialni knjižnici
 Ljubljana, 30. maj 2019

Srečanje specialnih knjižničarjev se tradicionalno odvija zadnji četrtek v maju. Letošnja rdeča nit je bila »Profesionalna kultura in poslanstvo stroke v specialni knjižnici«. Zbrane je tokrat gostil Narodni muzej Slovenije na Muzejski ploščadi Metelkova, kjer je predavateljem prisluhnilo skoraj 60 udeležencev iz različnih vrst, predvsem specialnih knjižnic.

Srečanje specialnih knjižničarjev se tradicionalno odvija zadnji četrtek v maju. Letošnja rdeča nit je bila »Profesionalna kultura in poslanstvo stroke v specialni knjižnici«. Zbrane je tokrat gostil Narodni muzej Slovenije na Muzejski ploščadi Metelkova, kjer je predavateljem prisluhnilo skoraj 60 udeležencev iz različnih vrst, predvsem specialnih knjižnic.

Poslušalce je uvodoma pozdravila Barbara Kavčič, predsednica Sekcije za specialne knjižnice pri ZBDS, ki je celoten dogodek tudi povezovala. Na kratko je predstavila statistične podatke o delu specialnih knjižnic v letu 2018 in izpostavila dejstvo, da so podatki vzpodbudni, saj nakazujejo na naraščajoč vpliv specialnih knjižnic.

Sledil je nagovor mag. Tatjane Likar z

Ministrstva za kulturo, ki je poudarila pomen zagovorništva specialnih knjižnic – te so nepogrešljive, specifične ter kot take prispevajo tako k razvoju matičnih organizacij, v okviru katerih delujejo, kot tudi knjižničarske stroke in družbe nasploh. Specialne knjižnice so postavljene pred številne izzive, pri soočanju z njimi pa je po mnenju govornice pomembno proaktivno delovanje in sodelovanje.

Zbrane je pozdravila tudi Irena Sešek, podpredsednica ZBDS. Izpostavila je pomen strokovnih srečanj, ki omogočajo druženje, izmenjavo mnenj in povezovanje. Svoj nagovor je zaključila

Pomembna značilnost profesije je, da črpa iz znanosti, teorije, nova spoznanja pa uporablja v vsakodnevni praksi. Pomembne aktivnosti specialnih knjižničarjev so prilagajanje procesom v okviru matičnih organizacij, stalno izpopolnjevanje, zaznavanje potreb uporabnikov.

s povabilom na jesenski kongres ZBDS, katerega tema bo Knjižnice – obvladovalke podatkov.

Kot prvi predavatelj je nastopil dr. Mario Hibert z Univerze v Sarajevu. V predavanju se je posvetil področju digitalne humanistike. Predstavil je poreklo t. i. algoritemske kulture s poudarkom na razumevanju odnosa med informacijsko tehnologijo in družbo. Izrazil je prepričanje, da digitalne generacije živijo v post-demokraciji in da z naraščanjem obsega digitalizacije tehnologija odloča o vsakodnevnem življenju, kulturo pa kreirajo algoritmi. Meni, da je človek tisti, ki je potrošnik, trener nevrlnih mrež, delavec in proizved v isti osebi, pri čemer svetu vlada monopol algoritemskega kapitalizma. Predavanje je sklenil s provokativno tezo, da tehnološke inovacije onemogočajo usmerjenost proti temeljni nalogi javnih knjižnic – omogočiti znanje za vse. Po njegovem mnenju je rešitev nova iniciativa: radikalni odprti dostop, povezovanje z namenom odprtega objavljanja oz. iniciativa za odprti dostop ne samo za znanstvene članke, temveč za tudi za monografije. Predavanje je naletelo na velik odziv in različna mnenja, med katerimi so prevladala stališča, da se politika odprtega dostopa spreminja, cene za naročnine bodo čez nekaj let preteklost, habilitacije pa ne bodo več temeljile zgolj na objavah v revijah s faktorjem vpliva.

Naslednji je zbrane nagovoril Gregor Jenko iz podjetja Svetovanje Izvir, ki je predaval o profesionalnosti in kaj pomeni biti profesionalca v specialni knjižnici.

Predstavil je pojem profesionalnosti v povezavi z odnosom do ljudi in poudaril pomembnost razvijanja in krepitev profesionalnosti v stroki. Izpostavil je dejstvo, da dober strokovnjak nima nujno tudi profesionalnega ugleda. Profesionalnost ima opraviti z odnosom do ljudi v zahtevnih situacijah, pri čemer je ključna komunikacija. Predstavil je teorijo komuniciranja in zbranim podal nekaj praktičnih nasvetov: do svojih strank naj pokažejo interes in osredotočenost, ne reagirajo na provokacije in ne etiketirajo, verbalna komunikacija pa naj bo usklajena z neverbalno.

Sledilo je predavanje Teorija, vsakodnevno orodje specialnih knjižničarjev, ki ga je predstavila dr. Tanja Merčun Kariž z Oddelka na bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Osvetlila je razkorak med teorijo in prakso v bibliotekarstvu in informacijski znanosti, ki ima za posledico nesodelovanje med teoretiki in praktiki ter nepretok informacij. Izpostavila je vprašanje odnosa med profeijo in poklicem ter stališče, da je teorija podlaga za profesijo. Pomembna značilnost profesije je, da črpa iz znanosti, teorije, nova spoznanja pa uporablja v vsakodnevni praksi. Kot pomembne aktivnosti specialnih knjižničarjev vidi prilagajanje procesom v okviru matičnih organizacij, stalno izpopolnjevanje, zaznavanje potreb uporabnikov. Posledično je po njenem mnenju potrebno spremljanje najnovejših rezultatov raziskav, ki je pomembno tudi za praktike in pomembno prispeva

k razvoju profesije, učinkovitejšemu delovanju in lažje vsakodnevno delo.

Dr. Alenka Kavčič Čolić je v nadaljevanju predstavila Standarde za specialne knjižnice 2018–2028. Izpostavila je ključne točke oz. vsebine po posameznih poglavjih ter princip uporabe strokovnih standardov. V nadaljevanju je dr. Luka Šušteršič (Znanstveno informacijski center IJS) osvetlil nekatere vidike praktične implementacije strokovnih standardov. Poudaril je, da si je potrebno zastaviti visoke cilje in prisotne povabil komentiranju in vprašanju. Na podlagi obeh predstavitev se je razvila razprava z vprašanji iz prakse, na katere so prisotni iskali različne odgovore.

Formalnemu delu je sledila zahvala predavateljem in zaključni nagovor predsednice Sekcije za specialne knjižnice pri ZBDS, Barbare Kavčič. Dogodek se je zaključil s kratkim druženjem, mreženjem in izmenjavo izkušenj. Vsi pa se že oziramo v leto 2020, ko bo poleg Dneva specialnih knjižnic zadnji četrtek v maju, tudi septembrsko Posvetovanje sekcij pri ZBDS, ki bo ponovno naslovlilo vsaj eno od perečih tem specialnega knjižničarstva. ●

Obdelava zapuščin in rokopisov v slovenskih knjižnicah – kako daleč smo?

Branka Kerec Prekoršek
Univerzitetna knjižnica Maribor
branka.kerec@um.si

Vtisi z delovnega srečanja, Ptuj, 9. maj 2019

■ Udeleženci delovnega srečanja (foto: Melita Zmazek)

Na Ptujju je 9. maja letošnjega leta potekalo celodnevno delovno srečanje Obdelava zapuščin in rokopisov v slovenskih knjižnicah v organizaciji Knjižnice Ivana Potrča Ptuj (KIP) v sodelovanju s Sekcijo za domoznastvo ter kulturno dediščino pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije (ZBDS). Na srečanju je bila predstavljena obstoječa praksa popisovanja (in samih zbirk) ne le v slovenskih knjižnicah, temveč tudi nekatere v arhivih in muzejih¹.

Da v slovenskem knjižničarskem prostoru knjižničarji pogrešamo skupne dogovore oz. smernice za sistematično, predvsem pa čimbolj enotno popisovanje rokopisov in sploh zapuščinskih fondov v celoti, kažeta tako polna dvorana udeležencev

V popise bi bilo smiselno ustrezno umestiti področje sorodnega gradiva ali informacij o gradivu, ki ima pomembno povezavo s popisno enoto, kot ga definira arhivski standard ISAD(G).

delovnega srečanja (teh je bilo skupaj 57), kot tudi posamični poskusi skupnih dogovorov na več nivojih v preteklih letih. Slednji so žal ostali le parcialni poskusi in niso obrodili velikih sadov, a so dovolj pripomogli k temu, da se slovenski prostor ne le nekoliko razburka in prebudi, temveč tudi pristopi k celostnemu, nacionalnemu reševanju oz. takšnemu, ki bo zadovoljiv za čim več skrbnikov tovrstnih zbirk v slovenskem knjižničnem prostoru. Vsekakor je na njih potrebno gledati s perspektive posamičnih korakov k skupnemu cilju.

Če osvežimo le nekaj dogajanja v zadnjem desetletju (prav gotovo pa nam je kakšno tudi ušlo), zasledimo resnejše poskuse dogovarjanja z imenovanjem delovne skupine za vzpostavitev enotne bibliografske obdelave rokopisnih in zapuščinskih fondov v slovenskem knjižničnem sistemu leta 2015 pri Narodni in univerzitetni knjižnici (NUK)², ki je vzpostavitev enotne bibliografske obdelave rokopisnih in zapuščinskih fondov v slovenskem knjižničnem sistemu tudi zapisala v svojem Strateškem načrtu za obdobje 2015-2019. Sicer sta že leta 2005 in 2006 potekala delovna sestanka v okviru skupine za bibliografsko obdelavo

drobnega tiska in rokopisov, vendar vsaj na področju obdelave rokopisov³ ni prišlo do bistvenega premika v dogovorih⁴. Januarja 2019 so na nujnost dogovora opozorili tudi v Univerzitetni knjižnici Maribor (UKM) z organizacijo predstavitve programskih orodij za popisovanje dokumentarnega, arhivskega in rokopisnega gradiva v slovenskih arhivih⁵.

Vedno večja potreba po enotnem popisovanju rokopisov v knjižnicah se kaže ne le zaradi vedno večjih količin rokopisnega, kot tudi drugega gradiva iz raznih zapuščin, temveč tudi že sedaj omogočene možnosti popisovanja, ki presegajo klasično analogni popisovanje. Vzajemni katalog popisovanje sicer omogoča, a le to ni povsem zadovoljivo oz. je na določenih segmentih za tovrstno gradivo pomanjkljivo. Predvsem pa obstajajo različne možnosti popisa, z vidika ohranjanja pisne kulturne dediščine kot celote pa je zaznati težnjo ne le po dopolnitvi manjkajočih elementov (ki pa jih med drugim zasledimo v arhivski in/ali muzejski stroki, kjer tudi popisujejo rokopisno in drugo zapuščinsko gradivo), temveč tudi po čimbolj enotnem popisovanju.

Zdi se, da imajo arhivi popisovanje zapuščinskih fondov predvsem v smislu medsebojnih relacij ustrezneje urejeno (kot je nakazala dr. Semlič Rajh) vsaj z vidika nivojev popisovanja. To sega od popisovanja posamičnega dokumenta, skupine dokumentov, serije in tako dalje vse do celotnega fonda. Zanimiva je namreč možnost hierarhičnega popisovanja, ki je v knjižničarstvu pravzaprav v takšni obliki ne poznamo, a bistveno ohranja povezavo celote s posamičnimi zapuščinskimi dokumenti, tudi rokopisi. Relacijske povezave pa omogočajo popisovanje v obe smeri, tako od zgoraj navzdol kot od spodaj navzgor. V popise bi bilo torej smiselno ustrezno umestiti *področje sorodnega gradiva ali informacij o gradivu, ki ima pomembno povezavo s popisno enoto*, kot ga definira arhivski standard ISAD(G). Iz arhivske prakse velja izpostaviti tudi vsebine, ki so zanimive v celostnem vpogledu na zapuščinske fonde in rokopise, kot so kontekst, princip provenience in princip prvotne ureditve, čemur bo potrebno tudi v knjižničarski stroki nameniti nekoliko več pozornosti.

Dejstvo je, da se v zapuščinskih fondih v knjižnicah srečujemo z rokopisi in drugimi viri, ki so sestavni del zbirk tako v arhivih kot muzejih. In če med institucijami obstajajo bistvene razlike že v osnovnem dojemljanju vsebovane entitete oz. vira, na kar je opozoril dr. Zadravec, smo imeli priložnost videti tudi, kako je mogoče popisati in vključiti zapuščine v muzejsko okolje. V Slovanski knjižnici Mestne knjižnice Ljubljana so namreč zapuščinske fonde popisali v informacijskem sistemu Galis

¹Celoten program srečanja je dostopen na spletni strani ZBDS (http://www.zbds-zveza.si/?q=node5/obdelava_zapuscin_2019), enako tudi posamične predstavitve.

²V sestavi mag. M. Rupert (vodja) ter člani mag. Z. Krstulović, dr. R. Šolar, I. Kavčič, dr. A. Bagarič, M. Bon in I. Sešek.

³Skupina je bila imenovana v mesecu maju 2005 v okviru koordinacije osrednjih območnih knjižnic na področju domoznastva.

⁴Več gl. Ločniškar-Fidler, M. in Medic, M. (2006): Priporočila za bibliografsko obdelavo drobnega tiska in rokopisov. Knjižničarske novice. – 16 (9) 1-6. Pridobljeno 7. 9. 2019 s spletne strani <http://old.nuk.uni-lj.si/knjiznicarskenovice/september2006.asp#1>

⁵Predstavitvi sta pripravili dr. Z. Semlič Rajh in M. Horvat iz Pokrajinskega arhiva Maribor

Potrebno je ločeno obravnavati zapuščino kot celoto na eni strani, in na drugi strani rokopise, ki so lahko enkrat sestavni deli večje zapuščine, drugič pa posamezne popisne enote izven kakršnekoli večje zapuščine.

in tako zapuščinske zbirke vključili v osrednji muzejski portal Museums.si. Predstavitev Slovanske knjižnice (Fajdiga) je bila še toliko bolj zanimiva, saj je na tak način popisana tudi zanimiva in edinstvena zapuščina miniaturnih knjig dr. Martina Žnideršiča – natančneje 2.081 predmetov⁶. Torej knjig, ki so tako postale muzejski predmet, hranjene v knjižnici, ki pa nimajo bibliografskega opisa v katalogu COBIB.SI.

Nasprotno pa se večina knjižnic, kot je možno povzeti iz predstavitev vseh treh predstavnikov NUK in vseh treh predstavnic UKM⁷, že odloča za popisovanje v katalogu COBIB.SI. Izhajajoč iz osnovne ureditve in popisovanja v 'analognem' svetu je praksa popisovanja ne le neenotna, pač pa že pestra. Če je na eni strani videti združene popise v maski za zbirne zapise, ki popisujejo smiselno urejene vsebinske sklope, so le-ti zaradi obsežnosti ter podrobnega in natančnega popisovanja mestoma skorajda nepregledni. Vendar se na tak način ustvarja neke vrste hierarhija, ki je sicer ni mogoče ustvariti na nikakršen drug način. Na drugi strani pa tudi ni mogoče ustrezno popisati vseh podatkov, ki bi jih bilo potrebno, če pustimo na strani še dodatno dejstvo, da so zapuščine običajno izrazito pisane in vključujejo raznovrstno gradivo – v njih lahko prevzamemo namreč marsikaj, od korespondence, glasbenih rokopisov, fotografij, drobnih tiskov, dokumentov, osebnih knjižnic (torej monografij in periodike), pa vse do predmetov in digitalnih zapisov – rokopisov, korespondence ipd. Zato so tudi vse predstavitve pokazale, kako poskušajo

popisovalci združiti tradicionalne posebnosti zbirk v trenutno možne popise. In ker sistem COBISS omogoča izbiro pri popisovanju, popisovalci izberejo popis, kot se zdi najbolj ustrezen za določeno zapuščinsko zbirko. Prednosti in slabosti popisovanja na ravni najmanjše enote je lepo predstavila dr. Salmič Kovačič, možnost različnega uvrščanja oz. razdrobitev zapuščine glede na vrsto gradiva pa Kolbičeva. Vsem dosedanjim popisom pa je pravzaprav skupno, da na nek način skušajo ustvariti hierarhijo, bodisi s popisom 'od zgoraj navzdol' (kar se ustvarja z zbirnimi zapisi in njihovo hierarhično strukturo z naslovom podrejenega dela oz. podpolja in v COMARC formatu), bodisi s popisovanjem 'od spodaj navzgor', torej iz nivoja popisovanja posamične enote v zapuščini (kar je možno ustvariti tudi s fiktivnim povezovanjem v zbirko, a pri tem ostaja odprta dilema, koliko je to v resnici res ustrezno oz. (ne)skladno z ISBD). Dejstvo je, da so popisi v COBISS možni in da se jih knjižnice, nekatere bolj, večina pa verjetno manj, tudi poslužujejo. Nekatere, kot je pojasnila izvrstna moderatorica Mira Petrovič, pa s popisi celo načrtno čakajo natančnejša navodila za popisovanje. To, kar je v sistemu COBISS najbolj pogrešljivo v tem trenutku, je pravzaprav ustrezno povezovanje obstoječih bibliografskih zapisov oz. ustvarjanje medsebojnih relacij, ki bi zgradile hierarhične odnose med popisnimi entitetami v vse smeri. Slednje je bila tudi izražena izjava avtorice tega prispevka na sami okrogli mizi delovnega srečanja. Sodelujoči sogovorniki⁸ na okrogli mize smo se strinjali, da je smiselno

popisovati zapuščinske fonde in rokopise v vzajemnem knjižničnem katalogu COBIB, ker ta možnost obstaja. Da pa je potrebno implementirati tiste pomanjkljivosti in posebnosti, ki so značilne za tovrstno gradivo. Vsekakor je potrebno kot sogovornike pri reševanju omenjene problematike v večji meri vključiti IZUM, katerega predstavnik smo na okrogli mizi opravičeno, a vendarle pogrešali.

Ker so tudi predstavitve pokazale, da se nekatere knjižnice že spogledujejo s primerljivimi programi za popisovanje tovrstnega gradiva (tudi UKM je primerjalno popisala del zapuščine v drugem, odprtokodnem okolju ICA-ATOM), je pravzaprav že skrajni čas, da se pristopi k dopolnitvam. Sploh še zato, kot je opozorila Šuler Pandevova, ker smo skrbniki zapuščinskih fondov zavezani do darovalcev oz. predhodnih lastnikov, ki si običajno informacije o predanih zbirkah kot raziskave same vsebine le-teh želijo čimprej. Vsekakor smo se strinjali tudi, da je potrebno predhodno doreči enotno terminologijo in natančno definirati vse tiste elemente, ki jih pri popisih pogrešamo. Avtorica tega prispevka pa je opozorila tudi, da je potrebno ločeno obravnavati zapuščino kot celoto na eni strani, in na drugi strani rokopise, ki so lahko enkrat sestavni deli večje zapuščine, drugič pa posamezne popisne enote izven kakršnekoli večje zapuščine. Kot je navedeno v *Javnem pozivu k čimprejšnji izdelavi smernic/dogovorov/za (sistematično in) enotno bibliografsko obdelavo rokopisov in zapuščin v slovenskem knjižničnem sistemu*, ki predstavlja zaključek omenjenega srečanja in je bil

■ Udeleženci okrogle mize (foto: Melita Zmazek)

naslovljen na NUK, prejeli pa smo ga tudi vsi udeleženci srečanja⁹, si upravljalci tovrstnih zbirk želimo čimprejšnje skupne smernice, ki bi izpostavile predstavljene pomanjkljivosti in ponudila ustreznejše rešitve za popisovanje – torej smernice za enotno popisovanje vključno z lokacijskimi podatki zapuščinskih in rokopisnih fondov, na podlagi katerih bodo pripravljene ustrezne tehnične rešitve za ustreznejšo obdelavo in izpise v vzajemnem knjižničnem

katalogu. In s pričakovanjem, da bodo k reševanju povabljeni sodelavci z izkušnjami in ustreznimi kompetencami ter IZUM, ki bo poiskal tehnične rešitve za sistematično in enotno bibliografsko obdelavo rokopisov in zapuščin¹⁰.

In če zaključim z nekoliko korigirano mislijo iz poziva, menimo, da navedena situacija raznolikega ali (ne)popisovanja ni odraz premajhnega zavedanja samih knjižnic o pomenu pisne kulturne

dediščine, ki jo hranimo, temveč pomanjkanja zakonodajnih in strokovnih podlag, na katere bi se lahko naslonili pri njeni identifikaciji, evidentiranju in predstavljanju v skupnem knjižničnem katalogu. ●

⁶Podatek z dne 10.10.2019, pridobljen s spletne strani <http://museums.si/si-si/Domov/Zbirke/Zbirka?id=36196>

⁷Gre za prispevke, ki prikazujejo organizacijo zbirke in načine popisovanja v NUK-u (te so pripravili mag. M. Rupert, M. Lulik in K. Keber), ter v UKM-u (te so v samostojnih prispevkih pripravile dr. V. Stavbar, dr. K. Salmič Kovačič in G. Kolbič).

⁸To so bili dr. E. Kodrič Dačić, mag. M. Rupert, dr. V. Stavbar, mag. B. Kerec in S. Šuler Pendov ter moderatorica M. Petrovič.

⁹V vednost pa so ga prejeli tudi Ministrstvo za kulturo RS, Združenje splošnih knjižnic, Univerzitetna knjižnica Maribor in IZUM.

¹⁰Celoten poziv je dostopen na spletni strani ZBDS (http://www.zbds-zveza.si/?q=node5/obdelava_zapuscin_2019).

Vedenjski profili – Obvladovanje komunikacije z različnimi vedenjskimi tipi

Intervju z Barbaro Podlogar

Veronika Potočnik

Narodna in univerzitetna knjižnica
Veronika.Potocnik@nuk.uni-lj.si

Z Barbaro smo se srečali v NUK-u, kjer je izvedla tečaj za knjižničarje Vedenjski profili – obvladovanje komunikacije z različnimi vedenjskimi tipi. V pogovoru z njo in na tečaju, se je postavilo še nekaj vprašanj, zato smo jih strnili v intervju, da se lahko vsi knjižničarji še nekaj več naučimo o načinu komuniciranja.

Kaj sploh so vedenjski profili?

Vedenjski profil nam pokaže način vedenja posameznika v določenih situacijah, naše prednosti, slabosti in potencial. Rada rečem, da gre za nekakšno »kodo« po kateri delujemo in je zelo vtakana v nas kot posameznike in nam obarva vse naše izkušnje. S tem pa vpliva na vse vidike našega življenja. Začetek raziskovanja človeške narave sega še v čas pred našim štetjem in je zanimalo mnoge filozofe, zdravnike, psihologe (npr. Empedoklej, Hipokrat, Jung, Marston, Geier idr.).

Kakšen doprinos je to k naši poslovni in zasebni odličnosti?

Če delujemo po določeni »kodi«, je smotno to »kodo« poznati, kajne? Značilnost uspešnih ljudi je vsekakor dobro poznavanje sebe, s tem pa tudi razumevanje in toleranca drugih. Načinov, kako bolje poznamo in

razumemo sebe, je mnogo. Nam pa lahko znanje o vedenjskih profilih zelo pomaga. Zame osebno je to znanje, ki mi je pomagalo, da lahko zares uspešno vodim ljudi. Zamenjala sem sodbo za radovednost in povečala toleranco do drugačnosti. To zelo vpliva na komunikacijo in na nivo profesionalnosti, ki ga posameznik prinaša v poslovni svet. Danes smo na te stvari bistveno bolj občutljivi in to me veseli.

Torej, tudi s svojim vedenjem vplivamo na druge?

Seveda, včasih samo z našo pojavo, s tem, ko vstopimo v prostor brez, da bi kaj posebej rekli ali naredili, pustimo odtis. Nepričakovan odziv je pogosto pokazatelj, da nečesa ne vidimo oz. ne razumemo, še posebej, če se nam podobne situacije dogajajo večkrat. To je vredno razumeti, saj so prav dobri odnosi temelj našega uspeha, zdravja in sreče. Če razumemo, kako s svojim vedenjem oz. nastopom vplivamo na ljudi različnih profilov, lahko kakšne stvari omilimo in s tem postanemo bolj dostopni in razumljivi sogovorniku.

Bi lahko knjižničarji prepoznali profil uporabnika, ki stoji pred njimi?

Ne gre toliko, da morajo prepoznati profil uporabnika. Bolj gre za to, da smo

pozorni na človeka, ki je pred nami. Če smo prisotni, potem ga zares vidimo in slišimo. Skozi svoje besede, hitrost govora, ton, kretnje nam pokaže »kdo je«. Če razumemo, da smo različni in zakaj smo, potem zna posameznik prepoznati to različnost in se ji prilagoditi, kar omogoča dober stik s sogovornikom.

Imate kakšne napotke kako se prilagoditi določenemu profilu?

Načeloma so nam všeč ljudje, ki so nam podobni. Spodnji napotki veljajo tudi za šefe, sodelavce in družinske člane. Če imamo pred sabo uporabnika, ki je rdeč, je dobro, da smo jasni, konkretni, kratki in direktni, držimo se bistva, ostanemo pri poslu, dejstva pripravljamo logično, vprašanja naj bodo postavljena natančno, ponudimo različne možnosti, da se lahko odloči sam. Glavno navodilo knjižničarjem bi bil: bodite hitri in učinkoviti.

Če imamo pred sabo rumenega, imejte nekaj časa za druženje in stik, pomembno je dobro vzdušje, pozornost, dobro je, da ste veseli, da se ne ukvarjate s podrobnostmi, da vas zanima njihovo mnenje in ideje, morda ponudite reference kakšnih uglednih/znanih ljudi. Glavno navodilo knjižničarjem bi bil: namenite

■ Barbara Podlogar je avtorica in predavateljica. Po izobrazbi dipl. soc. del., ki je nadaljevala z magistrskim študijem na Fakulteti za družbene vede (Strateško tržno komuniciranje). Že 20 let dela v gospodarstvu, kjer lahko iz prve roke vsa svoja dodatna znanja aplicira v prakso. Je certificirana trenerka Persolog vedenjskega profila, NLP mojster in coach (INLPCA). Njeno delo je od nekdaj povezano z ljudmi (mentorstvo, svetovanje, vodenje projektov, vodenje timov ipd.). S treningi na temo vedenjskih profilov, timskega dela, vodenja in komuniciranja želi ozavestiti in prebuditi potencial ljudi, da bi lahko bolj kvalitetno živeli, bili bolj zadovoljni in učinkoviti pri svojem delu.

pogled, nasmeh in bodite dobre volje. Pri zelenih začnite na osebni način, npr. uporabite ime, pokažite resen interes do njih kot ljudi, poiščite skupne interese, komunikacija naj bo mehka, lahkotna in neagresivna. V primeru, da ste drugačnega mnenja, bodite pozorni na možnost njegove osebne prizadetosti. Bodite uvidevni. Glavno navodilo knjižničarjem bi bil: bodite dostopni in prijazni.

Z modrimi bodite pripravljeni, zelo racionalni, pristopite odkrito in neposredno, ponudite trdne, oprijemljive in praktične prikaze. Vzemite si čas za podrobnosti, sprejmite morebitne pripombe, dodatna vprašanja. Glavno navodilo knjižničarjem bi bil: bodite potrpežljivi in racionalni, ne hitite.

Na kakšen način si lahko naredimo svoj profil in ali tudi naš profil (knjižničarjev) vpliva na stik, ki ga imamo z uporabniki?

Vedenjski profil se izdelava na podlagi psihometričnega vprašalnika. Naš vedenjski profil zelo vpliva na stik, ki ga imamo z uporabniki. Verjamem, da je, glede na naravo dela, veliko knjižničarjev vsaj nekoliko zeleno obarvanih. Pomembna jim je varnost, dobri odnosi, so zvesti, kot zaposleni so pridni, sistematični, imajo umirjen tempo in ne marajo sprememb. Najbolj težavni sogovorniki za njih so rdeči, ker so hitri, direktni, netaktni, pomemben jim je rezultat in ne toliko odnos. Zelene hitro, nevede, prizadenejo oz. užalijo. Pomembno se je zavedati, da žal s svojim vedenjskim profilom pride zraven tudi prepričanje, da je naš pogled, naš način vedenja in reagiranja najboljši. Pa to ni res. Potrebujemo raznolikost. In ni boljših ali slabših vedenjskih profilov, so le situacije

v katerih se nekateri znajdejo bolje, lahko bolje izkoristijo svoj potencial (kot riba v vodi ali ptič na nebu).

Včasih se zgodi, da imamo pogovor z nekom in se sploh ne slišimo oz. se ne razumemo, rečemo »da nismo na isti valovni dolžini« - kako izpeljati kljub temu trden most, ki gradi in ne ruši naše komunikacije?

Tako, da ga poslušamo in sprašujemo toliko časa, da ga razumemo. Prav s tem premikom, iz sodbe v radovednost. Iz tega, da nekomu damo etiketo »težak, čuden, zoprni«, do tega, da imamo zares odkrit namen razumeti sogovornika. To je največ kar lahko nekomu damo in hkrati tudi sebi, saj s tem širimo svoje obzorje in sposobnosti komuniciranja.

Kako pa ravnamo, ko imamo pred sabo uporabnika, ki je pod vplivom drog ali drugih substanc in je nespoštljiv, kako prilagodimo našo komunikacijo in kako sploh uspešno komunicirati v takšnem primeru?

Verjamem, da so ti primeri zares težki in imajo bolj malo veze z vedenjskimi profili. Tukaj je seveda pomembno, da zavarujemo sebe. Da poskusimo ločiti čustveni vidik (npr. je nespoštljiv, nas zmerja ipd.) od racionalnega (npr. želi vrniti knjige). Če to zmoremo, potem besed sogovornika ne vzamemo osebno, nas ne prizadenejo, ker razumemo, da nimajo te besede ničesar z nami. Ostanemo mirni, profesionalni in ne dolivamo ognja. Če nismo prizadeti se lahko usmerimo na tisto, kar uporabnik želi (npr. vrniti knjige). Seveda pa je to stvar, ki je povezana tudi s fizično varnostjo in je naš interes, da tak uporabnik knjižnico čim prej zapusti oz. vanjo sploh ne vstopi. ●

Odprti dostop v Nemčiji: primer Univerzitetne knjižnice Johannes Gutenberg v Mainzu

Nana Turk

Centralna medicinska knjižnica
nana.turk@mf.uni-lj.si

Visokošolske knjižnice so pomemben dejavnik na področju odprtega dostopa. Na številnih univerzah prevzamejo pomemben del praktičnega izvajanja OA ponudb. Kot ponudniki serverjev z visokošolskimi tiski in repozitoriji in kot ponudniki univerzitetnih založb prevzemajo tudi upravljanje denarnih sredstev za OA publiciranje. Njihova vloga večinoma presega praktično ponudbo OA, saj praviloma razširjajo informacije o OA v okviru svoje inštitucije. Z nastopom krize zaradi naraščanja cen tekočih publikacij so bile knjižnice prisiljene razmišljati o odpovedi publikacij in iskati rešitve za alternative. Odločujočo vlogo imajo pri integraciji OA vsebin v skupni koncept pismenosti in posredovanja informacij na univerzah. Nasploh velja, da so knjižnice najmočnejše podpornice odprtega dostopa na univerzah. Knjižnice so stalno v kontaktu s strokovnimi področji matične ustanove in tako poznajo specifične interese glede ponudbe OA. Tako lahko razvijejo strategijo uporabe OA. Pomembna strategija je uporaba marketinga OA med univerzitetnimi inštitucijami in postavitve primerne infrastrukture, ki omogoča postavitev in predstavitev OA dokumentov.

Poznavanje knjižnic o odprtem dostopu prispeva k razvoju priporočil in izvajanju politike univerze glede odprtega dostopa. Knjižnice sodelujejo tudi pri konkretnješi izvedbeni politiki, kot vključenost knjižnice pri vzpostavitvi strežnika dokumentov za samoarhiviranje, ustanovitev publikacijskega sklada, ki podpira objavo odprtega dostopa v OA revijah. Univerzitetni strežniki za visokošolske tiske in dokumente, ki jih običajno uporablja ustrezna knjižnica, so na večini univerz že postali standard. Delovanje repozitorijev zagotavlja strokovno in celovito ponudbo storitev, ki sega od tehnične podpore do trženja

1 Vhod v kampus. Historični izgled.; 2 Vhod v knjižnico. Uh, nič kaj spektakularno!; 3 Nihče drug kot Gutenberg.

izdelkov. Repozitoriji se pogosto uporabljajo za predstavitev akademskih dosežkov posameznih univerz - vidik, ki postaja vse bolj pomemben zaradi vse večje konkurence med univerzami.

Knjižnice podpirajo tudi založnike, ki objavljajo tudi spletne izdaje publikacij s podporo načelom odprtega dostopa. Elektronsko zagotavljanje in brezplačen spletni dostop do znanstvenih informacij pomembno prispevata k povečanju učinkovitosti znanstvenega dela na področju raziskav, poučevanja in študija ter so pomemben infrastrukturni ukrep za znanstveni razvoj, ki spodbuja sodelovanje med univerzitetnimi založniki.

Vse pogostejše prevzemajo knjižnice tudi upravljanje finančnih sredstev za odprti dostop objavljane, iz katerega avtorji plačujejo članarine, ki nastanejo ob objavi člankov v odprtem dostopih v revijah. Knjižnice so idealne za to, saj že imajo dolgoletne izkušnje pri delu z založniki in stiki, in so tradicionalno kontaktne osebe za založnike na univerzah.

Podporniki odprtega dostopa v Nemčiji

Leta 2001 je nastala Budimpeštanska pobuda za odprt dostop (BOAI), združenja različnih domačih in mednarodnih znanstvenikov iz humanističnih in naravoslovnih znanosti. Pripravili so zahtevo po prostem dostopu do literature v znanstvenih revijah v vseh akademskih področjih.

Leta 2003 je konferenca Max Planck Society o odprtem dostopu do znanja v znanosti in humanistiki podpisala Berlinsko deklaracijo o odprtem dostopu do znanstvenega znanja uglednih evropskih in ameriških raziskovalnih organizacij in univerz. Berlinska deklaracija poziva k uporabi, ki presega izključno brezplačen dostop, ampak podpirajo tudi dovoljenje za kopiranje v katerem koli digitalnem mediju in za kakršen koli odgovoren namen - za uporabo, distribucijo, prenos in javno objavo za reproduciranje in urejanje ter distribucijo, če je avtorstvo pravilno označeno.

S podpisom deklaracije so se številne nemške organizacije zavezale, da bodo podpirale odprti dostop. K podpisu je pristopila vodilna nemška raziskovalna organizacija (Die Deutsche Forschungsgemeinschaft DFG), zvezno ministrstvo za izobraževanje in raziskovanje (das Bundesministerium für Bildung und Forschung BMBF), DFG je leta 2006 izdala priporočila za odprto publiciranje rezultatov, podprtih s sredstvi DFG z namenom, da so vsi rezultati raziskav, financiranih z javnimi sredstvi, na voljo vsem zainteresiranim. DFG finančno podpira OA objave v OA publikacijah v višini 2.000 EUR. BMBF je 2016 objavil OA strategijo (Open Access in Deutschland https://www.bmbf.de/upload_filestore/pub/Open_Access_in_Deutschland.pdf) in postavil informacijsko stran v podporo OA (Open Access-Strategien für wissenschaftlichen Einrichtung – Baustein und Beispiele <https://www.bmbf.de/de/open-access-das-urheberrecht-muss-der-wissenschaft-dienen-846.html>). Na podlagi tega nastajajo standardi in se sprejemajo vse

ukrepi, za katere se pričakuje, da jih bodo univerze uresničevale. Ukrepi so zbrani v brošuri Strategije odprtega dostopa za znanstvene ustanove - gradniki in primeri (http://gfzpublic.gfz-potsdam.de/pubman/item/escidoc:478911/component/escidoc:478910/allianzoa_strategien_005.pdf), ki jo je izdala delovna skupina Zaveznitstva nemških raziskovalnih knjižnic (der Allianz der deutschen Wissenschaftsorganisationen).

Odprti dostop v knjižnici Univerza Johannes Gutenberg v Mainzu

Univerzitetna knjižnica Johannes Gutenberg v Mainzu predstavlja informacijski sistem in sistem za posredovanje literature na Univerzi v Mainzu. Sestavljena je iz centralne knjižnice, univerzitetnega arhiva in iz področnih knjižnic. Zapis o knjižnični zbirki univerze, takrat še srednjeveške, govori, da je bila knjižnica ustanovljena leta 1477, leta 1805 je začela delovati kot knjižnica mesta Mainz. Gradnja univerzitetne knjižnice se je pričela leta 1946 s ponovnim odprtjem Univerze v Mainzu. V začetku so bile ustanovljene oddelčne knjižnice, sledila pa je tudi ustanovitev univerzitetne knjižnice, ki se je leta 1964 preselila v nove prostore.

Univerzitetna knjižnica oskrbuje raziskovalce, učitelje in študente z literaturo in informacijami in predstavlja učno in komunikacijsko mesto in virtualno informacijsko in raziskovalno središče. Na voljo je tudi uporabnikom, ki niso člani univerze.

Univerzitetna knjižnica je aktivna tudi na področju tematskega publiciranja, odprtega dostopa ter upravljanja podatkov o publikacijah, raziskavah ter e-učenja. Skrbi za informacijske kompetence in koordinira iniciative za akademsko integriteto. S pomočjo univerzitetnega arhiva ohranja kulturni spomin univerze.

Knjižnica zbira literaturo in informacije o ZDA s poudarkom na socialnem, kulturnem in historičnem težišču. Osnovno zbirko so prejeli 1993, ko se je ameriška vojska odselila iz Nemčije. V

knjižnici je tudi arhiv afriške glasbe, ki so ga ustanovili leta 1991 ter predstavlja edinstveno zbirko tovrstnega gradiva v Nemčiji. Zbirka obsega 10.000 tonskih nosilcev, ki so nastajali od 1940 dalje na področju Eitopije, Gane, Kameruna, Kenije, Konga, Nigerije in Tanzanije.

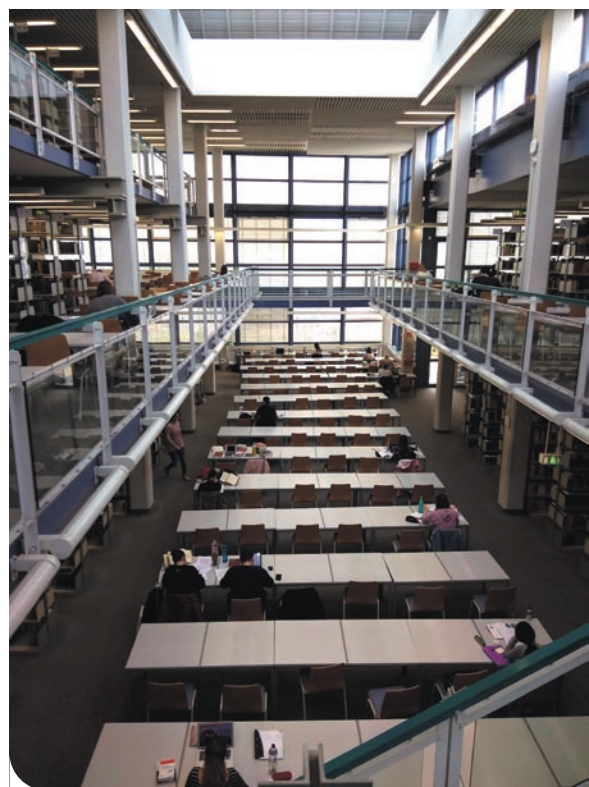
Knjižnica nudi od 2012 tudi univerzitetni arhiv, ki ohranja zgodovinski spomin univerze in hrani visokošolske predpise. Zaloge arhiva je dopolnjena tudi s 40 zapuščinami profesorjev in zbirkami univerzitetne zgodovine.

Univerzitetna knjižnica vključuje 8 knjižnic: Zentralbibliothek mit Bibliotheksbereich George Foster Gebäude, Bibliotheksbereich Universitätsmedizin itd. (celoten seznam na spletni strani: <https://www.ub.uni-mainz.de/ub-in-zahlen/>).

Open Access v knjižnici Johannes Gutenberg Universität Mainz

Knjižnica se zaveda pomena vidnosti raziskav kot bistveni predpogoj za odlično znanosti in zato podpira fenomen odprtega dostopa. Univerza, ki jo predstavlja navzven, podpira tudi ustrezne nacionalne in mednarodne pobude za prost dostop do znanstvenih spoznanj. Skupaj s številnimi raziskovalnimi ustanovami, organizacijami za financiranje, univerzami, strokovnimi združenji in drugimi znanstvenimi organizacijami je leta 2013 podpisala Berlinsko deklaracijo. Prav tako je bila med prvimi nemškimi univerzami, ki so se leta 2016 pridružile misiji OA 2020 Mission.

Leta 2016 je objavila politiko odprtega dostopa, kmalu zatem, ko je univerza podpisala iniciativo Open Access 2020, ki jo je spodbudila družba Max Planck. Cilj iniciative izhajajoč iz 12. Berlinske konference, je podpora k prehodu revij iz naročniškega modela v OA model. Univerza svetuje raziskovalcem, da objavijo digitalne članke primarno v OA revijah, oz. sekundarno v OA repozitorijih, če so članke objavili v naročniški reviji. Univerza spodbuja uporabnike, da objavijo OA članke tudi zato, ker menijo, da bodo tako bolj citirani.

■ Čitalnica. Pssst, hodi potihoo!!

Aktivno knjižnice na področju OA so usmerjene v postavitev repozitorijev, podporo pri OA publiciranju, sofinanciranje OA objav...

Knjižnica vodi univerzitetno bibliografijo Gutenberg Open, ki ima funkcijo repozitorija, v katerega lahko raziskovalci naložijo objavljene publikacije. Bibliografija omogoča, da so podatki izvozljivi v sisteme za upravljanje podatkov, raziskovalne portale itd. Gutenberg Open izpolnjuje visoke zahteve DFG in drugih OA podpornikov. Tako so publikacije neomejene na voljo za branje, citiranje, ker se nahajajo na portalu nacionalne knjižnice. Gutenberg Open sprejema publikacije, kot so knjige, poglavja v knjigah, članke, prispevke s posvetovanj in recenzije. Ne sprejemajo pa visokošolskih zaključnih del, dela, ki so bila objavljena pri založbah. Strežnik nudi bibliografske podatke, dostop do teksta, metapodatke..

Za namen visokošolskih tekstov je namenjen strežnik, ki se imenuje

■ Skladišče, prosti pristop.

Gutenberg Quality. Objavljeni rezultati v disertacijah so neprenehoma dostopni, kar omogoča diskusije med raziskovalci. Kot ostali dokumenti v OA, knjižnica medi, da so taki teksti več citirani in je tudi lažje odkrivati plagiate. Server je zanimiv tudi za podpornike in potencialne ponudnike dela, da si ustvarijo sliko o uporabnikovih objavah. Disertacije, naložene na server, imajo veljaven URL, ki je obstojen. Disertacije se shranjujejo v pdf formatu, ne smejo biti zaščitene proto kopiranju, maksimalna količina podatkov naj znaša 150 MB. Disertacije so istočasno na voljo v nemški nacionalni knjižnici.

Knjižnica omogoča podporo pri ustanovitvi OA časopisa ali druge serijske publikacije. Kot članica OJS-Netzwerks nudi podporo v Open Journal System. Knjižnica je član Open Library of Humanities (OLH), ki deluje kot nekomercialna in znanstvena založba in izdaja čiste OA revije na področju humanističnih ved. Založba ima cilj, da ustanovi »mega« časopis po vzoru Plos One.

Knjižnica je sklenila številne sporazume z založbami, ki nudijo objavo člankov v zlatih revijah, kot so BMJ, Wiley, Cambridge University Press ter zlatih in hibridnih revijah založbe Wiley. Poleg sporazuma s temi revijami nudi podpora v plačilu stroškov objav v zlatih revijah in OA knjigah. Proračun, nastal s sodelovanjem DFG, za tovrstne objave je na voljo od 2013. Najprej so odprli finančni sklad za objave člankov. Od 2018 je na voljo 134,000 € finančnih sredstev. Izdali so pogoje za financiranje podpore, in sicer financirajo le članke, ki so izšli v tekočem letu, ne financirajo prispevke v zbornikih. Maksimalna vsota podpore je v skladu z zahtevami DFG v višini 2.000 €, ki vključuje tudi 19% davek. Knjižnica zahteva, da je članek po objavi stalno na voljo, zato želijo, da ima članek DOI, licenco tipa CC-BY. Knjižnica podpira le članke, ki so objavljeni v kvalitetnih revijah, kot so revije DOAJ ipd.

Zahtevke za plačilo oddajo raziskovalci po sprejetju članka v reviji, članka ne plačajo

sami, ampak morajo sporočiti knjižnici in z njo skleniti pogodbo. Knjižnica svari raziskovalce, naj se držijo tega postopka in naj računa ne plačajo neposredno, ker ne vračajo sredstev. Oddaja člankov je popolnoma avtomatizirana. Najprej mora avtor preveriti kriterije za podporo financiranja, nato izpolni formular, pri čemer mora priložiti račun (iz katerega je razviden davek). Avtor se še obveže, da bo članek naložil v repozitorij. Po oddaji formularja prejme avtor potrdilo.

Evidenco o oddaji člankov in podpori financiranja vodijo v knjižnici in je področje dela, ki zaposluje kar nekaj ljudi. Vse to opravljajo bibliotekarji, ki preverjajo članke, ki so jih raziskovalci naložili na strežnik in jih opozarjajo na eventualne nepravilnosti. Vodijo tudi seznam vplačil za OA objavo.

Za konec

Knjižnica Johannes Gutenberg Universität v Mainzu je ena izmed mnogih visokošolskih knjižnic, ki imajo visoko podprte sisteme za svetovanje in OA objavljanje. Razvili so bogato infrastrukturo za shranjevanje tekstov. Hkrati imajo podporo od zunaj, natančno definirana razpoložljiva sredstva, natančno definirane obveznosti.

V Nemčiji nasploh so vsa določila, standardi razdeljeni piramidno, od državnih do deželnih in potem sprejetje določil in postopkov na posamezni univerzi. Za izvedbo skrbi univerzitetna knjižnica, ki objavlja navodila in opise na spletu.

Ena izmed podpornih organizacij, t.j. Die Heimholz-Gemeinschaft se je zavezala, da bo do leta 2025 60% OA publikacij, financiranih iz javnih sredstev. 100 % izpolnitev naj bi dosegli leta 2025. Naredili so raziskavo, v kolikšni meri raziskovalci podpirajo OA in rezultati kažejo, da 80 % raziskovalcev podpira OA objave s podporo finančnih sredstev DFG.

Podpora za OA članke je že v celoti definirana, z letošnjim letom pa bodo začele knjižnice postopek za nalaganje OA monografskih publikacij. ●

Noč in dan s Cankarjem: 24-urno branje Cankarjevih del v Slovanski knjižnici

Erika Marolt

Slovanska knjižnica, MKL
erika.marolt@mkj.si

Lansko jesen smo v Mestni knjižnici Ljubljana – Slovanski knjižnici pripravili dogodek, s katerim smo obeležili 100-letnico smrti enega naših največjih pisateljev – Ivana Cankarja. Njegovemu zares impozantnemu literarnemu opusu smo se poklonili z javnim branjem pisateljevih del, ki je trajalo kar 24 ur. Z branjem smo začeli v petek, 16. novembra ob 20.00 ter ga zaključili naslednji večer, v soboto 17. novembra ob 20.00. Izmed Cankarjevih literarnih del smo izbrali krajša besedila in na njihovo javno branje povabili številne kulturnike: pisatelje, pesnike, prevajalce, profesorje, založnike, knjižničarje in druge ljubitelje Cankarjeve besede.

V enotah Mestne knjižnice Ljubljana ponujamo izredno raznovrsten in kakovosten nabor prireditev za odrasle. Glede na Zakon o knjižničarstvu. UL RS 87/01, 96/02 – ZUJIK in 92/15, Uredbo o osnovnih storitvah knjižnic. UL RS 29/03 ter strateški načrt MKL (2017–2021) pripravljamo številne prireditve, s katerimi promoviramo svoje knjižnične zbirke in storitve. Od lanskega leta dalje nam je v pomoč pri organizaciji in izvedbi prireditev

tudi interni dokument *Smernice za prireditve za odrasle v MKL*, ki smo ga pripravili člani delovne skupine za prireditve za odrasle v MKL.

V letu 2018, ko smo praznovali 100-letnico Cankarjeve smrti, so se po vsej Sloveniji vrstile številne kulturne prireditve; pisateljevo življenje in delo je bilo med drugim mogoče spoznati skozi številne razstave, gledališke uprizoritve,

nova literarno-teoretska dela ter tudi dokumentarne filme. V Slovanski knjižnici smo se za obeležitev te pomembne obletnice odločili za javno branje njegovih del, ki smo ga poimenovali *Noč in dan s Cankarjem*. Pri organizaciji tega dogodka smo sledili ciljem, da spodbudimo zdajšnje in morebitne bodoče uporabnike za obisk knjižnice in uporabo naših storitev, razvijamo bralno kulturo in znanje, spodbujamo druženje, povezovanje in komunikacijo ljudi ter se v lokalnem okolju povezujemo z različnimi kulturnimi ustanovami.

Predvsem pa smo želeli z bralnim maratonom v knjižnico privabiti ljubitelje Cankarjeve besede, tiste, ki njegovih del ne berejo, pa spodbuditi, da jih vzamejo v roke. Naše medijske objave je tako spremljal citat iz *Krpanove kobile*: »Komu izmed njih

Razpored bralcev smo sestavljali več mesecev ter ga prilagajali vse do začetka branja, pri katerem se nam je v končnem seštevku pridružilo kar 98 sodelujočih in prebralo 95 Cankarjevih besedil.

» Vendar pa je občutek, ko prideš v prostor, kjer se branje dogaja, skoraj mističen: bralec, tehnično osebe knjižnice, pa morda predhodni ali naslednji bralec, pa njegov spremljevalec. Slišati je branje, ostali so v zbrani tišini – kot v templju besede, slovenske besede. Poročilo v glasilu Svobodna Slovenija, november 2018

sem bil kdaj tako drag, da bi ga izpreletela sladkost ob samem mojem imenu, da bi vzel ob težki uri v roko mojo knjigo in je ne vrgetel stran?«

Z zapletenim organiziranjem bralnega maratona se v naši knjižnici nismo srečali prvič. 20. aprila 2005 smo ob 400-letnici prve izdaje Cervantesovega Don Kihota pripravili kar tridnevno neprekinjeno branje tega dela. Branje romana Don Kihot je potekalo v slovenskem in španskem jeziku, Cervantesovo mojstrovino pa je prebiral kar 250 bralcev, med njimi tudi španski pesnik in prevajalec Juan Octavio Prenz, literati Drago Jančar, Boris A. Novak, Tone

» Prireditve je posebna, ciljna oblika knjižničnih storitev, s katero želi knjižnica motivirati skupino posameznikov za obisk knjižnice in uporabo njenih storitev, spodbuditi uporabo knjižničnega gradiva, razvijati bralno kulturo, informacijsko opismenjevanje, se vključevati v vseživljenjsko učenje, kulturno ponudbo in družbeno dogajanje (16. člen Zakona o knjižničarstvu).

Silva Novljan:
Kam? Na prireditve! Kam na prireditve?

Kuntner in igralca Pavle Ravnohrib ter Boris Ostan.

Zasnova in potek dogodka Noč in dan s Cankarjem

Izmed obširnega pisateljevega opusa smo najprej skrbno izbrali krajše tekste, zlasti vinjete in črtice. Pri izboru smo največ črpali iz zbirke *Zgodbe iz življenja in sanj* in tako zaobjeli celotno Cankarjevo ustvarjanje od mladostnih *Vinjet* do črtic iz zadnjih let prve svetovne vojne. Izboru smo dodali tudi nekaj manj znanih besedil, ki s svojo satirično in družbenokritično vsebino rahljajo pregovorno resnobo in zahtevnost Cankarjevih tekstov. Ob besedilih *Anastasius von Schiwitz*, *Kajetan Ogrizek*, *Neprijetna dogodivščina*, *Gospod Matevž in njegova zgodba*, *Kako se je useknil gospod Mozolec* so bralci in poslušalci lahko spoznali tudi humorno plat Cankarjeve literature.

Po opravljenem izboru smo tekstom določili minutažo ter pripravili predviden razpored branja. Izračunali smo, da bi za branje, ki bi neprekinjeno potekalo od 20.00 ure v petek, 16. novembra, vse do 20.00 ure v soboto, 17. novembra, potrebovali približno 100 bralcev. Tako smo k prebiranju Cankarjeve besede z dopisom povabili številne kulturnike - pisatelje, pesnike, prevajalce, profesorje, založnike, knjižničarje in druge ljubitelje Cankarjeve besede, ki so se našemu povabilu zares prijazno odzvali. Pri pokrivanju nočnih terminov so nam na pomoč priskočili zaposleni in študentje Oddelka za slavistiko in slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Razpored bralcev smo sestavljali več mesecev ter ga prilagajali vse do začetka

» V Slovanski knjižnici pa me je na poseben način nagovorilo 24-urno branje Cankarjevih del, ki se je začelo ob večernem mraku in se nadaljevalo do večera naslednjega dne. Glasno branje pisateljevih del se je v tišini noči v človeka vtisnilo še drugače, globlje in živo, kot bi avtor govoril tu in zdaj. ddr. Irena Avsenik Nabergoj, bralka na prireditvi

branja, pri katerem se nam je v končnem seštevku pridružilo kar 98 sodelujočih in prebralo 95 Cankarjevih besedil.

Ekipa zaposlenih je bralcem v zahvalo za branje pripravila tudi manjše darilo – v darilni vrečki okrašeni z motivom brkov, so lahko našli revijo *Ljubljana med nostalgijo in sanjami*, ki jo izdajamo v Slovanski knjižnici (številka je bila tematsko posvečena Ivanu Cankarju), svinčnik, ki so ga krasili značilni brki, ter kuverto s priložnostnim poštnim žigom (žig z motivom Ivana Cankarja je bil oblikovan posebej za dogodek *Noč in dan s Cankarjem* – pošta Bežigrad je zato 16. novembra vse poštnne pošiljke žigosala s priložnostnim Cankarjevim žigom).

Da smo lahko pripravili prostor za branje, smo v petek, 16. novembra, Slovansko knjižnico zaprli predčasno. Iz velike čitalnice smo umaknili študijske mize in namestili dodatne stole ter pripravili dva prizorišča. V najvišjem nadstropju je bilo mogoče pred samim začetkom branja prisostvovati slavnostni akademiji.

Na dogodku, ki ga je povezovala Carmen L. Oven, so prisotne nagovorile mag. Teja Zorko, direktorica Mestne knjižnice

Seznam vseh bralcev:

Petek, 16. 11.

20.00-21.00: Teja Zorko, Mateja Demšič (Tisti lepi večeri); Martina Rozman Salobir, Ifigenija Simonovič (O človeku, ki je izgubil prepričanje); Marinka Štern (Mož pri oknu)

21.00-22.00: Tomaž Miško (Poglavje o bradavici); Alenka Puhar, Ignacija Fridl Jarc (Nina); Mirjam Drev, Meta Kušar (Čudna povest)

22.00-23.00: Aleš Berger (Ena sama noč); Milan Dekleva (Ti sam si kriv); Tone Peršak (Človek); Venko Taufer (Original); Andrej Blatnik (Moja miznica); Andrej Savnik (Epilog)

23.00-24.00: Denis Poniž (On!); Helena Ogorelec, Jana Maja Valentinčič (Spomladanska noč); Barbara Marinčič (Iz življenja odličnega rodoljuba)

Sobota, 17. 11.

24.00-1.00: Lilijana Ozim, Maja Šefman, Monika Jeglič (Iz življenja odličnega rodoljuba); Barbara Urbas, Monika Jeglič (Nezadovoljnost)

1.00-2.00: Andreja Rupnik Miško (Profesor Kosirnik); Petra Jordan, Živa Švigelj (Križev pot); Darinka Koderman Patačko (Pred ciljem)

2.00-3.00: Dušan Gorše (Krona); Rok Dovjak (Hudodelec)

3.00-4.00: Lučka Patačko Koderman (Pehar suhih hrušk), Aleš Klemen (Ponižana umetnost, Ob zori); Ivona Andres (Mimi)

4.00-5.00: Luna Pentek (Šivilja); Maša Milčinski (Sestanek na Rušah)

5.00-6.00: Beti Uršič (Odložene suknje), Aleš Klemen (Študija o gledališču); Maša Krajnc (Pred gostilnico); Anja Pirnat (Umirajoči ljudje); Tomaž Miško, Aleš Klemen (O gospodu, ki je bil Tončko pobožal)

6.00-7.00: Aleš Klemen (Rue de nations, Mimo življenja); Tija Zupančič (Brez dvoma, O prešcah); Ivan Vogrič (O prešcah)

7.00-8.00: Amer Hajdarpasič, Alenka Zor Simoniti, Aleš Klemen (Tinica)

8.00-9.00: Barbara Korun (Na Golgoti); Tanja Grünfeld (Pozdrav iz domovine); Kristina Košič Humar (Poet); Tatjana Rupnik Hladnik, Jana Okorn (Dvojna resnica)

9.00-10.00: Dejan Koban (Moj prijatelj Kuštrin); Barbara Cesar (Za križem); Simona Pečenik (Glad); Miriam Jereb Batagelj, Daniel López Bončina (Anastasijs von Schiwitz); Teja Zorko (Na verandi)

10.00-11.00: Andrej Stopar, Nela Malečkar (Kajetan Ogrizek); Gašper Hudolin (Tretja ura); Boštjan Gorenc Pižama (Neprijetna dogodivščina), Teja Zorko (»O domovina, ti si kakor zdravje«); Jelka Gazvoda (Božične zgodbe)

11.00-12.00: Renata Zamida, Anja Kovač (Pavličkova krona); Špela Sevshek Šrnel, Simona Resman (Gospodična); Kristina Košič Humar (Mimogrede); Špela Sevshek Šrnel (Lepa Vida)

12.00-13.00: Draga Potočnjak (Zdenko Petersilka); Jana Unuk, Katarzyna Bednarska (Brez doma); 13.00-14.00: Gabriela Polok, Mateja Jančar (Jakobovo hudodelstvo); Tina Kralj, Nataša Žilevski (Zgodba o zaplenjenem pravičniku); Erika Marolt (Majsko veselje)

14.00-15.00: Darinka Županec Ivanovski (V gaju); Simon Kardum (Večerne sence); Nadja Kreft (Tičnica); Nela Križnik Primožič (Noč); Maša Podobnik Šipič (Pred pragom); Hana Habjan, Janez Bregar (Gospod Matevž in njegova zgodba)

15.00-16.00: Lidija Golc (Večerni gost); Martina Fekonja (Pravljica); Petra Koršič, Rok Dežman (Sveti Janez v Biljkah); Rok Dežman, Primož Čučnik (Vojska na Prisojnici)

16.00-17.00: Jurij Primožič, Marijan Rupert (Prepir v krčmi); Polona Glavan (Istrski osel)

17.00-18.00: Erika Marolt, Peter Semolič (Križ in sulica); Alma Repar (Njena podoba); Dragica Trobec Zadnik (Sveto obhajilo); Jana Kolarič (Desetica)

18.00-19.00: Igor Grdina (Greh); Stanislav Južnič (Tuja učenost); Matjaž Pikalo (Skodelica kave); Vid Snoj (V tujini); Mateja Komel Snoj (Njen grob)

19.00-20.00: Niko Goršič (Gospod stotnik); Iztok Osojnik (Kostanj posebne sorte); Stannia Boninsegna (Zaklenjena kamrica); Boris Ostan (Telesne vaje stražnika); Dušan Merc, Jurij Primožič (Kako se je useknil gospod Mozolec)

20.00-21.00: Marko Simčič (Ob grobu tiranovem, V bogatih kočijah se vozijo, Sultanove sandale, Pred škofijo, Fant je videl rožo čudotvorno, zaključek Petrovega monologa, začetek drugega akta in Zlodejev govor iz začetka tretjega akta Pohujšanja.); Jani Virk (Zastonjkarji); Tomaž Miško (Pijte srečo in ljubezen)

Po zaključku dogodka smo obdelali tudi vse zvočne posnetke branja, jim dodali fotografije bralcev ter jih z dovoljenjem vseh udeležencev objavili na spletni strani Youtube.

Zaradi dejavne bralčeve udeležbe je branje tudi nenadomestljiva vaja v rabi jezika in prispeva k razvoju in izboljšanju vseh drugih jezikovnih zmožnosti: k boljšemu pisanju, saj bralec ves čas branja opazuje pisano rabo jezika v vseh njenih posebnostih, k boljšemu poslušanju, kjer se bralec ves čas uči pazljivo slediti besedilu in k razvitejšemu govoru, kjer bralec spoznava izrazne možnosti jezika in pridobiva nove besede. To velja za vse oblike branja.

Meta Grosman:
Razsežnost branja

Ljubljana, mag. Tatjana Likar, sekretarka, nižja bibliotekarska svetnica Ministrstva za kulturo, mag. Mateja Demšič, vodja oddelka za kulturo MOL in ddr. Irena Avsenik Nabergoj.

K slavnostnem razpoloženju so s svojim nastopom prispevali tudi mešani pevski zbor Anton Foerster, ki je izvedel dve uglasbitvi Cankarjevih besedil, ter pesnik in igravec Tone Kuntner, ki je z veliko dramsko močjo interpretiral pisateljevo besedo.

Po slavnostnem odprtju je sledila pogostitev, nato pa so se prisotni preselili v spodnje nadstropje velike čitalnice, kjer so lahko prisluhnili prvim bralkam in bralcem. Prva nas je s Cankarjevo besedo nagovorila Teja Zorko, sledila pa ji je Majeta Demšič. Kasneje je bilo mogoče prisluhniti tudi drugim pomembnim slovenskim kulturnikom: Ifigeniji Simonović, Alenki Puhar, Miriam Drev, Meti Kušar, Alešu Bergerju, Milanu Deklevi, Tonetu Peršaku, Venu Tauferju, Andreju Blatniku, Barbari Korun, Igorju

Lanskoletni odmevni dohodek Noč in dan s Cankarjem pa je pokazal vitalnost in drznost vizije Slovenske knjižnice in samo želim si lahko, da bo vztrajala pri tej drži in znala posredovati svojo specifičnost in tradicijo tudi v prihodnje.

Špela Sevšek Šramel,
slovakistka in prevajalka,
Oddelek za slavistiko FF UL

Grdini, Dušanu Mercu, Borisu Ostanu, Janiju Virku, itd.

Da je menjava bralcev na prizorišču branja potekala nemoteno je 24 ur skrbela ekipa zaposlenih Slovenske knjižnice. Vsakega bralca smo tudi napovedali, fotografirali ter posneli zvočni zapis njegovega branja. Ker se je v zadnjem trenutku zgodilo tudi nekaj odpovedi udeležencev branja, smo manjkajoče bralce nadomestili zaposleni. Prav tako smo poskrbeli, da so bili bralcem ter obiskovalcem na voljo brezplačna kava, osvežilna pijača in prigrizki.

Prisluhnite Cankarju

Po zaključku dogodka smo obdelali tudi vse zvočne posnetke branja, jim dodali fotografije bralcev ter jih z dovoljenjem vseh udeležencev objavili na spletni strani Youtube. Sedaj lahko kadarkoli na povezavi <https://www.youtube.com/playlist?list=P LGneYb24tunJB8uWn1j-oKGcIeYC9y8no> prisluhnete različnim interpretacijam Cankarjeve besede in znova odkrijete razsežnost, globino in aktualnost pisateljeve besede.

V ponedeljek, 19. novembra se je delo v naši knjižnici spet vrnilo v ustaljene tire. Tako smo si lahko vzeli čas tudi za evalvacijo dogodka, zbiranje vtisov ter načrte za naprej. Prejeli smo veliko pozitivnih mnenj tako iz strani bralcev kot tudi poslušalcev. V naši veliki čitalnici se je v 24 urah srečalo veliko stanovskih kolegov, znancev in prijateljev, ki so si v dandanašnjem času prehitrega in velikokrat povsem digitalnega življenjskega tempa vzeli čas ter se prepustili preprostemu

Viri in članki:

- Bubnič, E. (2009). Dogodek od A do Ž : priročnik za organizacijo in vodenje dogodkov
- Grosman, M. (2006). Razsežnosti branja : za boljšo bralno pismenost.
- Smernice za prireditve za odrasle v MKL. (2019). Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana. Pridobljeno 30. 8. 2019 s spletne strani: https://issuu.com/knjiznicaLjubljana/docs/smernice_za_prireditve_za_odrasle
- Leto 2018: Irena Avsenik Nabergoj za STA: Cankar v tem letu stopil med ljudi (pripravila Ksenija Brišar). Pridobljeno 30. 8. 2019 s spletne strani: <https://misli.sta.si/2583991/leto-2018-irena-avsenik-nabergoj-za-sta-cankar-v-tem-letu-stopil-med-ljudi>
- Novljan, S. (2008). Kam? Na prireditve? Kam na prireditve? Pridobljeno 30. 8. 2019 s spletne strani: http://193.2.8.11/dokumenti/2008/SPLoSNE_2008_Novljan.doc
- Odtisi – Noč in dan s Cankarjem. Pridobljeno 30. 8. 2019 s spletne strani: <http://svobodnaslovenija.com.ar/odtisi-noc-in-dan-s-cankarjem/>

Bralna kontinuiteta je čudovit poklon nekomu, ki je vse svoje življenje posvetil literaturi. Verjetno za pisatelja ni lepšega, kot da je bran še po stotih letih. Želimo si, da bi se branje Cankarja noč in dan nadaljevalo.
Anja Pirnat, študentka slovenistike

analognemu druženju. Zelo smo se tudi razveselili novice, da smo z našim bralnim maratonom k podobnim dogodkom spodbudili tudi druge kulturne ustanove. Že letošnjega 21. marca je v Centru za poezijo Tomaža Šalamuna ter v Trubarjevi hiši literature potekalo 24-urno branje poezije, katerega pobudnik je bil pesnik Dejan Koban s somišljeniki.

24 urno neprekinjeno branje je bilo tako za udeležence kot tudi organizatorje posebno doživetje. Brali smo na glas, z veseljem in zanosom ter se vsi skupaj potapljali v globine Cankarjeve besede, občutili žalost, krivdo, strah, pa tudi hrepenenje, srečo in veselje. Na koncu tega prispevka bi se želeli posebej zahvaliti vsem sodelujočim, ki so nam pomagali pri izvedbi našega bralnega maratona ●

Prizadevanja konzorcija COSEC za odprto znanost¹

Herman Erčulj

Narodna in univerzitetna knjižnica
Herman.Erculj@nuk.uni-lj.si

Slovenija je podpornica odprte znanosti in odprtega dostopa že vrsto let. O tem denimo priča dokument Nacionalna strategija odprtega dostopa do znanstvenih objav in raziskovalnih podatkov v Sloveniji 2015-2020,² ki je nastal leta 2015. "Načrt S",³ katerega podpisnica je tudi ARRS, v luči tega dokumenta za Slovenijo ne pomeni tolikšnega šoka kot za nekatere druge države (Črka "S" v "Načrtu S" pomeni šok, ang. Shock), je pa veliko bolj šokanten v globalnem smislu. Da bi namreč dosegli cilj "Načrta S", tj. popoln in takojšnji odprti dostop, moramo delovati skupaj tako na državni kakor tudi na mednarodni ravni; vsi deležniki – financerji, knjižnični konzorciji, raziskovalne institucije, univerze, avtorji in založniki – moramo prispevati svoj kamenček v mozaiku odprtega dostopa.

Preoblikovani dogovori

Ključni izziv in odgovornost konzorcija COSEC (Narodna in univerzitetna knjižnica) je zagotoviti predvsem **stroškovno ugoden prehod v odprti dostop**. Pot pred nami je zahtevna, saj je bilo v letu 2018 zgolj 27% prispevkov slovenskih dopisnih avtorjev (ang. corresponding author) objavljenih v odprtem dostopu.⁴ Da bi se ta delež zvišal na 100%, poskušamo knjižnični konzorciji z založniki doseči t.i. **preoblikovalne pogodbe oz. dogovore** (ang. transformative agreement).⁵

Cilj preoblikovalnih pogodb je preoblikovanje hibridnih časopisov v časopise zlatega oziroma popolnega odprtega dostopa. Težava hibridnih časopisov je **dvojno plačevanje** (ang. double dipping), saj je en del prispevkov naročniški drug pa odprto dostopen, za kar morajo avtorji oziroma njihove institucije plačati **stroške objav prispevkov** (ang. article processing charge, APC). Ko torej institucija plača za dostop do takšne publikacije, lahko ponovno plača tudi tisti del prispevkov, ki je že bil plačan v obliki APC-jev. **Preoblikovalne pogodbe odpravijo te anomalije**, saj institucije z

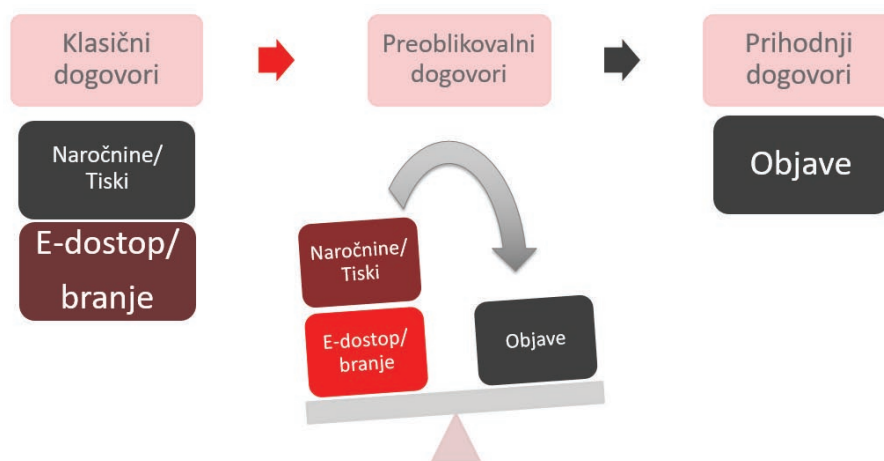
njimi za enak ali podoben finančni vložek poleg pravice do branja, ki je bila značilnost klasičnih naročniških pogodb, pridobijo tudi pravico do objavljanja,⁶ denimo v obliki vavčerjev za APC-je,⁷ s tem pa se poveča tudi število objav v odprtem dostopu. Ko bo število odprtih objav v določenem znanstvenem časopisu doseglo dovolj velik delež, se bo časopis preoblikoval iz hibridnega v povsem odprto dostopen. Preoblikovalne pogodbe bodo s tem dosegle svoj cilj in postale nepotrebne, pogodbe pa bodo tedaj vključevale zgolj element objav.⁸

Doseganje preoblikovalnih dogovorov z založniki je težavno, saj se nekateri nočejo odpovedati tistemu, kar poskušajo takšni dogovori odpraviti – tj. **dvojnemu plačevanju** –, drugi – predvsem manjši, vendar zato nič manj pomembni založniki – pa za to **nimajo finančnih, tehničnih, kadrovskih in drugih sredstev**. Preoblikovalni sporazumi namreč pomenijo spremembe ustaljenih načinov delovanja konzorcijev in založnikov, zato je **sodelovanje in skupno reševanje težav** ključno. Ni enega modela preoblikovalnega sporazuma, ki bi ga lahko uporabili pri vseh založnikih, ampak je primernost modela odvisna od vsakokratnih konkretnih okoliščin (število objav slovenskih avtorjev pri založniku, dosedanja stroški naročin, statistike uporabe e-virov ipd.).

Druga prizadevanja

Konzorciji poskušamo izpogajati tudi druge nekoliko manj odmevne, vendar prav tako pomembne elemente dogovorov z založniki: **ohranjanje materialnih avtorskih pravic avtorja, objave prispevkov pod licencami CC-BY,⁹ transparentnost pogodb** (večina dogovorov konzorcija COSEC že sedaj ne vsebuje členov o zaupnosti) in **objavljanje**

■ Razvoj dogovorov z založniki

v repozitorijih brez časovnega odloga oz. embarga. Slednje je pomembno predvsem pri časopisih, ki so v celoti naročniški oziroma v katerih prispevka ni mogoče objaviti v odprtem dostopu proti plačilu stroškov objave. V takšnih časopisih gre za t.i. zeleni odprti dostop. Časopis in vsi prispevki ostanejo sicer naročniški, avtor pa ima možnost oddati prispevek – ali eno izmed njegovih različic (preprint ali postprint) – v repozitorij. Cilj je, da se ukine časovni odlog oddaje prispevka v repozitorij, kjer ta obstaja.

Aktualne ugodnosti objav prispevkov v odprtem dostopu

Knjižnični konzorciji poskušamo vzpostaviti možnost za to, da avtorji na čim bolj enostaven in stroškovno učinkovit način objavljajo svoje prispevke v odprtem dostopu. Naš cilj je, da dosežemo z založniki takšne **sporazume, da avtorji ne bi niti opazili razlike med objavljanjem v odprtem dostopu in objavljanjem, na katerega so bili navajeni do sedaj.** Vednar to ni vedno mogoče. Vsak preoblikovalni dogovor ima namreč svoje posebnosti in ugodnosti. Da bi avtorji lahko ugodnosti uveljavljali, jih morajo pogosto poznati vsaj do te mere, da vedo, da obstajajo. Pri tem so **ključni knjižničarji**, saj so oni tisti, ki jim lahko posredujejo relevantne informacije. In kje lahko knjižničarji pridobijo **informacije o ugodnostih objav prispevkov v odprtem dostopu?**

Informacije o ugodnostih objav prispevkov, ki smo jih z založniki izpogajali v konzorciju COSEC, lahko najdete na **spletni strani COSEC**.¹⁰ Aktualni dogovor z založnikom **SAGE Publishing** denimo omogoča **20 % znižanje stroškov objav člankov v 196 časopisih**. Te informacije so objavljene tudi na **portalu Mrežnik**,¹¹ kjer pa najdete tudi informacije o ugodnostih, ki so jih izpogajali v drugih knjižničnih konzorcijih (npr. v konzorciju CTK), npr. ugodnosti pri objavah v časopisih založnika **Elsevier** in založnika **American Chemical Society**. ●

To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 Mednarodna.

The screenshot shows the COSEC website with a navigation bar including 'KONZORCIJ COSEC', 'ČLANI', 'ZALOŽNIKI', 'RAZISKOVALCI', and 'NOVICE'. The main content area is titled 'Ugodnosti pri stroških objav prispevkov (APC)' and features a section for 'BREZPLAČEN APC ZA REVIE ACS - AMERICAN CHEMICAL SOCIETY'. This section details a 100% waiver of APC for ACS journals in 2019, mentioning the ACS Open Access Program and the American Chemical Society. It also lists contact information for the program.

Ugodnosti pri objavah prispevkov na portalu Mrežnik

- 1Prispevek s podobnim naslovom in vsebino sva na strokovnem srečanju »Visokošolske Knjižnice: primeri dobrih praks in novosti« (Fakulteta za družbene vede, 12. junij 2019) predstavila Herman Erčulj in mag. Karmen Štular Sotošek. Zaradi velikega zanimanja je dobil mesto tudi v Knjižničarskih novicah.
- 2https://mreznik.nuk.uni-lj.si/static/OdprtiDostop/Nacionalna_strategija_odprtega_dostopa.pdf
- 3<https://www.coalition-s.org/>
- 4Izračun deleža objav v odprtem dostopu je nastal na podlagi podatkov pridobljenih 13. 02. 2019 preko servisa Web of Science. Podatki so dostopni na spletni strani COSEC: <https://cosec.nuk.uni-lj.si/objave-slovenskih-avtorjev>.
- 5V glavnem obstajata dve vrsti preoblikovalnih dogovorov – Beri in Objavi (ang. Read and Publish, RAP) ter Objavi in Beri (Publish and Read, PAR). Meje med tema vrstama dogovorov niso vedno jasne, saj gre pravzaprav za dve skrajnosti v celotnem spektru možnih dogovorov. Razlika med njima je v tem, za kaj se primarno namenja sredstva: če se sredstva porablja za objave prispevkov in je branje tako rekoč brezplačno oziroma všteto v ceno objav, gre za PAR pogodbo, sicer pa gre za RAP pogodbo. Več o tem: <https://scholarlykitchen.sspnet.org/2019/04/23/transformative-agreements/>.
- 6Sredstva, ki so bila prej namenjena zgolj za branje naročniških časopisov, se sedaj preoblikujejo v sredstva za objavlanje v odprtem dostopu.
- 7V primeru, ko je z založnikom sklenjen preoblikovalni sporazum, je stroške objav nesmiselno ločevati od stroškov za branje, saj brez katerega koli od obeh elementov ne moremo več govoriti o preoblikovalnem sporazumu. Zato bolj smiselno kot o APC-jih govoriti o stroških PAR ali stroških RAP, vendar bomo zaradi jasnosti v našem prispevku vendarle govorili o stroških APC.
- 8Cena v klasičnih pogodbah pogosto temelji tudi na zgodovinski porabi sredstev za naročnine tiskov, kar se lahko izraža v obliki členov pogodb, ki obvezujejo institucije, da ohranjajo naročnine na tiske. Knjižnični konzorciji se že dolgo trudimo narediti konec takšni praksi. To je mogoče v preoblikovalnih pogodbah doseči tudi s prenosom sredstev za naročnine tiskov na sredstva za objave. Vendar pa založniki temu pogosto niso naklonjeni.
- 9<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sl>
- 10<https://cosec.nuk.uni-lj.si/ugodnosti-pri-stroskih-objav-prispevkov-apc>
- 11<https://mreznik.nuk.uni-lj.si/oa/odprti-dostop-1>

Lepša Šturm

Pogovor ob podelitvi častnega članstva v društvu

Tanja Tavzelj

Mestna knjižnica Ljubljana
tanja.tavzelj@mkjlj.si

Ob petdesetletnici delovanja Društva bibliotekarjev Ljubljana (DBL) se je vodstvo društva odločilo, da podeli častno članstvo v društvu vsem dosedanjim predsednicam in predsednikom DBL. Tako smo v decembru 2018 z Majo Peteh, tedaj aktualno, zdaj že nekdanjo predsednico društva, in v aprilu 2019 z novo predsednico društva, Ano Zdravje, začele, kot se spodobi: obiskale smo gospo Lepšo Šturm, prvo predsednico Društva bibliotekarjev Ljubljana – predvsem ker smo potrebovale njeno osebno privolitev k častnemu članstvu, nadejale pa smo se tudi prijetnega klepeta z gospo, ki hrani obilo bibliotekarskih spominov in drugih življenjskih modrosti.

Pogovor z nadvse prijetno in gostoljubno bibliotekarko v udobju njenega stanovanja v Ljubljani nas je ob obilici sladkih užtkov vodil od njenih otroških spominov v Srbiji (oče je bil srbski oficir kraljeve vojske, mati osnovnošolska učiteljica v Poljanski dolini), prek mladostniških spominov iz gimnazijskih in študijskih let v Ljubljani, Zagrebu in spet Ljubljani, ko je spoznala bodočega moža, inženirja Janeza Šturma, strokovnjaka za hudournike, družinskega življenja z možem in sinom, vnukoma in sedaj že pravnukom, spominov na zimsko-športne užitke, do dolgoletnega delovanja v Centralni tehniški knjižnici (CTK), kjer je bila Lepša Šturm zaposlena na oddelku za serijske publikacije vse svoje aktivno življenje (od leta 1951) do upokojitve. Od leta 1965 je vodila revijski oddenek CTK z obsežno zbirko domačih in tujih revij ter koordinacijo nabave tujih serijskih publikacij tehniških in prirodnoslovnih ved. Šturmova je polna zgodb o stari CTK, njeni nekdanji stavbi in dolgoletnih peripetijah s pridobitvijo novih prostorov; knjižnica je nekdanj domovala v stari vili na Tomšičevi ulici (sedaj ameriško

veleposlaništvo), in revijski oddenek je imel mesto na dveh zaprtih balkonih, povezanih s ploščo, kot nam pove z nasmehom (in z otožnostjo pripomni, da so balkona kasneje »odrezali«, kar je ugotovila ob zadnjem obisku svojega nekdanjega delovnega mesta, oziroma vsaj ob želji po obisku, saj je nekdanji revijski oddenek CTK dobesedno »nekje v zraku«).

Zgodovina strokovnega dela Lepše Šturme je impresivna, omenili jo bomo le na kratko: sodelovala je pri izdajanju katalogov CTK, v redakcijskem odboru publikacije *Univerzalna decimalna klasifikacija, kratka izdaja* (1967, 1982), v uredniški skupini Centralnega kataloga serijskih publikacij v knjižnicah Slovenije za področje tehniških in prirodnoslovnih ved (3 zv.: 1975, 1979, 1984), poročala je o svojem delu v številnih objavljenih strokovnih prispevkih in na strokovnih posvetovanjih, ko je leta 1985, na prvem posvetovanju Sekcije za specialne knjižnice pri ZBDS, predstavila tudi računalniški centralni katalog serijskih publikacij v Sloveniji, med leti 1979 in 1982 pa predavala o strukturi ter uporabi

■ Lepša Šturm, prva predsednica društva bibliotekarjev Ljubljana. Foto: Tanja Tavzelj
Za njene zasluge ji je Društvo bibliotekarjev Slovenije leta 1967 podelilo Čopovo diplomo, diplomo ji je leta 1974 podelila tudi Zveza društev bibliotekarjev Jugoslavije, leta 1969 pa je ob dvajsetletnici delovanja CTK prejela državno odlikovanje Red dela s srebrnim vencem.

domačih in tujih centralnih katalogov serijskih publikacij in o katalogizaciji serijskih publikacij. Redno se je strokovno izpopolnjevala tako doma kot v tujini. V primerjavi z današnjimi časi so bila izobraževanja v Sloveniji skromna, pove Šturmova, vendar smo bili Slovenci za jugoslovanske razmere po njenih besedah zelo napredni, in velikokrat so se naši južni sosedi učili pri oziroma od nas.

Na tem mestu pa je za nas najpomembnejši podatek o aktivnem delovanju Lepše Šturm v slovenskem in jugoslovanskem bibliotekarskem združenju: leta 1962 je prevzela vodenje ljubljanske podružnice Društva bibliotekarjev Slovenije, ustanovljene leta 1954, ki jo je vodila šest let, nato pa je še dve mandatni obdobji (1968–1976) vodila samostojno Društvo bibliotekarjev Ljubljana, ki je bilo ustanovljeno 29. marca 1968 kot pravni naslednik ljubljanske podružnice. Verjetno je odveč pripomniti, da je bilo delo na začetku, ko je bilo društvo še v povojih, zelo zahtevno. Slovenski bibliotekarji so bili vabljeni tudi na skupščine Zveze društev bibliotekarjev Jugoslavije, kjer so bili po besedah Šturmovo vedno zelo dobrodošli. Šturmova je bila tudi članica upravnega odbora Društva bibliotekarjev

Slovenije, kasneje Zveze bibliotekarskih društev Slovenije (ZBDS), kjer je delovala v različnih sekcijah, komisijah in odborih. Za njene zasluge ji je Društvo bibliotekarjev Slovenije leta 1967 podelilo Čopovo diplomo, diplomo ji je leta 1974 podelila tudi Zveza društev bibliotekarjev Jugoslavije, leta 1969 pa je ob dvajsetletnici delovanja CTK prejela državno odlikovanje red dela s srebrnim vencem.

In petdeset let kasneje: ob podelitvi častnega članstva v Društvo bibliotekarjev Ljubljana gospe Lepši Šturm iskreno čestitamo, se ji s tem tudi, in vedno znova, zahvaljujemo za bogat doprinos k slovenski bibliotekarski stroki, osebno pa si želim še mnogo lepih pogovorov – na zdravje! ●

Viri:

- Čučnik Majcen, N. in Ambrožič, M. (2015). Lepša Šturm – iskrična in mladostna devetdesetletnica: ob življenjskem jubileju. Knjižnica, 59 (4), 139–142.
- O društvu [spletna stran]. (2018). Ljubljana: Društvo bibliotekarjev. Pridobljeno 27. decembra 2018 s spletne strani: <http://www.dbl-drustvo.si/about/>
- Zgodovina CTK [spletna stran]. (2019). Ljubljana: Centralna tehniška knjižnica. Pridobljeno 18. julija 2019 s spletne strani: <http://www.ctk.uni-lj.si/osnovni-podatki/zgodovina-ctk.html>

Spar doniral 20.000 EUR šolskim knjižnicam

Za spodbudo bralne kulture

V podjetju SPAR Slovenija so v sodelovanju s priljubljenim mladinskim pisateljem Boštjanom Gorencem - Pižamo zasnovali poseben projekt, namenjen dolgoročni spodbudi bralne kulture. Na trgovske police so spomladi postavili pravljice, natisnjene na embalaži trajnega mleka, ki so ljudi prek izdelka, s katerim se dnevno srečujejo, spomnile in navdušile za branje.

»Bralna kultura potrebuje spodbudo. Poleg besed pa potrebujemo tudi dejanja. Zato smo se ob zaključku odlično sprejete akcije odločili za donacijo, namenjeno tistim slovenskim šolskim knjižnicam, ki delujejo v oddaljenih krajih in so zaradi majhnosti in oddaljenosti pogosto prikrajšane,« je ob podelitvi donacije povedala Janja Štular, vodja marketinga v podjetju Spar Slovenija.

Med prejemniki denarne donacije so osnovne šole Vinica, Stari trg ob Kolpi, Fara, Kapela Križevci, Veržej, Miklavž pri Ormožu, Istrskega odreda Gračišče, Rudija Mahniča – Brkinca Pregarje in Raka ter podružnične šole Osilnica, Adlešiči, Griblje, Kočevska Reka, Puconci in Ambrus. Te šole so bile izbrane zato, ker v okoljih, kjer delujejo, učencem le šolska knjižnica omogoča dostop do knjige. V teh krajih (in vsaj še 10 km okoli njih) ni splošnih knjižnic in ni knjigarn, prav tako tam ni postajališča bibliobusa. Gre za majhne šole, katerih število učencev se giblje od 5, na Podružnični šoli v Osilnici (OŠ Fara), do 295 na OŠ Križevci. Največ, kar 7 obdarjenih šol, je v dolini Kolpe, 4 v Pomurju, 2 na Obalno-kraškem območju ter po 1 na Osrednjeslovenskem, Spodnje-podravskem in Dolenjskem.

Ob zaključku akcije Pižama & mleko je podjetje SPAR Slovenija 16 šolskim knjižnicam namenilo donacijo v skupni višini 20.000 EUR. S podarjenimi sredstvi bodo izbrane šole, ki delujejo zunaj urbanih središč, obogatile police svojih knjižnic in tako učencem omogočile dostop do širšega izbora kakovostne otroške in mladinske literature.

»Vsem učencem želimo zagotoviti enake pogoje za šolanje, ne glede na to, v katerem delu Slovenije živijo ali kakšen je njihov socialni status. Zato moramo biti še posebej pozorni na šolske knjižnice, ki delujejo na podeželju, zunaj mestnih središč z razvito infrastrukturo,« je povedala državna sekretarka Martina Vuk, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, kjer so, v sodelovanju s Centrom za razvoj knjižnic Narodne in univerzitetne knjižnice, pripravili izbor knjižnic, ki so prejele donacijo.

»Skoraj 75 % vseh knjižnic v Sloveniji predstavljajo šolske knjižnice. Te otrokom in mladostnikom omogočajo najlažji dostop do kakovostne knjige: so brezplačne, delujejo v prostorih šole ter predstavljajo močen steber razvoja bralne kulture ter funkcionalne pismenosti,« je povedala dr. Eva Kodrič-Dačić, bibliotekarska svetnica iz Centra za razvoj knjižnic Narodne in univerzitetne knjižnice.

»Šolska knjižnica mi je v otroštvu pomenila varno zavetje, kjer sem lahko po mili volji brskal po knjigah in iskal tiste, ki so me nagovarjale. Brez nje bi bila

moja bralna zgodovina občutno revnejša. Otroci in mladi tudi danes radi zahajajo v šolske knjižnice in berejo, še posebej, če tam najdejo literaturo, ki jim je blizu,« je povedal Boštjan Gorenc – Pižama.

»Donacija je za našo šolo več kot dobrodošla. Kot šola smo namreč kar odmaknjeni od središča Slovenije in sredstva za nabavo knjižničnega gradiva niso visoka. Živimo v času, ko je znanje zelo pomembno in je izobraževanje tisto, ki ga dviga in nadgrajuje. Zato bomo Sparovo donacijo uporabili za nakup knjižničnega gradiva, tako leposlovja kot strokovnega gradiva, za naše učence, ki se morajo sicer do splošne knjižnice voziti več kot 20 kilometrov. Pravijo, da se svet odpira tistim, ki berejo. Hvala, ker nam pri tem pomagate,« je o donaciji povedala Barbara Stuhne Vuk, knjižničarka v OŠ Vinica.

Fleur Tkalcčec, knjižničarka v OŠ Miklavž pri Ormožu, pa dodaja: »Da je bila ravno naša šolska knjižnica med izbranimi za donacijo, nas je izjemno razveselilo. Dobili smo čudovito priložnost, da zbirko naše knjižnice dopolnimo z najkakovostnejšimi naslovi otroške in mladinske literature, kar smo si že dolgo želeli. Prepričani smo, da bomo s tako obogateno ponudbo gradiv lahko še uspešnejši pri uresničevanju poslanstva šolske knjižnice, za kar se iskreno zahvaljujemo donatorju – podjetju SPAR Slovenija, pa tudi Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport in Centru za razvoj knjižnic NUK, ki sta našo šolsko knjižnico izbrala.« ●

vabi na

3. FESTIVAL KAMRA

28. NOVEMBER 2019 OB 10.00

Vabimo Vas na 3. festival KAMRA,
ki bo v **četrtek, 28. novembra 2019, ob 10. uri**
v Levstikovi dvorani Osrednje knjižnice Celje na Muzejskem trgu 1a v Celju.

PROGRAM

9.00–10.00	Registracija
10.00–10.20	Uvod in pozdravni nagovori
10.20–10.50	Kamra 2015–2019 in I. svetovna vojna na Kamri / Robert Ožura
10.50–11.10	Iz domoznanske Kamre na današnji dan / Srečko Maček
11.10–11.30	Natečaj Zgodbe mojega kraja / Anja Frković Tršan
11.30–11.50	Odmor
11.50–12.20	Turizma ni brez digitalizacije, digitalizacije ni brez sodelovanja / Nataša Hočevar, Slovenska turistična organizacija
12.20–13.00	"Spremeni tok zgodovine" / Thermana Laško VR doživetje, kjer se uporabnik preseli v čas mogočnih grofov Celjskih.
13.00–13.30	Odmor
13.30–13.50	MOMUS / Peter Baroš Spletni vodič, ki vas popelje po poteh snovne glasbene dediščine Slovenije.
13.50–14.40	Primeri dobrih praks na družbenem omrežju Facebook: - Rogaška Slatina nekoč / Robert Reich - Laško in Laščani nekoč / Boštjan Vrščaj - Portal Kamra in Stare vedute in fotografije Celja – priložnosti za povezovanje / Srečko Maček
14.40–14.45	Zaključek

Udeležba na festivalu je brezplačna.
Prijavite se lahko do 20. novembra 2019 na elektronski naslov:
<https://www.knjiznica-celje.si/prijava-na-dogodek>

Info: tel.: 03 426 17 24, e-pošta: robert.ozura@knjiznica-celje.si
Organizator si pridržuje pravico do spremembe programa festivala.

**Knjižničar
knjižničarju**